सिद्धान्तकौमुदी ~~उत्तरार्धः~~
कृदन्तप्रक्रिया उत्तरार्धः

३३ पत्राणि

१४

ग्रं: १८

व्याकर्ण १४५

श्रीगणेशाय नमः ॥ धातोः ॥ आतृतीयसमाप्तेरधिकारोऽयं । तत्रोपपदं सप्तमीस्थं । कृदतिङ् । वासरूपोऽस्त्रियां । परि
भाषेयं । अस्मिन्धात्वधिकारेऽसरूपोऽपवादप्रत्यय उत्सर्गस्य बाधको वा स्यात् स्त्र्यधिकारोक्तं विना । कृ
त्याः । अधिकारोऽयं ण्वुल्तृचः प्राक् । कर्तरि कृत् । कृत्प्रत्ययः कर्तरि स्यात् इति प्राप्ते । तयोरेव कृत्यक्तखलर्थाः ।
एते भावकर्मणोरेव स्युः । तव्यत्तव्यानीयरः । धातोरेते प्रत्ययाः स्युः । तकाररेफौ स्वरार्थौ । एधितव्यम् एधनीयं
५ मेक त्वया । भावे औत्सर्गिकमेकवचनं क्लीबत्वं च । चेतव्यश्चयनीयो वा धर्मस्त्वया । वसेस्तव्यत्कर्तरि णिच्च । वास्तव्यः ।
केलिमर उपसंख्यानं । पचेलिमा माषाः । पक्तव्याः । भिदेलिमाः सरलाः । भेत्तव्याः । कर्मणि प्रत्ययः । वृत्तिकारस्तु कर्मक ॥ राम ॥
र्तरि चायमिष्यत इत्याह । तद्भाष्यविरुद्धं । कृत्यचः । उपसर्गस्थान्निमित्तात्परस्याच उत्तरस्य कृत्स्थस्य नस्य णत्वं स्या
त् । प्रयाणीयं । अचः किं । प्रमग्नः । निर्विण्णस्योपसंख्यानं । अचः परत्वाभावेऽपि प्राग्द्विर्वचनं । परस्य णत्वं । एवं स्पष्टं चानि
विस्नः । णेर्विभाषा । उपसर्गस्थान्निमित्तात्परस्य द्वितीयः हेतुस्य स्पन्नस्य ... वा स्यात् । प्रयापणीयं ।
विहितविशेषणं किं । यकार ... प्रयोज्यमानं पश्यपल व इदं उपसर्गस्थ ... पावनं । हमके उपधीयं फलं
देरि गुपधात् ... प्रकोपणीयं । प्रकोपनीयं । हलः किं । प्रोहणीयं । इजुपधात् किं । प्रवपणीयं । इत्यादेः स
नेमः । सनु ... प्रेरवणीयं । इनादेः किं । भगिनीस्थपणे । प्रमङ्गनीयं । नुमस्य
हलमनु ... न्यवनं । इकुतु स्यादेवा । प्रोभरणं । कर्निस निसनिदो । एषां नस्य णो वा स्या
त्के तिपरे । प्रणिंसितव्यं । प्रनिंसितव्यं । न भाभूपूकमिगमिप्यायीवेपां । एभ्यः ... नस्य णो न । प्रभानीयं । प्रभवनीयं । एव वे
हग्रहणमिष्यते । ... प्रवपणीयः सोमः । एवं तमादीनामुपसंख्यानं । प्रभापनीयं । ... शाभेः शस्य यो वेत्तु चरणस्वप्रकरणे
पदितद्धयं । यत्वस्यासिद्धत्वेन शकारव्यवधानान्नणत्वं । प्रख्यानीयं । कृत्यल्युटो बहुलं । स्नात्यनेनेति स्नानीयं चूर्णं । दीयते
स्मै दानीयो विप्रः । अचो यत् । अजन्ताद्धातोर्यत् स्यात् । चेयं । जेयं । अजग्रहणं शक्यमकर्तुं । योगविभागोऽप्येवं । तव्यदा
दिष्ववयत्नोऽपि सुपठः स्यात् । ईद्यति । यति परे आत ईत् स्यात् । गुणः । देयं ग्लेयं । तकिशसिचति ... यतिजनिभ्यो यद्वाच्यः ।

तेक्यं। प्रास्यं। चस्यां च संज्ञा अन्यं सूत्रेनयं हि द्वितीयस्यतार्थः। एवं ताभिरूप सिद्धेः नित्वच्छ द्विप्रसंगः ज्ञापनं च प्लोष्केति निषेधा। हनो वायद्धधम्य
वत्केव्या। वध्यः। पहेवे दयमाको रपत्। घातः। पोर उपधायाः। पवर्गो ताऽनुपधा यतस्या लोऽरपतो ऽपुवाद्य। शप्यं। लभ्यं। मानुवंधक
तेमसास्त्य। अतो न एपत्। नत्य पदायस्तु सुरेव। ओऽज्ञोचि। आउः पास्यतमे नुमसायाधात्पेप्रत्यये विवक्षितो। नुमि कृते ऽनुपधत्वा
भावाण्यदेव आलंभ्यो गौः। उपात्प्रशंसायां मंउपलंभ्यः साधुः। स्तुतो किं। उपलभ्यं शकटं पलंभ्यः। शकिसहोश्च। शक्यं सह्यं।
गदमदचरयमश्चानुपसर्गे। गद्यं मद्यं। चर्यं। चरेराङि चागुरौ। आचर्यो देशः। गंता च्छङ्सर्थः। अगुरौ किं। आचार्यो गुरुः।
यमेर्नियमार्थं सोपसर्गान्मा भूदिति। प्रयाम्यम्। विपर्यास्त्या देवतेनततत्रमेवेद्धि नियमार्थमिति वा त्रिके अयोगात्ते एव
तेनातिप्रसज्यते नायुक्तिः। स्वमपि यम्यान नुदीप्यचत्तु षेसाधि स्याद्य्यात्। नियमे साधुरितिवा। अवद्यपण्यवर्या गर्ह्यपणि
तव्यानिरोधेषु। गर्ह्येऽवद्यं उपपदे वदः। सुपीति यत्कयपोः प्राप्तयोर्यदेव सोपि गर्ह्यार्थे विसुभयापि निपातनं। अवद्यं
पापं। गर्ह्ये किं। अनुद्यं गुरुनामतद्धि नेगर्ह्यं वचनोनहीं। अत्रात्मनेपदानुरोधेन नमेनाम्नान्तिकेपणस्य वाच्ये। अयस्का मानग
हीयाज्ञेयाप स्यकलत्रेणेति सम्बन्धः। पण्यागौः। व्यवहर्तव्ये स्यर्थः। पारस्यमन्यत्। स्तुत्यः सह्यं नियम्यर्थः। अनिरोधेप्र विवं
हीया। उपर्यतं उपयस्तं वर्यकन्या। वत्यकरणं। यहस्यनेनेतिवरस्य शकटं। करेणं किं। वाच्यं। वोढव्यं। अर्यः
धं। तुसमि नित्यपेयेऽज्ञायत प्रान्तत वयकन्या। वहस्य करणं। अर्यः स्वामिवैश्ययोः। अन्यत्र किं। आर्यो ब्राह्मणः। प्राप्तव्यइत्यर्थः।
स्वामिवैश्ययोः। अगतो उस्याघत्। एपतोऽपवादः। अर्यः स्वामीवैश्यो वा। अन्यतोः किं। आर्यो ब्राह्मणः। प्राप्तव्यइत्यर्थः।
उपसर्या कौल्या प्रजनने। गर्भग्रहणे प्राप्तकाला चेदित्यर्थः। उपसर्यागौः। गर्भधानार्थं वृषभेण उपगंतुं योग्येत्यर्थः। प्र
जनेका लेतिकिं। उपसार्या काशी। प्राप्तव्येत्यर्थः। अजर्यं संगतं। नञ्पूर्वाज्जीर्यतेः कर्तरि यत्संगतं चेद्विशेष्यं। नजीर्य
तीत्यजर्यं तेन संगतमार्येण रामाजर्यं कुरु तु तमिति भट्टिः। अतोऽजर्यं जरसोपपदिरमन्तौ वधोयपुनर्वबंधेत्यत्रसंग
तेमिति विशेष्यमध्याहार्यं। संगतं किं। अजरिता कंबलः। भावेतु संगातकर्तृकेपिपरत्वा देव। अजरं संगतेन। वदः
सुपिक्यप्च। उद्गारसुत्राद्दिसुभावद्दृसाद्रुष्यस्ते। वदः सुपिक्यप्स्याद्यच्च। अनुपसर्गे सुप्युपपदे। ब्रह्मोद्यं। ब्रह्मवद्यं। ब्र
ह्मवेदः। तस्यवदनमित्यर्थः। किमर्थमिदमुच्यते सुपि किं। वेद्यं। उपसर्गे तु रापदेव। अनुवाद्यं। अपवाद्यं। भुवो भावे। वदेस्यात्। ब्र

सि॰ कौ॰ ६

॥२॥

शं॰८ ५४ ५:४

ब्रह्मणो भावो ब्रह्म भूयं । सुपी स्थेव । भव्यं । अनुपसर्ग इति स्थेव । प्रभव्यं । हनस्त च । अनुपसर्गे सुप्युपपदे हन्तेर्भावे क्यप् स्यात् तत्त का
रश्चान्तादेशः । ब्रह्मणो हननं ब्रह्महत्या । स्त्रीत्वं लोकात् । एतिस्तुशास्वृदृजुषः क्यप् । एभ्यः क्यप् स्यात् । तुक् । इत्यः स्तुत्यः
शेषिलुक् । [illegible] स्तुत्यः । शास इदङ्हलोः । शिष्यः । वृ इति वृङ् ग्रहणं न वृञः । वृत्यः । आदृत्यः । जुष्यः । मार्जियोरिच्छन्ति । आद्रि
त्यः । जुष्यः । पुनः क्यब्विधिः परस्य बाधनार्थः । आ [illegible] । अवस्तुत्यः । शं लिह गुह इत्यादिवेति काशिका । शास्यं ।
शंस्यं । दुह्यं । दोह्यं । गुह्यं । प्रशस्य स्वरूपः । इवेदग्धे । [illegible] सदृशो रूपते इति सत्वं । वृत्रं यो वामा । वृतः सिद्धमिति यो
सम्मलम् ग्यं । आङ्पूर्वादञ्जेः संज्ञायामुपसंख्यानं । आज्यं घृतं । नमः न सम्पाद्येषु । वाकुले कास्कारो कौपु । अनिदि
तामिति नलोपः । आज्यं । ऋदुपधाच्चाकृपिचृतेः । वृतु वृत्यं । वृधु वृध्यं । कृपिचृत्योस्तु कल्प्यम् । चर्त्यं । तपरक
रणं किं । कृत्यं । कीर्त्यं । कृतिस्तु संज्ञायामिति तत्वे तातव्यः इति लिङ्गोमोवेण्यत् । निजं नानुयदे वा च स्व नः । आ कौपा । आकृ
तः । स्ववयं दृचे तिङ् स्वः सुपिठः । भ्र [illegible] संज्ञायां । भ्र सांकर्मकर्त्ताः । भर्त्त्या व्यास्वर्याः । क्रियापा क्रोयं नतु [illegible] लो । स्मन
कबकुलां [illegible] संज्ञायां । अस्य संज्ञायामेव विकल्पार्थेवी चिके । असंज्ञायां पक्के । भार्याने नामे संक्रियाः । अथ
कथं भार्या [illegible] हि संज्ञायां समजनिषेति क्यपो भाव्याः । संज्ञापर्युदासस्तु पुंसि चरितार्थः । तस्य । विभर्त्तेः
दूतिदीर्घेतीयाच्या देयो ण्यत् । वयप्रभृतेर्वेति दनुबन्ध ग्रहणार् विपरि भाषया । भार्ये गृ भाषा । भ्रजेः क्यब्वास्ता
दे । प्रे [illegible] ण्यत् । भ्रज्यः । वेजो कुत्वे ण्यतोः । च स्पर्शस्य च कृत्वं स्यात् । चित्ररूपानीचप । [illegible] वृधिः । भाग्यः । [illegible] लिप
सु वेण्यत् । भ्रज्यः । वेजो कुचि ण्यतोः । एतन्सप्तक्यपं तो निपात्यते । [illegible] संज्ञायां आगमनपरवश । निष्पाद्यते भः ॥
सेपे भवोप्यूक्त कपयेवे पत्या भावाः । एते स्वत्यन्तकर्वतो निपात्यते । भ्रातृ स्नोत आये । आप्रपूर्वक निपाद्यते नाः ॥
घटालतामु के सोमोरोप्य संयतं वच्यते । वेति अधिकरणेक्यप् निपातनादीर्घः । राज्ञे स्नूयः राजसूयं । आद्यं चादिः ।
सर्तयोकप्रेसूर्य्यः । कर्त्तरि क्यप् । निपातना इत्वं । यद्वा पपेरनेन तु दाहिः सुवति कर्मणि लोकप्रेरयति क्यपो रुद । भृषा
पपपेत्रोदकैः कर्मणि निस्य क्यप् । भवो घो । विपरीषो ष्यन्ति शोष्यं आयसेः । दृशेर्गुणः भवेषा घाः । रोचते । रुच्याः । युपेरा
देः कस्य च संज्ञायां कुपेर्वर्ण इति तातेभि लं धनं कुप्यं । कष्टे स्वयमेवपच्यन्ते कृष्टपच्याः । कर्मकर्त्तरि । कुष्टं तु कर्म

वर्त्तते ७

॥राम॥ हरि ॥२॥

६ पंकारीनीलकुर्वस्यात्रार्थेकुः नावंपोदलुः ।

२८५ [illegible]

रि । कृष्टपाकाः । न व्यथते ऽव्यथः । मि चो ह्योन्दे । मिदेकू जेष्य कप्र [illegible] उ ज्ञें दुत्वं च । चिनति कुले मिच्चः । उ ज्ञन्तु द च मियुद्धः ।
न र कि । म नो उ ज्ञि ना । पुष्य सिध्योन हते । अधिकरणे क्यप् पा स्यते । पुष्य स्य सिम नय दिपुष्यः । सिध्य । त्यसि नि ध्यः । विपू
य विनीय जित्याम् जं कल्क हलिषु । एडः नीत्य उ भ्यः क्यप् । विपूयो मुञ्जः । रज्वादि कारणाय शे धर्षित ध्याः स्ये दः । ह्र ष्ट समीके
रणार्थे स्युः स्त कार्ष्ण । अन्यत्र निपच्य । विनेय उ ये च । प्रत्यपि योग हे [illegible] । छुंद सीति च वक्तव्य । प्रतिगृह्य विनीय कल्क
ल्कः । विष्टे ओ बध विशिष्ट स्यर्थः । पाप मिति वा । उ त्वा हृतिः । बलेन कोष्ट मध्ये स्यर्थः । अ अपिदि हवं । लोके तु पृतिया स्वा । अ
पि गाहं । पदास्वे रि बाह्याप देषु च । अवग्रह्य प्रग्रह्यं पदे । अस्वैरी परतन्त्रः । ग्रह्य कोः । कां । पंजरादि बंधे न परतन्त्री क
ता ह्यर्थः । वाह्या पा ग्राम गृह्या सेना । ग्राम बहिर्भूत सर्थः । स्त्री विदेशा सु च पुरुस क पा नो पक्षे मवः पक्ष्यः । दिगा दि त्वा घ तेन्यत्र
ये गृह्यन्ते । आर्य गृह्या तत्पक्षा श्रितः स्यर्थः । विभो धारो द्वबोधः । क्यप् स्यात् । उत्सा हे ष्य प दो । अहंत्वा रय तत्त्व । अवगतो
उ तन्त्र धा तो रार्थ स्यात् । कार्य विषर्य्य य च पत्रे पत्रं वाहनं । युग्यो गौः । अत्र क्य मृकृ त्वं च निपात्यते । अमावस्य स्वतर
स्यो । अमापप दाद्वसे र धिकरणे ण्यत् स्यात् । ह्रेस सां पा दि को [illegible] । अमा सह वसन्त पस्यां चन्द्रा कौ अमावस्या उ
मा वास्या । अहं लोरय तिः । च जो रि नि कुत्व पा कं च । पा रो रु स्य [illegible] । अ डुप [illegible] ले ख्य क्य प प पद्योः । पालिमा
रू ज्ञ ते पालि संस्कारे [illegible] । सम्मव सम्भव [illegible] । सम्भव सम्यक् मिको [illegible] कोदंध तो अज्ञोः । कुत्वं न गम्यमि । बो निर्मिक कार्यस्त्व
ज्ञापि नि सन्ते निष्ठायां [illegible] ति प्र वि त्वा न का दे रि त्यादि प्रसा च त्वा तेन अ ज्ञिनि ज्ञिप्र [illegible] तीनो न कु त्वं नि ष्ठा या [illegible] । त्वादि
गुरु चु त्तु चु प्रत्यं ती नं तु को हि त्वे पि कु त्व स्या द्वक्त्रमतेतु यद्यपि विपरीत प्राप्त तथापि य कोंचारे मुनी नां प्रामाण्य व
तो । कु त्वं न न च ग्मे । न तो कि व कर्थे । का र्षा । कि ह ला स्त्य मि स्यर्थः । नियम आवश्यके । कुत्वं न । अ वश्य पा च्य । य जे या च
रु च प्र वच र्चे [illegible] । त्य कु त्य ना या ज्यं । पा च्यरो च्या प्रवो च्यं । ग्रं थ विशेषः । अ । च । अर्च्य । अ डुप घ त्वे पि अ त रवर्ज्जो
प का राय तु । स्य जेश्य स्यो [illegible] ज्योव चो ऽशा क संज्ञा यां । वाच्यं । प्रा का त्या यान्ते वा कं । प्रयोज्य नियो ज्यौ शक्यार्थे । प्र घा त्
श क्यः । प्रयोज्यो नियो ज्यो सः । भो ज्य भक्ष्ये । भोग्य मन्यत् । त्यच्ये त लोर पि द भिष्यो च ति व च क्या । लोग्य द मि घा
भ्यप कि तो ष्वि वा ति क ब ला स्त्री कार्यः । हः स्यः । आरा वश्यक उ व रा नि तो [illegible] तो र्ण्य स्यात् । अ वश्य भावे वा स्यो । लाव्यं ।
अजिव्रज्यो भ्र कु ले न । मृजा ऽजः । परिव्राजः । भुजभुजो पा त्य पता पयो । एतयो रे तो निपात्यते । भुज्यते ऽ नेन ने ति भुजः पा [illegible]
हर्जे श्र ति घ [illegible] भुक्ते यस्मि नि ति न्युज [illegible] पयोः किं । भोगः स [illegible] प्रयाजा
भुयाजी य ह्रो मे [illegible] व प्रयाजा स्य धोनु यजाः । य [illegible] ति गिकि । प्रयागः । अनुयागः । द

मति ८३

ओकउचः के । उ च सुमेल कु [illegible] लोनिना [illegible] । ओकः [illegible] ज्ञोभूक पचो ज [illegible] गः कः [illegible] [illegible] योनि [illegible]

सि॰कौ॰
॥३॥

राम

पाव्यं। आसुयुवपिरपित्रपिचमश्च ॥ आसाव्यं। युमिश्रणे। याव्यं। वाप्यं। राप्यं। त्राप्यं। चाम्यं। आनाय्योऽनित्ये। आङ्
पूर्वान्नयतेरायादेशो ण्यन्निपात्यते। दक्षिणाग्निविशेषणमेवेदं। स हि गार्हपत्यादानीयतेऽनित्यश्च। सततमप्रज्वल
नात्। आनेयोऽन्यः। घटादिः। विरूपेऽकुलोदकानीताद्ध्विरुग्य(?) निश्चिरा। प्रणाय्योऽसंमतौ। असंमतिः प्रीतिविषयोऽभाव
न कर्म व्यापारः। तथा भोगेष्वाद्द्वेष्विसंमतिः। प्रणाय्यश्चोरः। प्रीत्यनर्ह इत्यर्थः। प्रणेयोऽन्यो वा सौ। चिरकाद्याचर्य
पेः। पुरोयोऽन्यः। पाय्यसान्नाय्यनिकाय्यधाय्या मानहविर्निवाससामिधेनीषु। पीयतेऽनेन पाय्यं मानं। राध्येत
मानं त्वौदः प्रत्यय। आपनाय्युगोनियुक्। साम्प्रणीयते होमार्थमग्नीप्रति। सान्नाय्यं हविर्विशेषः। णयदायादेशः। एषा
दीर्घश्च निपात्यते निचीयतेऽस्मिन्नित्यादि कनिकाय्यो निवासः। अधिकरणे ण्यत्। आयादेशोऽदिः कत्वं च निपात्य
ते। धीयतेऽनया सामिदिति धाय्या ॥ क्रतौ कुण्डपाय्यसञ्चाय्यौ। कुण्डेन पीयतेऽस्मिन्सोमः कुण्डपाय्यः क्रतुः। सञ्ची
यतेऽसौ संचाय्यः। अग्नौ परिचाय्योपचाय्यसमूह्याः। अग्निधारणार्थे स्थले विशेषे एते साधवः। अन्यत्र तु परिचेयं।
उपचेयं संवाह्यं। चित्याग्निचित्ये च। चीयतेऽसौ चित्योऽग्निः। अग्नेश्चयनमग्निचित्या। प्रत्वा निसर्ग प्राप्त कालेषु
त्याश्च। चेयाग्नेतव्यां गमनीयं गम्यो हृत्वो दावो भेदि निपुणः कृत्यविधिः। स्मृधिकारा द्वितीयस्यं पविधः
के चित्त्वेति ज्ञापयति तेन कृत्ल्युटः तुमुन् खलर्थेषु नेत्येतद्धि। ण्वुल्तृचौ ॥ स्तोतुमर्हः स्तुत्यः। स्तुतिकर्म स्तोता तास्तु
तिकर्ता। लिङर्थबाधनार्थमिति विज्ञेयश्चत्योविधिः। भव्यगेयप्रवचनीयोपस्थानीयजन्याप्लाव्यापात्या वा ॥ एते कर्त
ताः कर्त्तरि वा निपात्यन्ते। पक्षे तयोरेवेति सकर्मकात्कर्मणि अकर्मकात्तु भावे ज्ञेयाः। भवत्यसौ भव्यः। भव्यमनेन वा। गायोप
ती ति गेयः। साम्नामयं गेयं सामानेन वा। इत्यादि शक्लिङ्। घात्वर्थः। वोढुं शक्यो वोढुमर्हः। वहनीयो वा हयः। लिङ्बा
धाम्नामदिति केचित्। तात्त्वर्थात् ल्वे नैव ज्ञापनसंभवे प्रकारान्तरेण लक्षणीयस्य तस्योपपत्तिः। इति कृत्यप्र
क्रिया ॥ एवुल् तृचौ। धातोरेतौ स्तः। कर्तरि कृदिति कर्त्तरि ण्वुल्। युवोरनाकौ। कारकः। कर्ता। वोढुमर्हो वोढा। कारिका। क
र्त्री। गाङ्कुटादिभ्योऽञ्णिन्ङित्। कुटिता। आतो युक् चिण्कृतोः। नडित्वं। कोटकः। विजइट्। विजिता। हनस्तोऽचिण्णलोः। घातकः।
आतो युक्। दायकः। नोदात्तोपदेशस्य मान्तस्यानाचमेः। वृद्धिः। शमकः। दमकः। अनिट्सु तु नियमकः। जनिवध्योश्च। जनकः।

विगक्रृतोः १

३

सत्यराम जी ८

राम
॥३॥
ण्यप्रा

राम

नुम्ह्यातर   रलुभरुषरिषःतर

नुम्हार

वधहिंसायां। वधकः। रधिजभोरचिरं धकः। जंभकः। नेट्यलिटि रधेः। रधिता रद्धा। मस्जिनशोर्झलीति नुम्। मंक्ता। नंष्टा।
नष्टितो। रभेरशब्लिटोः। रंभकः। रब्धा। लभेश्च। लंभकः। लब्धा। तीषसहलुभरुषरिषः। एषिता। एष्टा। सहिता। सोढा। इट्सनि वा। लोभिता लोब्धा।
देरिति। दरिद्रिता। दरिद्रिता। गुण्वुलि ककेंन दरिद्रायकः। कृत्यल्युटो बहुलम्। यत्र विहितास्ततोऽन्यत्रापि स्युः। स्नानीयं चूर्णम्। दानीयो विप्रः।
तत्र रूपादीनामपि विभागेन प्रमात्रस्य... कार्यस्य अपि पादहारकः। कर्मणि षण्वुल... कर्तरि
यस्मिन्ने पदे विधानात्... तद्धितेषु प्रत्ययाः प्रकृतौ। कर्तरि इति किं। प्रक्रमितव्यं। आत्मनेपदेति किं। संक्रमि
ता। अनन्यभावे विषयशब्दः। तेनानुपसर्गादिति विकल्पस्य निषेधः। क्रमिता। तदिह स्वमवेतद्विषयत्वात् नक्रेता।
स्यपीति केचित्। गमेरिट्परस्मैपदेषु। रंतरङ्गत्वात् परे भावलक्षणे... संगंतासि। एवं गन्ता। अस्मिन्...। वि
वृतः। स्मिता। यजुः। तोरवुल्। अलोपस्य स्थानिवत्त्वान्न वृद्धिः। पापचकः। यङ्लुगन्तात्तु पापाचकः। नेड्वशि कृति। चारिष्यति...
लुङि। न्यच। नेचाद्धलूः। गम्भ्यादि लिटि। पचादिर। ... ने दृश्यते। तेन देवः। जनवध... तिङन्तपदेनः। मधुसूद
दनः। विशेषेण भाषितं... निपातनात्। विशयी। ... परिभावी। परिभवी। ... निपास्यते। पचादिषु...
विपातनात्। विषयी। ... कर्तरि ... योगात्। ... यङ्...
भिक्षामटि... कर्मणि ... केषांचित् ... वर्धनादिः पचतीति पचः। न
द्यो। केषांचित्... अनुबन्धासंजनार्थः। केषांचित् ... । नदी। चोरी। देवी। ... ग्रामः। ...
दृट्। चोरट्। देवट्। ... ... चित्वेति लुक्। न धातुलोप इति गुणवृद्धिनिषेधः। चोकि
कर्मण्यपरप्राप्तेः। ... बुधा ... । चरिचलिपतिवदीनां वा द्वित्वम् [illegible] अभ्यासस्येति वक्तव्यम्। अ
पः। ... लोलुवः। पोपुवः। मरीमृजः। चरिचलिपतिवदीनां वा द्वित्वं ... चराचरः। चलाचलः। पतापतः। वदावदः। हन्तेर्घत्वं
गमस्य... घनाघनः। पाटेर्णिलुक्... अभ्यासस्य।
चा। ... अभ्यासस्य... तुक्। घनाघनः। पाटेर्णिलुगूकोकदीर्घश्चाभ्यासस्य।

कोकार

पाद्रुपटः। पचादेश्चरः। चलः। पतः। चदः। हनः। पाटः। रात्रेः कृतीति वा नुम्। रात्रिंचरो रात्रिचरः॥ इगुपधज्ञाप्रीकिरः कः॥ इ
भ्यः केः स्यात्। क्षिपः। लिखः। बुधः। कृशः। ज्ञः। प्रीणातीति प्रियः। किरतीति किरः। वासरूपविधिना ण्वुल्तृचौ
व विक्षेपकः। क्षेप्ता। आतश्चोपसर्गे कः स्यात्। श्याद्व्यधेति णस्यापवादः। सुग्लः। प्रज्ञः। पाघ्राध्माधेट्दृशः शः।
पिबतीति पिबः। जिघ्रः। धमः। धयः। धया। कन्या। धेट इति टित्त्वात्स्तनंधयीति। खशावकं। प्राघ्रः। खशोन्यत्र ने[illegible]
त इति हस्तः। पश्यतीति पश्यः। घ्नः संज्ञायां। व्याघ्रादिरिति निर्दिशात्। अनुपसर्गाल्लिम्पविन्दधारिपारिवेद्युदेजि
चेतिसातिसाहिभ्यश्च। शः स्यात्। लिम्पः। विन्दः। धारयः। पारयः। वेदयः। उदेजयः। चेतयः। सातिः सुखपर्यायः। तुमस्यन्तः। सौत्रो
सा[illegible] सयः। वासरूपन्यायेन क्विप् सा तु परमात्मा। सातं नो ने कोः। एतद्रूपं पदं। चुमात्पः। हेतुमण्ण्यन्तो वा। साहयः। राम
अनुपसर्गात् किं। प्रलिम्पः। नौ लिम्पेर्वाच्यः। निलिम्पा देवाः। गवादिषु विन्देः संज्ञायां। गोविन्दः। अरविन्दं।
ति ददातिदधात्योर्विभाषा। शः स्यात्। ददः। दधः। पक्षे वक्ष्यमाणो णः। अनुपसर्गादित्येव। प्रदः। प्रधः। ज्वलितिकसन्तेभ्यो
णः॥ इतिशब्दः आद्यर्थः। ज्वलादिभ्यः कसन्तेभ्यो णः स्याद्वा। पक्षेऽच्। ज्वालः। ज्वलः। चालः। चलः। अनुपस ॥४॥
र्गादित्येव। उज्ज्वलः। तनोतेरुपसंख्यानं। इत्यानुपसर्गादिति विभाषेति च निवृत्तं। अवतनोतीत्यवतानः। श्याद्व्य
धास्रुसंस्र्वतीणवसावहृलिहश्लिषश्वसश्च। श्यैङ्। प्रश्येतीति श्यायः। णः स्यात्। श्यैङः व स्यते आदन्तत्वात् सिद्धे
रुव[illegible] सांउपसर्गे कः वा धितु। अवश्यायः। प्रतिश्यायः। दायः। धायः। व्याधः। स्रु गतौ। आस्रावः। एवं स्रवः
वं स्रावः। आस्रावः। संस्रावः। आस्रायः। अवसायः। अवहारः। लेहः। श्लेषः। श्वासः॥ दुन्योरनुपसर्गे॥ णः स्यात्। दुनो
तीति दावः। स्नी साहचर्यात् तुदादेर्न नेता नेरे वराः। स्रवते स्तु पचाद्यच्। नवः। नयतीति नायः। उपसर्गे तु प्र
वः। प्रणायः॥ विभाषा ग्रहः॥ णो वा स्यात्। व्यवस्थितविभाषेयं। जले चरे ग्राहः। ज्योतिषि ग्रहः। भवतेश्चेति
काशिकायां भवो देवः। [illegible]। भावकः पदार्थः। भाष्यमते तु प्राप्त्यपेक्षेयं। भावः। गेहे कः। गेहे कर्त
रि गेहे कः स्यात्। गृह्णातीति धान्यादिकमिति गृहं। तात्स्थ्याद् गृहाः दाराः। शिल्पिनि ष्वुन्॥ क्रियाकौशलं शिल्पं
तद्वति कर्तरि ष्वुन् स्यात्। नृतिखनिरञ्जिभ्य एव। नर्तकः। नर्तकी। खनकः। खनकी। अस्ति रञ्जके अनेन रञ्जेर्न
लोपो वाच्यः। रजकः। रजकी। भाष्यमते तु नृतिखनिभ्यामेव ष्वुन्। रंजेस्तु क्वुन् शिल्पिसंज्ञयोरिति क्वुन् प्राप्

रङ्गिकाः। पुंयोगे तु रजकी। गस्थकन्। गायतेः स्थकन् स्यात् शिल्पिनि कर्तरि। गाथकः। ण्युट् च। गायनः। टित्वात् गायनी। हश्च
व्रीहिकालयोः। हाको ओहाक ण्युट् स्यात् व्रीहौ काले च कर्तरि। जहात्युदकमिति हायनो व्रीहिः। जहाति भावानिति
हायनो वर्षः। जिहीते प्राप्नोतीति वा। प्रुसृल्वः समभिहारे वुन्। समभिहारग्रहणेन साधुकारित्वं लक्ष्यते। प्रवकः।
सरकः। लवकः। आशिषि च। आशीर्विषयो यदि [illegible] तदा वुन् स्यात् कर्तरि। जीवतात् जीवकः। नन्दतात् नन्दकः। आ
शीः प्रयोक्तृधर्मः। आशास्ति तु पित्रादेरियमुक्तिः॥ कर्मण्यण्। कर्मण्युपपदे धातोरण् प्रत्ययः स्यात्। उपपदस
मासः। कुम्भं करोतीति कुम्भकारः। आदित्यं पश्यतीत्यनभिधानान्न। शीलिकामिभक्ष्याचरिभ्यो णः। अणोऽपवादः।
वार्त्तिकं। मांसशीला मांसकामा। मांसभक्षा। कल्याणाचारा। ईक्षिक्षमिभ्यां च। सुखप्रतीक्षा। बहुक्षमा। कर्मण्येव हि
गङ्गाधरः [illegible] कर्मणः शेषत्वविवक्षायां न [illegible]। [illegible] अस्य [illegible] पवादः। स्वर्गह्वायः। तन्तुवा
यः। धान्यमायः। आतोऽनुपसर्गे कः। आदन्तात् धातोरनुपसर्गात् कर्मण्युपपदे कः स्यात्। अणोऽपवादः। गो
दः। पार्ष्णित्रं। अनुपसर्गे किं। गोसन्दायः। कविधौ सर्वत्र प्रसारणिभ्यो डः। [illegible] सर्वत्रग्रहणात्
८ सुपि स्थः तो आतश्चोपसर्गे। प्रज्ञः। प्रस्थः। सुपि स्थः। सुपीति योगो विभज्यते। सुप्युपपदे आदन्तात् कः स्यात्। द्वाभ्यां पिबतीति द्विपः। सम
स्थः। विषमस्थः। ततः। स्थः। सुपि तिष्ठतेः कः स्यात्। [illegible] स्थानम् [illegible]। [illegible]
प्रतिष्ठितत्वविवक्षायां। [illegible] कर्तरि [illegible]
पुत्रे पदमेव [illegible] स्यात्
द्विष्ठः। त्रिष्ठः। [illegible] तत्र [illegible] सुपीति द्वयं [illegible]। तत्र [illegible] सुपी [illegible]
जपन [illegible] कर्मण्युपपदे [illegible] स्यात्। [illegible]
[illegible] सार को
पदे [illegible] कर्मन्युपपदे [illegible]। कप्रकरणे मूलविभुजादिभ्य उपसंख्यानं [illegible] लवि

पृ१ [illegible]

भुजोरथः। आहेति गणोऽयं। महीध्रः। मिलतीति मिलः। प्रे दाज्ञः। दारूपा ज्ञा नोपसर्गे प्रोपसृष्टात्कर्मण्युपपदे कः स्यादणो
पवादः। सर्वप्रदः। पथिप्रज्ञः। अनुपसर्ग इत्युक्तेः प्रादन्यस्मिन्नुपसर्गे सति न कः। गोसंप्रदायः। समि ख्यः। गोसंख्यः। गा
पोष्टक्। अनुपसृष्टाभ्यामाभ्यां टक् स्यात्। कर्मण्युपपदे। सामगः। सामगी। उपसर्गे तु सामसंगायः। पिबतेः
सुरासीध्वोरिति वाच्यं। सुरापी। सीधुपी। अन्यत्र क्षीरपा ब्राह्मणी। बहुलमिति [illegible] तीर्थपा [illegible]। हरतेरनुद्य
मने च। अंशहरः। अनुद्यमने किं। भारहारः। शक्तिलाङ्गलांकुशतोमरयष्टिघटघटीधनुष्षु ग्रहेरुपसंख्यानं।
शक्तिग्रहः। लाङ्गलग्रहः। सूत्रे च धार्यर्थे। सूत्रग्रहः। यस्तु सूत्रं केवलमुपादत्ते न तु धारयति तत्र नारोवा सूत्रग्राहः। राम
वयसि च। उद्यमनार्थं सूत्रं। कवचहरः कुमारः। आङि ताच्छील्ये। पुष्पाण्याहर्तुं शीलमस्य पुष्पाहरः। ताच्छील्ये किं। भा ॥५॥
राहारः। अर्हः। अर्हतेः कर्मण्युपपदेऽच् स्यादणोऽपवादः। पूजार्हा ब्राह्मणी। स्तम्बकर्णयो रमिजपोः। हस्तिसूचक
योरिति वक्तव्यं। स्तम्बेरमो हस्ती। [illegible] कर्णेजपः सूचकः। [illegible] शमि धा
तोः संज्ञायां। शम्भवः। [illegible] पुनः [illegible] बाधकविषये [illegible] नामपरि
[illegible] अधिकरणे शेतेः। खे शेते खशयः। पार्श्वादिषूपसंख्यानं। पार्श्वाभ्यां शेते पार्श्वशयः। पृष्ठशयः।
[illegible] उत्तानादिषु कर्तृषु। उत्तानः शेते उत्तानशयः। अवमूर्धशयः। [illegible]
उदरे [illegible] गिरौ डश्छन्दसि। गिरौ शेते गिरिशः। कथं तर्हि गिरिशमुपचचार प्रत्यहं सा सुकेशी
इति। [illegible] चरेष्टः। अधिकरणे उपपदे। कुरुचरः। कुरुचरी। भिक्षासेनादायेषु
च। भिक्षाचरः। सेनाचरः। आदायेति ल्यबन्तं। आदाय चरः। कथं [illegible] सहचरी
[illegible] पुरोऽग्रतोऽग्रेषु सर्तेः। पुरःसरः। अग्रतःसरः। अग्रेसरः।
[illegible]
पूर्वे कर्तरि। [illegible] पूर्वसरः। कर्तरि किं। पूर्वं देशं।

सरतीति पूर्वसरः । कृञो हेतुताच्छील्यानुलोम्येष्वपि येषु घोषेषु करोतेष्टः स्यात् । अतः कृकमिति सः । यशस्करी ॥
विद्या । श्राद्धकरः । वचनकरः । दिवाविभानिशाप्रभाभास्कारान्तानन्तादिबहुनान्दीकिंलिपिलिबिबलिभ
क्तिकर्तृचित्रक्षेत्रसंख्याजंघाबाह्वहर्यत्तद्धनुररुष्षु । एषु कृञोऽष्टः स्यात् । अहेतुत्वाद्यर्थं विधिः । दिवाकरः । विभाकरो
निशाकरः । कस्कादित्वात्सः । भास्करः । बहुकरः । बहुशब्दस्य वैपुल्यार्थं संख्यायाः पृथग्ग्रहणं । लि
पि लिबि इत्येतौ पर्यायौ । संख्या । एककरः । द्विकरः । कस्कादित्वाद्धस्करः । नित्यं समासेऽनुत्तरपदस्थस्येति
षत्वं । धनुष्करः । अरुष्करः । कियत्तद्बहुषु कृञोऽज्विधानमिति वार्तिकं । किंकरा । यत्करा । तत्करा । बहुकरा । हेतौ ट
वाधित्वा परत्वादच् । प्रयोगे ङीप् । किंकरी । कर्मणि भृतौ । कर्मण्युपपदे करोतेष्टः स्यात् । कर्मकरो भृ
तकः । कर्मकारोऽन्यः । न शब्दश्लोककलहगाथावैरचाटुसूत्रमन्त्रपदेषु । एषु कृञष्टो न स्यात् । दिवाद्युपाप्तः प्र
तिषिध्यते । शब्दकारः इत्यादि । स्तम्बशकृतोरिन् । व्रीहिवत्सयोरिति वक्तव्यं । स्तम्बकरिर्व्रीहिः । शकृत्करि
र्वत्सः । व्रीहिवत्सयोः किं । स्तम्बकारः । शकृत्कारः । हरतेर्दृतिनाथयोः पशौ । दृतिनाथयोरुपपदयोर्हरतेरिः स्या
त्पशौ कर्तरि । दृतिं हरतीति दृतिहरिः । नाथं नासारज्जुं हरतीति नाथहरिः । पशौ किं । दृतिहारः । नाथहारः ।
फलेग्रहिरात्मम्भरिश्च । फलानि गृह्णातीति फलेग्रहिः । उपपदस्यैदन्तत्वं ग्रहेरिः प्रत्ययश्च निपात्यते । आ
त्मानं बिभर्तीति आत्मम्भरिः । आत्मनो मुमागमः । चकारात्कुक्षिम्भरिः । योगविभागादुदरकु
क्षिम्भरिरिति पोषुः । ... उदरम्भरिः इति प्रयोगः । एजेः खश् । एजयतीति
अः खश् स्यात् । अरुर्द्विषदजन्तस्य मुम् । अरुषो द्विषतोऽजन्तस्य च मुमागमः स्यात् । खिदन्ते उत्तरपदे न
त्वव्ययस्य । ... जनमेजयतीति जनमेजयः । ...
...: खश् उपसर्गस्यान्तं । ... ख्यिदन्ते परे पूर्वपदस्य ... स्यात् । तातो

सि. कौ.

६

मुमूषुनिंधयः। तिलंतुदः। शार्दूलं जहा माषः। शार्दूलमानशवः। तं जहातीति विग्रहः। अहातिरंतर्भावितण्यर्थः। नासिकास्तनयोर्ध्मा
धेटोः। अत्र वार्त्तिकं। स्तने धेटः इति वक्तव्ये नासिकायां ध्मश्चेति वाच्यं। स्तनंधयतीति स्तनंधयः। धेट इत्त्वात् स्तनंधयी।
नासिकंधमः। नासिकंधयः। नाडीमुष्ट्योश्च। एतयोः कर्मणोरुपपदयोः ध्माधेटोः खश् स्यात्। यथासंख्यं नेष्यते। नाडिंध
मः। नाडिंधयः। मुष्टिंधमः। मुष्टिंधयः। घटीखारीखरीषूपसंख्यानं। घटिंधमः। घटिंधयः। इत्यादि। खारीपादिमोला(?)
विशेषः। खरीम(?)... उदि कूले रुजिवहोः। उत्पूर्वाभ्यां रुजिवहिभ्यां कूले कर्मण्युपपदे खश् स्यात्। कूलमुद्रुजतीति कूलमुद्रु
जः। कूलमुद्वहः। वहाभ्रे लिहः। वहः स्कंधः। तं लेढीति वहंलिहो गौः। अदादित्वाच्छपो लुक्। ... अभ्रंलि
हो वायुः। परिमाणे पचः। प्रस्थंपचा स्थाली। खारीपचो कटाहः। मितनखे च। मितंपचा। ब्राह्मणी। नखंपचा यवागूः।
पचिरत्र तापकः(?)। विध्वरुषोस्तुदः। विधुंतुदः। मुमि कृते संयोगांतस्य लोपः। अरुंतुदः। असूर्यललाटयोर्दृशितपोः। असू
र्यमिति असमर्थसमासः। दृशिना नञः संबंधात्। सूर्यं न पश्यंतीत्यसूर्यंपश्या राजदाराः। ललाटंतपः सूर्यः। उग्रंपश्ये
रंमदपाणिंधमाश्च। एते निपात्यंते। उग्रमिति क्रियाविशेषणं। तस्मिन्नुपपदे दृशेः खश्। उग्रं पश्यतीत्युग्रंपश्यः। इरया
दके। येन माचद्दीप्यते। विधमत्वादिति इरंमदो मेघज्योतिः। इह निपातनाच्छ्यन्। पाणि[illegible]ध्मायते शंखं(?)। जातिवाचका(?) धमाध्वा।
अंधकारस्थाने(?) तत्र हि सर्पाश्चपनोदनाय पाणयः ध्मायंते। प्रियवशे वदः खच्। प्रियंवदः। वशंवदः। गमेः सुपि
वाच्यः। अस संज्ञायां(?)। मितंगमो हस्ती। विहायसो विह इति वाच्यं। खच्च डिद्वा वाच्यः। विहंगमः। विहंगः। भुजंगः। द्विषत्प
रयोस्तापेः। खच् स्यात्। खचि ह्रस्वः। खचि परे उपधाया ह्रस्वः स्यात्। द्विषंतं परं वा तापयतीति द्विषंतपः। परंतपः। खि
रयवीयस्या(?) लिंगविशिष्टपरिभाषा[illegible] अनित्या। तेनेह न। द्विषती तापयतीति द्विषतीतापः। वाचि यमो व्रते। वाचं
उपपदे यमेः खच् स्याद्व्रते गम्ये। वाचंयमपुरंदरौ च। वाक्पुरोरमन्त्वं निपात्यते। वाचंयमो मौनव्रती। व्रते किं। अशक्तो यमादि
नावाचं यच्छतीति वाग्यमः। पूः सर्वयोर्दारिसहोः। पुरंदारयतीति पुरंदरः। सर्वंसहः। सहिग्रहणमसं[illegible]र्थं(?) धीमे
गश्च दारेरिति काशिका। बाहुलकेन ... मिस्पाडः। भगं दारयतीति भगंदरः। सर्वकूलाभ्रकरीषेषु कषः। सर्वंकषः।
खलः। कूलंकषा नदी। अभ्रंकषो वायुः। करीषंकषा वात्या। मेघर्त्तिभयेषु कृञः। मेघंकरः। ऋतिंकरः। भयंकरः। मे
यशब्देन तदंतविधेः। अभयंकरः। क्षेमप्रियमद्रेऽण्च। एषु कृञोऽण् स्यात्। चात्खच्। क्षेमंकरः। क्षेमंकारः। प्रिय

ग्रा॰

राम ॥६॥

वा॰

विपरिगतोजेः।

रामोविजयतेतरां

भुजंगमनस ८०

कारः। मिङ् कोभरङ्कारः वेतिवाच्यः एगुहरणं हे स्वादिषु एमा प्रदितीक यंत हि आत्मारं भाः क्षेमकराइ तीवधरिगः शेष स्वविवक्षायांप चापश्च।
आकित्ते भुवः करणाभावयोः। आढितं भुवं इ पूपदे भवतेः खच् आढितो भवस्यने नाढितं भवः। आरुरु। आढ्यं तस्य भवनं आढि
तं भवः। स्वं इत्यां मृद्ध् हृ इ तियारिसहितं विदमः। विश्वं विम ज्ञाति विश्वं भरः। विश्वं भरा रथं तरं साम। इह रथेनतरती ति
कुसंज्ञिमात्रं। न स्वयंवीय अनुगमः। पतिं वरा कन्या। शत्रुंजयो हस्ती। युगंधरः पर्वतः। शत्रुंसहः। शत्रुं तपः। अरि द
मः। दमिः शमुनायां तेन सकर्मकड् सु क। मतातारेतु। अर्त भाविते एषां बेरिदमिः गामध्वो। सुतंगमः। अतार्थं ता
ध दूरपार सर्वानंतपुः। संज्ञायामिति निवृत्तं। एषु गमेडः स्यात्। डित्त्वा सामर्थ्यादिभस्यापि टे लोपः। अंतगछतीत्य
तगः। सर्वत्र पन्नयेरुपसंख्यानं। सर्वत्रगः। पन्नं पततिं गच्छतीति पन्नगः। पन्न इति पतेः क्तो नं त्रियाविशेषणो
उरसो लोपश्च। उरसा गच्छतीति उरगः। सुदुरोरधिकरणे। सुखेन गच्छत्यस्मिन्निति सुगः। दुर्गः। अन्यत्रापि दृश्यत इति वक्त
व्यं। ग्रामगः। डे च विहायसो विहायसा गच्छतीति विहायसः। विहंगमः। आशिषि हनः। शत्रुं वध्यात् शत्रुहः। आशिषि किं। शत्रुघातः।
दारावाहनो णत्वं तस्य च टः संज्ञायां। दाराविति दारावुपपदे आङ् पूर्वाद्धन्तेरण् टकारश्चांतादेशो वक्तव्यः। दारुं दावाहन्ति
दारावाघाटः। चारौ वा। चावाघाटः। चारौघातः। कर्मणि समि च। कर्मण्युपपदे सम्पूर्वाद्धन्तेरण् तकारश्च टः। वर्णान् सं
घाटः। चोरौ वा। चावाघाटः। वर्णसंघातः। पदसंघाटः। पदसंघातः। अपे क्लेशतमसोः। अपपूर्वाद्धन्तेर्डः स्यात्। अ
हं तीति वर्णसंघाटः। वर्णसंघातः। कुमारशीर्षयोर्णिनिः। कुमारघाती। शिरसः शीर्षभावो निपा
तनात् शीर्षघाती। क्लेशापहः पुत्रः। तमोपहः सूर्यः। कुमारशीर्षयोर्णिनिः। जायापतिघ्नी। लक्षणवति कर्तरि जायाघ्नो ना। पतिघ्नी स्त्री। अमनु
ष्यते। श्लेष्मघ्नं मधु। पित्तघ्नं घृतं। अमनुष्ये इति किं। आखुघातः शूद्रः। अ
पाकर्तरि टक्। जायाघ्नस्तिलकालकः। पतिघ्नी पाणिरेखा। पित्तघ्नं घृतं अमनुष्ये इति किं। चोरघातो नरघातो हस्ती तिलकालकः
शक्तौ हस्तिकपाटयोः। हस्तिघ्नः। कपाटघ्नः। शत्रुघ्नः। कृतघ्नः इत्यादि मूलविभुजादिवत्सिद्धं। चोरघातो नरघातो हस्ती ति
पाणिघताडघौ शिल्पिनि। हंतेष्टक् स्यात् शक्तो घो सायां। मनुष्यकर्तृके कार्यमिदं। हस्तिघ्नो ना। कपाटघ्नश्चोरः। कि
कारः। पाणिघः। ताडघः शिल्पिनि किं। पाणिघातः ताडघातः। इति टक् चनिपात्यते पाणिताडयोरुपपदयोः। शिल्पिनि किं।
वाटे तिपा ठं तमः। पाणिघताडघौ शिल्पिनि। हंते ष्टकुटिलोपो घत्वं च निपात्यते पाणिताडयोरुपपदयोः। शिल्पिनि किं।

अर्तिपृ० १५

९ आमं गच्छतीति

१३

ग२

सि०कौ०
॥७॥

पा । तोघातः । तोऽघातः । राऽऽघाऽपसंख्यानं । राजानं हंति राजघः । आढ्यसुभगस्थूलपलितनग्नांधप्रियेषु च्व्यर्थेष्वच्वौ
कृञः करणे ख्युन् । एषु च्व्यर्थेष्वच्व्यंतेषु कृञः ख्युन् स्यात् । अनाढ्यमाढ्यं कुर्वंत्यनेन आढ्यंकरणं । अच्वौ किं ।
आढ्यीकुर्वंत्यनेन । इह प्रतिषेधसामर्थ्यात् ल्युडपि नेति काशिका । भाष्यमते तु स्यादेव । अच्व्यादिष्वेव योगः कर्त
रि भुवः खिष्णुच्खुकञौ । आढ्यादिषु च्व्यर्थेष्वच्व्यंतेषु भवतेरेतौ स्तः । अनाढ्य आढ्यो भवतीति आढ्यंभविष्णुः आढ्यंभावु
कः । स्पृशोऽनुदके क्विन् । घृतस्पृक् । कर्मणीति निवृत्तं । मंत्रेण स्पृशतीति मंत्रस्पृक् । ऋत्विग् दधृक् । क्विन्प्रत्ययस्य
दिभुवः ... लोचनेन ... समानान्ययोश्चेति वक्तव्यं । सदृक् । अन्यादृक् । अन्यादृशः । त्यदादिषु दृशोऽनालोचने कञ्च । तादृशः
सदृक्षः । अन्यादृक्षः । सत्सूद्विषद्रुहदुहयुजविदभिदच्छिदजिनीराजामुपसर्गेऽपि क्विप् । सदिः । किं प्रमानत्र उपसर्गेऽपि स
तिच सुपि उपपदे चु सत् । उपनिषत् । अंडसूः । प्रसूः । मित्रद्विट् । प्रद्विट् । मित्रध्रुक् । प्रध्रुक् । गोधुक् । प्रधुक् । अश्वयुक् । प्र
युक् । वेदवित् । निवित् । इत्यादि । अग्रग्रामण्यां नयतेर्णत्वं । अग्रणीः । ग्रामणीः । भजो ण्विः । विष्णुप्रसर्गे चोपपदे भजे
धौ तो
र्ण्विः स्यात् । अंशभाक् । प्रभाक् । अदोऽनन्ने । विट् स्यात् । आममत्ति आमात् । सस्यात् । अनन्ने किं । अन्नादः । क्रव्ये च ।
अदेर्विट् । पृथग्योगाद्वचनमराभव नार्थम् । क्रव्यात् । आममांसभक्षकः । कथं तर्हि । क्रव्याद इत्यप आरभ्य इति पद
मांसशब्दे उपपदे कृत्स्य उपपदस्य क्रव्यादेशः पृषोदरादित्वात् । दुहः कप् घश्च । कामदुघा । अन्येभ्योऽपि दृश्यते । कर्द
त्रि
मो तिङ्वृत्तेर्वा । मतिनस्तिनि पूचनिपूविचष्टते प्रत्ययाधातोः । सुः । नेड्वशि कृति । वशादेः कृत इडन स्यात् । ईशः । भर्मा
प्रातरित्वा । विड्वनोरनुनासिकस्यात् । अनुनासिकस्यात् स्यात् । विजायत इति विजा । वा । ओण् । अवो वा । विचू ।
राट् । रेट् । सुगण् । विट् । अयमपि दृश्यते । सानि दिव ... प्रपंचः । उपधाशुरन् । परिध्वितत् । वाहभ्रट् । अतः ।
पदांतस्य । तेन स्वरांतत्वं स्यात् । उपसर्गस्य । निमिनातेस्ते ... भ्रातृ ... मित्रा ... :।
... :। आभीः । ... । गोः । ... च । ... स्यात् । तनुछद् ।
अनुनासिकस्य क्वि ... दीर्घः । मोनो धातोः । प्रतान् । प्रशान् । ... स्रुत् । ज्वरत्वरस्रिव्यविमवामुपधायाश्च । जूः । जूरौ ।

त्युट् ३
राम
॥७॥
आ

श्रीहर्ष
पयापयगा

कुरः। मूस्त्रः। कुः। वृद्धिः। तननानवत्नी तिजनौः। जनावौ जनावः। मुयौ। मुवः। स्मृः। सुम्नः। रा श्लोपः। मुच्छ। मिमुर्यो मुच्छः। धुर्वी। धूः। गमः।
कौ। अनुनासिकलोपः स्यात्। गगत्। गमादीनामिति वक्तव्यं। परीतत्। संयत्। सुनत्। ऊङ्। गमादीनामिति वक्तव्यं। तो
पश्च। अग्रेगः। अग्रेभूः। स्पः। वचो। वाक्। क्विप्। शंस्यः। शंसूपः। क्षाम्। इन्धान्तो दिस्य च। वाचिंतु सत्रासे प्यजन्तो लिनिस्ता
छौ। त्यो। अआस्य वस्तु पिधातो लिनिः स्यात्। नौ। द्यौ। त्वेषोससुरुखोजौ। शीतभोजौ। अग्रोतो। किं। ओजित्वा नाम
चित्ता। तौ। द्यौ। त्वेवि। उखभ्रंनु केकदा चित्। इह श्रुतिका रलोपस्लोभि न्नाए वसुचिलि निति तिव्या रख्यायकुटोतिस्यामाद्रि
यिता। तौ। द्यौ। त्वेविं। उखभ्रंनु। केकदा चित्। हहदनामाधे वादि मिम्यतरे वानुसृतं। एतच्च भाष्य विरोधाद्रुपेक्ष्यं। प्रक्तिकृष्कोपस
स्वनेरूपसंस्मानं मितिपठितं। ह यदृता माधे वादि। अनुयाचिकः। पूतस्यजो धेमम विसारि। नवं चनीयाः। प्रमयेनु जीविभिः। इ
गेपिलिनिः। स्ववम कोपजीविनां। अनुयाचिवः। अतो द्यौ। त्वाचे यान्तिकद्वयं। साधु दायी। ब्रह्मवादी। वर्त्तीयुपि
स्तोदो। साधुकारि एवं च संभाव्यानं ब्रह्मरोवदः। उपमानं उच्चैर्वक्रो ध्वाति उष्ट्र क्रोशी। ध्वांक्षरावी। सम्म
मानो। लिनिः स्यात्। उपपदार्थः कर्त्ताप्रत्ययार्थस्य कर्तुरुपमानं। उष्ट्र इव क्रोशति। उपमाने किं। उष्ट्रः क्रोशति। व्रतो लिनिः
द्यौ। त्या। सज्ञा सर्वमनुच्यते। कर्त्तरि किं। अपूपानिव भक्षयति माषान्। उपमाने। किं। उष्ट्रः क्रोशति व्रतो। लिनिः
स्यात्। स्थण्डिलशायी। श्राद्धमभोजी। पोनःपुन्ये धात्वर्थस्य सुप्युपपदे लिनिः स्यात्। क्षीरपायिण उशीनराः। मनः।
स्यात्। स्थण्डिलशायी। अद्वकुलमाभी दृश्ये। पोनःपुन्ये धात्वर्थस्यसमानेरव। स्य यस्य कर्म केमनने वर्त्तमानान्मन्यतेः सुचिरस्वशस्या
खुपिमन्यते। लिनिः स्यात्। दर्शनीयमानी। आत्ममाने खश्च। स्वकर्मके मनने वर्त्तमानान्मन्यतेः सुपि खश्च स्यात्।
त्। चात् लिनिः। पण्डितम्मन्यः। पण्डितमानी। विक्सन व्ययस्य। कालिमन्या। अनेव्ययस्य। किं।
त्। चात् लिनिः। पण्डितम्मन्यः। अरुर्द्विषदजन्तस्य मुम्। अरुषो द्विषतो जन्तस्य चस्या घर्मविदं ते परे। ओतो मन् प्रत्ययोः। गामन्यः। वत्
दिवाम म्पा। इ चेल का चो प्रत्ययस्यवञ्चाइ जन्तादेका चो मुम्। तियम् स्वः। ख्रियं मन्यः। श्रियमन्यः। नरम्मन्यः। भुवम्मन्यः। श्रियम्मा। लानमन्यते। श्रिम्मन्यं कुलं। भाष्यकारस्तु
वोमशशकः। स्त्रियंमन्यः। श्रीम्मन्यः। नरम्मन्यः। भुवम्मन्यः। श्रियमा। लानमन्यते। श्रिमन्यं कुलं। भाष्यकारश्च
नातत्राशब्दस्य कृत्स्वः। मन्ये। मममोरमभ्यश्च। मते। अपिकारोयं। वर्त्तमाने लिडिति यावत्। करणे यजः। करोण्ड प
परेभ्यन्तो धातो घञे लिनिः स्यात्। सोमेनेष्टवान्सोमयाजी। अग्निष्टोमयाजी। कर्मणि हनः। पितृव्यघाती।
कर्मण्याख्याने ससहवै। तियावर्ररूपिक्रियते। ग्रेसभन्याकह त्रेषुच्छिपी। सुषुकर्मसर्पपदेषु हते में ते। किप् स्यात्।

ब्रह्महा। वृत्रहा। क्विबेव सिद्धे नियमार्थमिदं। ब्रह्मादिष्वेव हन्तेरेव। भूत एव। क्विबेवेति। चतुर्विधोऽत्र नियम इति का
शिका। ब्रह्मादिष्वेव क्विबेवेति द्विविधो नियम इति भाष्यं। सुकर्मपापमन्त्रपुण्येषु कृञः। सोकर्मादिषु चतुर्षु कृञः क्वि
प् स्यात्। त्रिविधोऽत्र नियम इति काशिका। सुकृत्। पापकृत्। मन्त्रकृत्। पुण्यकृत्। क्विबेवेति नियमः। कर्मकृत्वा
नित्यमेव। मन्त्रकृदेवेति नियमः। मन्त्रमधीते ... ध्यायः। अत्र न क्विप्। भूत एवेति नियमस्तु। मन्त्रं करोति
करिष्यति वेति विवक्षायां न क्विप्। स्वादिष्वेवेति नियमाभावात् ... न पुण्यपदे क्विप्। शास्त्रकृत्। भा
ष्यकृत्। सोमे सुञः। सोमसुत्। एवमग्नौ चेः। अग्निचित्। कर्मण्यग्न्याख्यायां। कर्मण्युपपदे कर्म
ण्युपपदे चिनोतेः क्विप् स्यात्। अग्न्याख्यायां ... श्येन इव चितः श्येनचित्। कर्मणीनिवि
क्रियः। कर्मण्युपपदे विक्रीणातेरिनिः स्यात्। कुत्सितग्रहणं कर्तव्यं। सोमविक्रयी। घृतविक्रयी। दृशेः
क्वनिप्। कर्मणि भूते। पारं दृष्टवान् पारदृश्वा। राजनि युधिकृञः। क्वनिप् स्यात्। युधिरन्तर्भावितण्य
र्थः। राजानं योधितवान् राजयुध्वा। राजकृत्वा। सहे च। कर्मणीति निवृत्तं। सहयुध्वा। सहकृत्वा। सप्तम्यां जने
र्डः। सरसिजं। मन्दुरायां जातो मन्दुरजः। ह्रस्व इति ... पञ्चम्यामजातौ। जातिवर्जिते पञ्चम्यन्ते उपप
दे जनेर्डः स्यात्। पुंसोऽनुजः ... अन्येष्वपि दृश्यते। अन्येष्वप्युपपदेषु जनेर्डः स्यात्। अजः।
द्विजः। ब्राह्मणजः। अपिशब्दः सर्वोपाधिव्यभिचारार्थः। तेन धात्वन्तरादपि कारकान्तरेऽपि। परितः खा
ता परिखा। क्तक्तवतू निष्ठा। एतौ निष्ठासंज्ञौ स्तः। निष्ठा। भूतार्थवृत्तेर्धातोर्निष्ठा स्यात्। तत्र तयोरेवेति भाव
कर्मणोः क्तः। कर्तरि कृदिति कर्तरि क्तवतुः। उकावितौ। स्नातं मया। स्तुतस्त्वया विष्णुः। विष्णुर्विश्वं कृतवान्।
निष्ठायामण्यदर्थे। ण्यदर्थो भावकर्मणी। ततोऽन्यत्र निष्ठायां क्षियो दीर्घः स्यात्। क्षियो दीर्घात्।
क्षियो निष्ठातस्य नः स्यात्। क्षीणकायः। ... कर्मणि तु क्षितः। ... क्षितवान्। क्षितिः ... भ्रितः। भ्रितवान्।
क्षमेतः। भूतवान्। स्तुतः। ऊर्णोतेः ... रदाभ्यां निष्ठातो नः पूर्वस्य च दः। ... स्तुतः। ... रदाभ्यां

राम ॥१८॥

राम

हनुमते नमः॥

निष्ठातो नः पूर्वस्य च दः। रेफदकाराभ्यां परस्य निष्ठातस्य नः स्यात्। निष्ठापेक्षया पूर्वस्य धातोर्दकारस्य च। हिंसायां। मा मतद्रता। र
परः। शान्तः। शीर्णः। बहिरंगत्वेन वृद्धेरसिद्धत्वान्नेह। कृतस्यापत्यं कार्तिः। भिन्नः। छिन्नः। संयोगादेरातो धातोर्यण्वतः। निष्ठा
तस्य नः स्यात्। द्राणः। म्लानः। ... नः। ल्वादिभ्यः। एकविंशतेर्लूञादिभ्यः प्राग्वत्। लूनः। ज्या। जीनः। दुग्वोर्दीर्घश्च। दुग्
नो। दूनः। टुदु उपतापे इत्यस्य न गृह्यते सानुबन्धकत्वात्। ऋदुतयाङ्कतेये तिमाघः। गूनः। प्र ओ गिनाथ। प्रनोयवाः। चिन्त्याइस्व
र्णः। पूर्तम न्यत्। सिनोतेर्ग्रासकर्मकर्तृकस्य। सिनो ग्रासः। ग्रासेति किं। सिता पाशेन सूकरी। कर्मकर्तृके ति किं। सितो ग्रासो
देवदत्तेन। ओदितश्च। भुजो। भुग्नः। टुओश्वि। उच्छूनः। ओहाक्। प्रहीणः। स्वादय ओदितः इति। सूनः। समवोत्क्लिन्नः। ओ
दिन्मे ओडीङ्। पाठसामर्थ्यान्नेड्। उड्डीनः। उद्यम त्रिस्य शुष्कः। शुष्कः। डवस्य मत्तौ कां। विम्येस्य रक्षिरो पेशलः। डः। संप्रसारण
स्यान्निष्ठायां। शश्यस्पर्शे। श्ये अनिष्ठातस्य नः स्यात्। स्यश्वर्थे ह लड। निदीर्घः। शीनं। घृतं। प्रस्य ह किं। शीतं जलं। डव मानि
स्य शर्यो रितिकिं। संश्यानो वृश्चिकः। शीतान् सेक चितइ स्पर्शः। प्रतेश्च। प्रतिपूर्वस्य श्यः संप्रसारणं स्यान्निष्ठायां। प्रतिशी
नः। विभाषाऽभ्यवपूर्वस्य। श्यः संप्रसारणं वा स्यात्। अभिश्यानं घृतं। अभिशीनं। अवश्यानोऽवशीनो वृश्चिकः। अवश्य
नः। विभाषा भावादिकर्मणोः। अञ्चो नपादाने। अञ्चो निष्ठातस्य नः स्यात्। नत्वपादाने। पस्त्या विभाषाय स्फायेः स्फिः
त विभाषेयं तेनेह न। समक्तः शकुनिः। अञ्चोऽनपादाने। अञ्चो निष्ठातस्य नः स्यात्। उदक्तो वेति। की यां वेद ल्वो। ग्लिह नेह। समक्ता
ज्ञाप्रा याङ्। हितस्ते तो निष्ठायायास्यात्। उदितो वेति की यां वेद ल्वो। क्षि नेह। सम कः। अन पादाने किं। उद्धृत मुद्रके
कूपात्। निष्ठादेशः षत्वस्वरप्रत्ययविधिषु सिद्धो वाच्यः। वृक्णः। प्रिवृक्णौ। परिक्लिन्नः। प्रा व्यसमरतेषु। परिवेष्णाम्रक्त्य प्रा
णोते वृ भावा। स्त्रियां सति। परिस्कन्दः। प्राचामिति किं। परिस्कन्दः। परिस्कन्दः। परश्चेति विकल्पः। दिवोऽविजिगीषायां। द्
यो निष्ठातस्य नः स्याद्दविजिगीषायां। द्यूनः। विजिगीषायां तु। द्यूतं। निर्वाणोऽवाते। अवाते निर्वो ति दः। निर्वायति वाते
निष्ठातस्य नत्वं स्याद्दातश्चोत्कृष्टत्वं। निर्वाणो ग्निर्मुनिर्वा। वाते तु। निर्वातो वातः। शुषः कः। निष्ठान्तशुष्कः। शुष्कः
पचो वः। पक्कः। क्षायो मः। क्षामः। स्त्यः प्रपूर्वस्य। प्रात्स्त्यः संप्रसारणं स्यान्निष्ठायां। प्रस्त्योऽन्यतरस्यां। निष्ठातस्य मो वा
स्यात्। प्रस्तीमः। प्रस्तीतः। प्रोक्तिं। स्त्यानः। अनुपसर्गात्फुल्लक्षीबकृशोल्लाघाः। त्रिफला। फुल्लः। निष्ठातस्य लत्वं त्रि
पात्यते। क्रव त्वक कृशस्यापिइट् निपातनमिष्यते। फुल्लवान्। क्षीवादिषु तु क्तप्रत्ययस्येवलोपः तस्यासिद्धत्वात्सा

ऽनत्वस्यासिद्धत्वात् भृष्टेति फलेऽभाभे।।७।।

तै१
संभेदितिपतेभामे। प्रतिस्तब्धानिस्तब्धौ चं। अत्र षत्वं न स्यात्। इ
परेश्चेति प्रवर्तनमेत

वित्तो भोगप्रत्यययोः। विन्दतेर्निष्ठान्तस्य निपातोऽयं। भोग्ये प्रतीते चार्थे वित्तं धनं। वित्तः पुरुषः। अनयोः किं। विन्नः॥७

त्तस्य णो भावश्च निपात्यते। क्षीबो मत्तः। कृशस्तनुः। उल्लाघो नीरोगः। अनुपसर्गात्किं। प्रादि तस्मा। आ। कारे तो निष्ठायामु
त्परस्यात्। ति च। चरफलोरुत्त्वं स्यात्तादौ किति। प्रफुल्लः। प्रक्षीबितः। प्रकृशितः। प्रोल्लाघितः। कथं तर्हि लोके कुसुमस्ता
नुमतः प्रफुल्लमिति। फल विकसने पचाद्यच्। सूत्रे तु फुल्लनादि निर्देशार्थं उत्फुल्लसंफुल्लयोरुपसंख्यानं। नुदवि
दोन्दत्राघ्राह्रीभ्योऽन्यतरस्यां। एभ्यो निष्ठातस्य नो वा। नुन्नः। नुत्तः। विद विचारणे। तौदादिकस्य ग्रहणं। उन्दिना
परेण साहचर्यात्। विन्नः। वित्तः। वित्तेस्तु विदितः। विद्यते विन्नः। उन्दी। श्वीदितो निष्ठायां। श्वयतेरीदितश्च निष्ठा
या इण्न। उन्नः। उत्तः। त्राणः। त्रातः। घ्राणः। घ्रातः। ह्रीणः। ह्रीतः। न ध्याख्यापॄमूर्छिमदां। एभ्यो निष्ठातस्य न
त्वं न। ध्यातः। ख्यातः। पूर्तः। राल्लोपः। मूर्तः। मत्तः। विभाषा गमहनेति कसो वसुहादिक्वनेह। भित्तं शकलं। भिन्नमन्यत्।
स्वा८ ऋणमाधमर्ण्ये। ऋधातोः क्तस्य तकारस्य नत्वं निपात्यते। अधमर्णव्यवहारे। ऋतमन्यत्। स्फायः स्फी निष्ठायां। स्फीतः। इडु
निष्ठायां। निरः कुषो निष्ठायामिड् स्यात्। यस्य विभाषेति निषेधे प्राप्ते पुनर्विधिः। निष्कुषितः। वसतिक्षुधोरिट्। अनयोः क्त्वानि
ष्ठयोर्नित्यमिट् स्यात्। उषितः। क्षुधितः। अञ्चेः पूजायां। पूजार्थादञ्चेः क्त्वानिष्ठयोरिट् स्यात्। अञ्चितो गतौ निञ्चेः।
लुभो विमोहने। लुभः क्त्वानिष्ठयोरिट् स्यात्। न तु गार्ध्ये। लुभितः। गार्ध्ये तु लुब्धः। क्लिशः क्त्वानिष्ठयोरिड्वा स्यात्। क्लिश
उपतापे। क्लिशू विबाधने। अस्य क्त्वायां विकल्पो सिद्ध एव निष्ठायां निषेधे प्राप्ते विकल्पः। क्लिशितः। क्लि
ष्टः। पूङश्च। पूङः क्त्वानिष्ठयोरिड्वा स्यात्। पूङः क्त्वा च। पूङः क्त्वा निष्ठा च सेट् किन्न स्यात्। पवितः। पूतः। क्त्वाग्रहण
मुत्तरार्थं। नोपधात्थफान्ताद्वा इत्यत्र यद्यपि केवलं बध्यते। निष्ठा शीङ्स्विदिमिदिक्ष्विदिधृषः। एभ्यः सेण्निष्ठा किन्न स्यात्। शा
यितः। शयितवान्। अनुबन्धनिर्देशो यङ्लुङ्निवृत्त्यर्थः। शेश्यितः। शेश्यितवान्। आदिकर्मणि निष्ठा वक्तव्या। आदिक
र्मणि क्तः कर्तरि च। आदिकर्मणीयः क्तः स कर्तरि स्यात्। चाद्भावकर्मणोः। विभाषा भावादिकर्मणोः। भावे
आदिकर्मणि च आदितो निष्ठाया इड्वा स्यात्। प्रस्वेदितश्चैत्रः। प्रस्वेदितं तेन। स्विदेरिति भ्वादिरत्र गृह्यते। शी
ङः साहचर्यात्। स्विद्यतेस्तु स्विदितं वा। ञिमिदा। ञिक्ष्विदा। दिवादौ भ्वादौ च पठ्यन्ते। प्रमेदितः। प्रमेदितवान्।

राम
१९

एतेनैको वृत्तिमतः

यज्ञादितोत-६ क्षुब्धेति सूः क्षुब्धादयः क्षुब्धश्चलो गाढार्थाः ६ गत्यर्थेति कः ३

प्रक्ष्वेदितः । प्रक्ष्वेदितवान् । प्रधर्षितः । प्रधर्षितवान् । धर्षितं तेन । सेट्किं । प्रस्विन्नः । स्विन्नं तेनेत्यादि । मृषस्तितिक्षा
यां । सेटि निष्ठा किन्न स्यात् । मर्षितो मर्षितो मर्षितवान् । क्षमायां किं । अपमृषितं वाक्यं । अत्र विस्पष्टमित्यर्थः । उदुप
धाद्भावादिकर्मणोरन्यतरस्यां । उदुपधाद्भावादिकर्मणोः सेटिनिष्ठा वा किन्न स्यात् । द्युतितं । द्योतितं । मुदितं ।
मोदितं साधुना । प्रद्युतितः । प्रद्योतितः । प्रमुदितः । प्रमोदितः साधुः । उदुपधात् किं । विदितं । भावे इत्यादि किं । रुचितं । का
षापिणं । सेट्किं । कुष्टमाशु शब्दिकारणे प्सए वेष्यते नेह । गुध्यते गुधितं । निष्ठायां सेटि । णेर्लोपः स्यात् । भावितो भा
वितवान् । ण्यौ इत्यद्भितेनेच । संप्रसारणं । हूतः । हीनः । गुहू । गूढः । तनु । तनु । वतः । ततः । पतेः सनिवेड् द्युत्यो द्विभा
वे प्राप्ते । द्वितीयाश्रितेति सूत्रे निपातनादिट् । पतितः । सोसचीति वेड् त्वा । सिद्धं तस्या नामीदित्येवा
निस्यत्वड्भापनाह्ना नेनाधा वितमित्यादि । राजधेये स्यादि । यस्य विभाषेत्येकाच इत्येवारिगिटितः । क्षुब्धस्वांत
ध्वांतलग्नम्लिष्टविरिब्धफांटबाढानि मंथमनस्तमःसक्ताविस्पष्टस्वरानायासभृशेषु । क्षुब्धोदीन्यष्ठो अ
नि कू नि निपात्यते । समुदायेन मंथादिषु वाच्येषु उवेड्व्यसंपन्नोः लक्ष्यो स्थः । मंथनद्रं उग्रं क्षुब्धः मंथ
क्ष्यते । स्वांतं मनः । ध्वांतं तमः । लग्नस्सक्तो । विभानलं निपातनात् । म्लिष्टमविस्पष्टं । विरिब्धः स्वरः । लिङ्कुरेषु अ
नयोरः पधायाः इत्यमपि निपात्यते । फांटं अनायासस्साध्यः कषायविशेषः । माधवस्तु नवनीतमाहुः । प्राग
वस्यापन्नं उच्यं फांटमिति वेदभाष्येऽप्याह । बाढं भृशं । अन्यत्रनु क्षुभितं । द्वुश्चोभयस्तेति हु । आगमशास्त्रस्या
नित्यत्वात् । स्वनितं । ध्वनितं । लगितं । म्लेच्छितं । विरेभितं । फाणितं । बाहितं । धृष्टविशस्तौ वैयात्ये । एतौ निष्ठायां अ
विनयेरयानिवेशस्तः । धृष्टो विशस्तः । अत्र न्यग्रधर्षितः । विशसितः । भावादिकर्मणोस्तु वैयात्ये धृष्टविर्ना
स्ति । अत एव नियमा व्यभिदसत्त्रमिति वृत्तिः । धृष्टविरादित्येफलं चिंत्यमिति हरदत्तः । माधवस्तु भावादि
व सणि रवैयात्ये विकल्पमाह । धृष्टः । धर्षितं । प्रधृष्टः । प्रधर्षितः । दृढः स्थूलबलयोः । स्थूले बलवति
चोनिपात्यते । दृढ इह दृहितः । तस्य ढ उभावः । नस्य ढत्वं हस्य लोपः । दृहि इदितो नलोपश्चादि हितो दृंहितोन्यः ।

यस्य विभाषेत्यस्य

नयित्योति कर्मिका ६

प्रमोपारहृष्टः। हृष्टहृषितौ वृद्धे। निपातनं प्रागवत्। परिवृहितः। परिवृंहितोऽन्यः। कृच्छ्रगहनयोः कषः। कषो निष्ठाया
इण् न स्यात्। एतयोरर्थयोः। कष्टं दुःखं तत्कारणं च। स्यात्कष्टं कृच्छ्रमाभीलं। कष्टो मोहः। कष्टं शास्त्रं। दुरवगा
हमित्यर्थः। कषितमन्यत्। घुषिरविशब्दने। घुषिर्निष्ठायामनिट् स्यात्। घुष्टा रज्जुः। अविशब्दने किं। घुषितं
वाक्यं। शब्देन प्रकटीकृतमित्यभिप्रायः। अर्दः संनिविभ्यः। इत्तेपूर्वादर्दे निष्ठाया इण् न स्यात्। सम
र्णः। न्यर्णः। व्यर्णः। अर्दितोऽन्यः। अभेश्चाविदूर्ये। अभ्यर्णं नातिदूरं। आसन्नमित्यर्थः। अभ्यर्दितमन्यत्। णेरध्यय
ने वृत्तं। ण्यन्ताद्वृतेः क्तस्य इडभावो णिलुक् च। अधीयमाने चेद्वृत्तं छन्दश्छात्रेण। संपादितमधीतमिति
यत्। अन्यत्र तु वर्त्तितारजुः(?)। शृतं पाके। श्रातिश्रपयत्योः केऽभावो वा निपात्यते। क्षीरहविषोः पाके शृतं स्या
त्। स्वयमेव विक्लिन्नं। पक्वं वा सर्वं(?)। क्षीरं हविर्वा। अन्यमन्यत्। श्राणा। श्रपितं वा। वा दान्तशान्तपूर्णदस्तस्पष्टच्छ
४ हान्तः न्नज्ञप्ताः। एते णिचि निष्ठान्ता वा निपात्यन्ते। पक्षे दमितः। शमितः। पूरितः। दासितः। स्पाशितः। छादितः। ज्ञपितः।
१. स्पा रुष्यमत्वरसंघुषास्वनां। एभ्यो निष्ठाया इड्वा। रुष्टः। रुषितः। आन्तः। अमितः। तूर्णः। त्वरितः। अस्यादिचेपकंसंमहाजस(?)
घुष्टः। संघुषितः। आस्वान्तः। आस्वनितः। हृषेर्लोमसु। हृषेर्निष्ठाया इड्वा स्यात् लोमसु विषये। हृष्टं हृषितं लोम।
विस्मितप्रतिघातयोश्च। हृष्टो हृषितो मैत्रः। विस्मितः। प्रतिहतो वा स्यात्(?)। अन्यत्र तु हृष्टः स लोके(?)। हृषेर्निष्ठा
यां वेद्(?)। हृषतुष्टौ इडू(?)। अपचितश्च। चायतेर्निपात्यते वा। अपचितः। अपचायितः। प्यायः पी। वा स्यान्निष्ठा
यां। व्यवस्थितविभाषेयं। तेन स्वाङ्गे नित्यं। परिपूर्वस्य तु। अन्यत्र। प्यानः। पीनः स्वेदः। लोपसर्गस्य तु। प्रप्यानः। आङ्
पूर्वस्यान्धूधसोः स्यादेव। आपीनोऽन्धुः। आपीनमूधः। ह्लादो निष्ठायां। ह्रस्वः स्यात्। प्रह्लन्नः। द्यतिस्यतिमास्था
मित्ति किति। एषां इकारोऽन्तादेशः स्यात् तादौ किति। ईत्वमेयोरपवादः। दितः। सितः। मा माङ् मेङ्। मितः। स्थितः।
शाच्छोरन्यतरस्यां। शितः। शातः। छितः। छातः। व्रतस्य तु नित्यं विभाषा स्यात्। व्रते विषये श्यतेर्नित्यं। संशितं व्रतं।
सम्यक् संपादितमित्यर्थः। संशितो ब्राह्मणः। व्रतविषयत्वाभावान्नित्यत्वं न(?)। दधातेर्हिः। तादौ किति। अभिहितं नि
हितं। दो दद् घोः। घुसंज्ञकस्य दा इत्यस्य दत्स्यात् तादौ किति। चर्त्वं। दत्तः। घोः किं। दातः। गातो वायमा(?) दक्षः।

राम
१०

श्री...

नचे चंचिद्दत्तमित्याद्युपसर्गस्येदस्तीति दीर्घापित्तिः तकाः । रादोत दिधानात् । दांतो वा । धांतो वा न च दां तत्वे निष्ठा
नत्वं । धा त्वे इषपत्ते अतोऽदिति धत्वं शक्यं । स निपातपरः भाषा विरोधात् । अचउपसर्गात्तः । अजर्तोऽपसर्गस्य
स्यदोऽदुस्य स्वचोः अचेस्तः स्यात् । तोदो किति । चत्तं प्रत्तः । अवत्तः । अवदत्ते विदत्ते च प्रदत्ते चादिकर्मणि । सुदत्त
मनुदत्ते च निदत्तमिति चेष्यते । चशब्दात् अप्राप्तं दत्ति । द्रगतोपसर्गस्य दोषः स्यात् । आदेशोऽयस्ताकारः तेद
दवुत्तस्पदे । स्वप्रियेतिच दर्म आया सिद्ध । नीतो । स्रुतो । धुमा स्थेतात्वं । धेट्ट । धीतो । मीतो । पीतं । जनसनखनसां चां जीत
स्वाते । अदो जग्धिल्यपि तिकिति । ल्यपि चित्तं लुप्तस्य ग्रामीकं । अदो जग्धिः स्यात् ल्यपि तादौ किति च । इकारादग्धी
रागार्थः । प्रत्वं । हरोस्तदि । जग्धः । आदिकर्मणि कः कर्तरि च । प्रकृतः कटं सः । प्रकृतः कटस्तेन । निष्ठायामरपदर्थे
इति दीर्घः । क्षियो दीर्घादिति नत्वं । प्रक्षीणः सः । वो ओ कौ शदे न्ययोः । क्षियो निष्ठायां दीर्घो वा स्यादक्रोशे दैन्ये च । दो
रागायुमव । क्षितायुर्वा । क्षीणोऽयं तपस्वी । क्षीतो वा । निनदीभ्यां स्नातेः कौशले । आभ्यां स्नातेः सस्य षः स्यात् कौश
लेगम्ये । निष्णातः शास्त्रेषु । नदीष्णं । सुपीतिकः । सुत्रं प्रतिष्णातं । प्रतेः स्नातिः षत्वं प्रतिष्णातं सूत्रं शुद्धमित्यर्थः । अ
न्यत्र प्रतिस्नातं । कपिष्ठलो गोत्रे । कपिष्ठलो नाम यस्य कापिष्ठलिः पुत्रः । गोत्रे किं । कपीनां स्थलं कपिस्थलं । गत्य
र्थाकर्मकश्लिष शीङ्स्थाऽसवसजनरुहजीर्यतिभ्यश्च । एभ्यः कर्तरि क्तः स्यात् भावकर्मणोश्च । गंगां गतः ।
गंगां प्राप्तः । लीनः स्तः । लक्ष्मीमाश्लिष्टो हरिः । शेषमधिशयितः । वैकुंठमधिष्ठितः । शिवमुपासितः । हरिदिनमुपो
षितः । राममनुजातः । गरुडमारूढः । विश्वमनुजीर्णः । पक्षे प्राप्ता गंगा तेन स्यादि । क्तोऽधिकरणे च ध्रौव्यगतिप्रत्यव
सानार्थेभ्यः । एभ्योऽधिकरणे क्तः स्यात् चाद्यथाप्राप्तं । ध्रौव्यं स्थैर्यं । मुकुंदस्यासितमिदं । मिदं यातं रमापतेः ।
भुक्तमेतदनन्तस्येत्यूचुर्गोप्यो दिदृक्षवः । पक्षे आसितव्यं कर्म कृत्याल्ल्युटो भावे च । आसितो मुकुंदः । आसि
कर्तरि तं अनंतेन । गत्यर्थेभ्यः कर्मणि च । रमापतिर्यातः । तेनेदं यातं । भुजेः कर्मणि । अनंतेनेदं भुक्तं । कथं भुक्ताः ब्रा
ह्मणा इति । भुक्तमस्तिषामिति मत्वर्थीयोऽच् । वर्तमाने इत्यधिकृत्य । ञीतः क्तः । ञि दिविदा । क्ष्विदः । अ

आदिवान्। आदिवान्। अदिवान्। जदिवान्। एवांश्चि। बभूवान् ४८

दुधी। इद्धः। मतिबुद्धिपूजार्थेभ्यश्च। मति। इच्छा। बुद्धेः। एवमुपादानात्। राज्ञां मत इष्टः। ते षिष्मताः। हृष्यर्थः। बुद्धः। विदि
तः। पूजितः। अर्चितः। चकारोऽनुक्तसमुच्चयार्थः। शीलितो रक्षितः क्षान्तः आक्रुष्टो जुष्ट इत्यादि। नपुंसके भाव
क्तः। क्लीबत्वविशिष्टे भावे कालसामान्ये क्तः स्यात्। जल्पितं। शयितं। हसितं। नशः क्तान्तस्यानुस्वरो न
प्रनष्टः। क्तान्तस्य किं। प्रणश्यति। अतग्रहणं पातमतस्य वस्यापि ग्रहणार्थं तेन प्रनंष्टिः। सुयजोर्ङ्वनिप्।
सुनोतेर्यजेश्च ङ्वनिप् स्यात्। सुत्वा। सुत्वानौ। यज्वा। यज्वानौ। जीर्यतेरतृन्। भूते इत्येव। जरन्। जरन्तौ।
जरन्तः। वासरूपन्यायेन निष्ठापि। जीर्णः। जीर्णवान्। छन्दसि लिट्। लिटः कानज्वा। क्वसुश्च। इह भूते सामान्ये
छन्दसि लिट्। तस्य विधीयमानौ कानच्क्वसू छन्दस्येव। इति त्रिमुनिमतं। केचित्तु भूतसामान्ये तं तस्य विवक्षे नरारोपके
इह सिलिट्। तस्य विधीयमानौ कानच्क्वसू स्यातां। वस्वेकाजाद्घसां। कृतद्वित्वानामेकाचामादन्तानां घसश्च वसुः। नान्यवां भाषायां
भाषायां सदवसश्रुवः। सदादिभ्यो भूतसामान्ये भाषायां लिड्वा स्यात् तस्य नित्यं क्वसुः। निषेदुषीमासनबन्धधीरः। अनूषुषस्ताममं
सद्य सभ्यं वः। रस्त्रैतेः। मा भूतसामान्ये भाषायां लिड्वा स्यात्। तस्य नित्यं क्वसुः। निषेदुषी। ऊषिवान्।
जगृहीन स्था। शुश्रुवान्। उपेयिवाननाश्वाननूचानश्च। एते। निपात्यन्ते। उपपूर्वादिणो भाषायामपि तत्र लिड्। तस्य नित्यं
क्वसुः। इट्। उपेयिवान्। उपेयुषः। स्त्रीणामपि मूर्त्तिमत्यां। उपेयुषी। उपेत्य विवक्षितं उपेयिवान्। समीयिवान्। नञ्पूर्वादश्नाते
क्वसुः। इट्। उपेयिवान्। उपेयुषः। नाश्वान्। अनूचानः। वचेः कर्त्तरि कानज्। अनुपूर्वाद्वचेः कर्त्तरि कानच् स्यात्। अनूचानः। विभा
षा गमहनविदविशां। एभ्यो वसोरिड्वा। जग्मिवान्। जगन्वान्। जघ्निवान्। जघन्वान्। विविदिवान्। विविद्वान्। विवि
गमहनविदविशां। एभ्यो वसोरिड्वा। जग्मिवान्। जगन्वान्। जघ्निवान्। जघन्वान्। विविदिवान्। विविद्वान्। विवि
शिवान्। विविश्वान्। विद्विनालाभे इत्ययं इह तेन गृह्यते। वेत्तेस्तु विविद्वान्। दृशेश्च। ददृशिवान्। ददृश्वान्। लटः
शतृशानचावप्रथमासमानाधिकरणे। अप्रथमान्तेन सामानाधिकरण्ये सति लटः शतृशानचौ स्तः। पचन्तं चैत्रं पश्य। आने
मुक्। अङ्गस्य मुगागमः स्यादाने परे। पचमानं चैत्रं पश्य। लडित्यनुवर्त्तमाने पुनर्लड्ग्रहणात् अधिकविधानार्थं
तेन प्रथमसामानाधिकरण्येऽपि क्वचित्। सन् ब्राह्मणः। माङ्याक्रोशे इति वक्तव्यं। मा जीवन्। माङि लुङिति प्राप्ते एतद्वचनं सा
मर्थ्यात् लुङ्। संबोधने च। हे पचन्। हे पचमान। लक्षणहेत्वोः क्रियायाः। क्रियायाः परिचायके हेतौ चार्थे व
[illegible] शतृशानचौ स्तः। शयाना भुञ्जते यवनाः। अर्जय[illegible]सति। हरिं पश्यन् मुच्यते। हे
तौ माताजो तोर्त्त्वद्धू [illegible]

चि२ उः फलेकारसांचा। कृत्यचः। प्रपीयमाणः सोमः। ईदासः। आस्य परस्यान स्य ई स्यात्। आदेः परस्य। आसीनः। विदेः शतुर्वसुः।
वेत्तेः परस्य शतुर्वसुरादेशो वा स्यात्। विद्वान्। विदुषी। तौ सत्। तौ शतृशानचौ सत्संज्ञौ स्तः। लृटः सद्वा। व्यव
स्थितविभाषयेति नाप्रथमासमानाधिकरणे प्रत्ययोत्तरपदयोः संबोधने लक्षणहेत्वोर्नित्यं। करिष्यं
तं करिष्यमाणं पश्य। करिष्यतोपत्यं कारिष्यतः। करिष्यन्। आर्जद्विष्यच्चसतो। प्रथमासमानाधिकरणेपि विक
ल्पः। करिष्यति करिष्यन्। पूङ्यजोः शानन्। वर्तमाने। पवमानः यजमानः। ताच्छील्यवयोवचनशक्तिषु चान
श्। एषु द्योत्येषु कर्तरि चानश्। भोगं भुञ्जानः। कवचं बिभ्राणः। शत्रुं निघ्नानः। इङ्धार्योः शत्र्यकृच्छ्रिणि। आभ्यां
शत्रकृच्छ्रिणि कर्तरि। अधीयन् पारायणं। धारयन्नुपनिषदं। द्विषोऽमित्रे। द्विषन् शत्रुः।
सुञो यज्ञसंयोगे। सर्वे सुन्वन्तः। सर्वे यजमानाः सत्रिणः। अर्हः प्रशंसायां। अर्हन्। आक्वेस्तच्छीलतद्धर्मतत्साधुका ल
रिषु। क्विपमभिव्याप्य वक्ष्यमाणाः प्रत्ययास्तच्छीलादिषु कर्तृषु बोध्याः। तृन्। कर्ता कटान्। अलंकृञ्निराकृञ् प्र
प्रजनोत्पचोत्पतोन्मदरुच्यपत्रपवृतुवृधुसहचर इष्णुच्। अलंकरिष्णुः। इत्यादि। णेश्छन्दसि। वौ कषः पा
रयिष्णवः। भुवश्च। भविष्णुः। कथं तर्हि जगत्प्रभोरप्रभविष्णु वैष्णवमिति। निरंकुशाः कवयः। चकारोनुस क
मृष्यार्थः। भ्राजिष्णुरिति वृत्तिः। रववहयिष्णुः। नेनद्रष्टव्यं। ग्लाजिस्थश्च ग्स्नुः। ग्लास्नुः। जिष्णुरिति निरुक्तो गित्त्वेनतु
कित्। तेन स्थास्नुः। त्रसिगृधिधृषिक्षिपेः क्नुः। त्रस्नुः। गृध्नुः। धृष्णुः। क्षिप्नुः। भुवः क्नुः। शमित्यष्टाभ्यो घि
नुण्। परस्य। शयातः प्रशवः। त्रसिगृधिधृषिक्षिपेः क्नुः। त्रस्नुः। गृध्नुः। धृष्णुः। क्षिप्नुः। शमित्यष्टाभ्यो घि
हसुपरस्यान्तं। इंदुगावः। पिशवः। अनुबन्धइतिमप्यं। तेनशमिनितरा। शमिनीतरे सप्तउगित एव लिङ्स्व
तुल्यउकारश्चारणार्थः। इतिकाशिका। अनुबन्धइतिमप्यं। तेनशमिनितरा। शमिनीतरे सप्तउगित एव लिङ्स्व
विकल्पः। नचैवं शमीशमिनावित्यादि नुम्प्रसंगः। सर्वनामस्थानपरत्वाभावात्। तद्विधानसामर्थ्याभावो
दीर्घोपदेशस्येति वृद्धिनिषेधः। शमी। तमी। दमी। श्रमी। भ्रमी। क्लमी। क्लमी। प्रमादी। उन्मादी। अलंकृ
स्त्रेणप्लुत्। ताच्छीलिकेषु वासरूपविधिर्नास्तीति तु प्रायिकं। संप

॥मित्रान्मागु पा॥६ राम

चानुरुधाङ्यमाङ्यसपरिसृसंसृजपरिदेविसंज्वरपरिक्षिपपरिरटपरिवदपरिदहपरिमुहदुषद्विषद्रुहदुहयुजाक्री
डविविचत्यजरजभजातिचरापचरामुषाभ्याहनश्च। घिनुण् स्यात्। संपर्की। अनुरोधी। आयामी। आयासी। प
रिसारी। संसर्गी। परिदेवी। संज्वरी। परिक्षेपी। परिराटी। परिवादी। परिदाही। परिमोही। दोषी। द्वेषी। द्रोही। दो
ही। योगी। आक्रीडी। विवेकी। त्यागी। रागी। भागी। अतिचारी। अपचारी। आमोषी। अभ्याघाती। वौ कषलसकत्थ
स्रंभः। विकाषी। विलासी। विकत्थी। विस्रंभी। अपे च लषः। चाद्वौ। अपलाषी। विलाषी। प्रे लपसृद्रुमथवदव
सः। प्रलापी। प्रसारी। प्रद्रावी। प्रमाथी। प्रवादी। प्रवासी। निंदहिंसक्लिशखादविनाशपरिक्षिपपरिरटपरिवादिव्या
भाषासूयो वुञ्। पंचम्यर्थे प्रथमा। एभ्यो वुञ् स्यात्। निंदकः। हिंसकः। इत्यादि। एवं लोपसिद्धे वुञ्वचनं ज्ञापकं
ताच्छीलिकेषु वासरूपन्यायेन। तृजादयो नेति। देविक्रुशोश्चोपसर्गे। आदेवकः। आक्रोशकः। उपसर्गे किं। देवयि
ता। क्रोष्टा। चलनशब्दार्थादकर्मकाद्युच्। चलनार्थाच्छब्दार्थाच्च युच् स्यात्। चलनः। चोपनः। कंपनः। शब्दनः।
रवणः। अकर्मकात् किं। पठिता विद्या। अनुदात्तेतश्च हलादेः। अकर्मकाद्युच् स्यात्। वर्तनः। वर्धनः। अनुदात्तेतः किं।
भविता। हलादेः किं। एधिता। अकर्मकात्किं। वसिता वस्त्रं। जुचंक्रम्यदंद्रम्यसृगृधिज्वलशुचलषपतपदः। जुइ
ति सौत्रो धातुः। गतौ वेगे च। जवनः। चंक्रमणः। दंद्रमणः। सरणः। पूर्वेण सिद्धे पदग्रहणं लषपतपदर्थं सकर्मका
र्थमाभ्यदिति। तेन ताच्छीलिकेषु परस्परं वासरूपविधिर्नास्तीति। तेनालंकृञस्तृन्न। क्रुधमंडार्थेभ्यश्च। क्रोधनः।
रोषणः। मंडनः। भूषणः। नयः। यकारांताद्युच् न स्यात्। क्नूयिता। क्ष्मायिता। सूददीपदीक्षश्च। युच् न। सूदिता। दी
पिता। दीक्षिता। नमिकंपी तिसृत्रे ण्युचो बाधे सिद्धे दीपेर्ग्रहणं ज्ञापयति। ताच्छीलिकेषु वासरूपविधिर्ना
स्तीति प्रायिकं चैतदिति। तेन कम्रा। कमना। युवतिः। कम्रो कंपनः शाखा। यदि सूदेर्युज् क्वचिन्मधुसूदनः। न घा
दिः। लषपतपदस्थाभूवृषहनकमगमशृभ्य उकञ्। लाषुकः। पातुकः इत्यादि। जल्पभिक्षकुट्टलुंटवृङः षा
कन्। जल्पाकः। भिक्षाकः। कुट्टाकः। लुंटाकः। वराकः। वराकी। प्रजोरिनिः। प्रजवी। प्रजविनौ। प्रजविनः॥
जिदृक्षिविश्रीण्वमाव्यथाभ्यमपरिभूप्रसूभ्यश्च। जयी। दरी। क्षयी। विश्रयी। अत्ययी। वमी। अव्यथी। अ
भ्यमी। परिभवी। प्रसवी। स्पृहिगृहिपतिदयिनिद्रातंद्राश्रद्धाभ्य आलुच्। आ[illegible] रादरादयंतः। स्पृ

गायत्र ४

स्पृहयालुः । गृहयालुः । पतयालुः । दयालुः । निद्रालुः । तत्पूर्वो द्रातेः तदो नान्तत्वं निपात्यते । तन्द्रालुः । शीङो वाच्यः । शयालुः । दाधेट्सि
शदसदो रुः । दारुः । धारुः । सेरुः । शद्रुः । सद्रुः । सृघस्यदः क्मरच् । सृमरः । घस्मरः । अद्मरः । भञ्जभासमिदो घुरच् । भङ्गु
रः । भासुरः । मेदुरः । विदिभिदिच्छिदेः कुरच् । विदुरः । भिदुरः । छिदुरः । इण्नश्जिसर्तिभ्यः क्वरप् । इत्वरी । न
श्वरः । जित्वरः । सृत्वरः । गत्वरश्च । गत्वरः । गमेरनुनासिकलोपो निपात्यते । गत्वरी । जागुरूकः । जागरूकः स्यात् ।
जागरूकः । यजजपदशां यङः । एभ्यो यङन्तेभ्य ऊकः स्यात् । दशामिति भौवादिकानां लोपेन निर्देशः । यायजूकः । जञ्जपू
कः । दन्दशूकः । नमिकम्पिस्म्यजसकमहिंसदीपो रः । नम्रः । कम्प्रः । स्मेरः । अजस्रं सततं क्रियासातत्ये वर्तते । अजी
जस्रं सेते तस्मिन् सप्तः । कम्रः । हिंस्रः । दीप्रः । सनाशंसभिक्ष उः । चिकीर्षुः । आशंसुः । भिक्षुः । विन्दुरिच्छुः । वेत्तेर्नुम् इषेः
१८ श्छत्वं च निपात्यते । विन्दुः । इच्छुः । क्याच्छन्दसि । देवायुः । सुम्नायुः । आदृगमहनजनः किकिनौ
लिट् च । आदन्तादृदन्ताद्गमादिभ्यः च किकिनौ स्तः । तौ च लिड्वत् । बभ्रिः । पपिः । ददिः । जग्मिः । जघ्निः । जज्ञिः
... दधिः । चक्रिः । सस्रिः । जग्मिः । जज्ञिः । विविधः । सासह
हिः । वावहिः । चाचलिः । पापतीति ... यङः । तेभ्यः सहादिभ्यः किकिनौ स्तः । ... निपात्यते । स्वपितृषो
र्नजिङ् । स्वप्नक् । तृष्णक् । तृष्णजौ । तृष्णजः । धृषेश्चेति वाच्यम् । धृष्णक् । धृष्णजौ । शॄवन्द्योरारुः । शरारुः ।
य: ६ वन्दारुः । भियः क्रुक्लुकनौ । भीरुः । भीलुकः । क्रुकन्नपि वाच्यः । भीरुकः । स्थेशभासपिसकसो वरच् । स्थावरः । ईश्वरः । भा
स्वरः । पेस्वरः । कस्वरः । यश्च यङः । याते यङन्तात् वरच् स्यात् । अतो लोपः । तस्य स्थानिवत्त्वेन निषेधात् लोपो
व्योर्वलि इति यलोपः । अल्लोपस्य स्थानिवत्त्वमाशङ्क्य ... लोपे ... न स्थानिवत् । यायावरः । भ्राजभासधु नपदान्तेति = ४
र्विद्युतोर्जिपॄजुग्रावस्तुवः क्विप् । विभ्राट् । भाः । भासौ । धूः । धुरौ । विद्युत् । ऊर्क् । पूः । पुरौ । दृशिग्रहणाद्भवतेरपि ।
... जुवतेर्दीर्घः । जूः । जुवौ । जुवः । ग्रावस्तुत् ... धातुना समासः ... निपात्यते । ततः क्विप् । ग्रावस्तुत् ...
अन्येभ्योऽपि दृश्यते । क्विप् । छित् । भित् । दृशिग्रहणं विध्यन्तरोपसंग्रहार्थम् । क्वचिद्दीर्घः क्वचिद् द्वित्वं प्रसारणं ...

आतो लोप इटि च = ४

सि० कौ०
१३

हे क्षि चिक्र स्वः। तथा च व त्रिकिं। धिन्व चिप्रच्छायत स्त्र कट पृ उस्त्राएं दीर्घो संप्रसारणं च। धिषणी स्यादित्युणादि सू
नैरा के षांचि त्रिहेत च्छ्रौ। लोहात नो वा धारामे भू त्रिनि यो त्रिकिं यह हरं। वक्री त्रिवा कु। पर्केती त्रिप्राद। आयतं से
ति त्र्या य त। स्त्रः। कटं प्रवती त्रि कटप्रः। हेरु लेः। श्रयेति ह त्रि म्नः। पुत्रि गमि जुहोती नो हुच्च। हर्षी ग्रहणो हृस्या सम
ज्ञा। त्रिपु उग्रगते। उह्वेर्द धिष्ण्या उदुः। देभ ये स्य कुस्य ध्या दीर्य त्रिर द्वतौ। ध्यायतेः संप्रसारणं चो धीः। भु प्र
वः। सं ह्ल तत्र्योः। मित्र भ न्ते मि च क्षितं। धत्रिका। धमर्ग पारं तदेय क्षितिष्ठ त्रि विभ्यासौ धसे प्र त्रिभ्रः। विसं भौ
तु संज्ञायां। एभ्यो भुवो डुः स्यात्। न तु संज्ञायां। विभु व्यापकः। प्रभुः स्वामी। संभुर्जनिता। संज्ञायां तु विभुनाम
के क्षित। मितद्र्वादिभ्य उपसंख्यानं। मितं द्रवतीति मितद्रुः। शंभुः। अन्तर्भावितण्यर्थोऽत्र भवतिः। धः कर्मणि ष्ट्रन्। धे राम
टो धाञश्च कर्मत्व बोधने ष्ट्रन् स्यात्। धात्री जनन्यामलकी वसुमत्युपमातृषु। दाम्नीशसयुयुजस्तुतुदसिसिच
मिहपतदशनहः करणे। दाबादेः ष्ट्रन् स्यात् करणेऽर्थे। दात्यनेन दात्रं। नेत्रं। गात्रं। अत्र प सिमुख करसेषु चाप बोध्या १३
मिहपतदशनहः करणो। शस्त्रं। योत्रं। योक्त्रं। स्तोत्रं। तोत्रं। सेत्रं। सेक्त्रं। मेढ्रं। पत्रं। दंष्ट्रा। नद्ध्री। हलसूकर
मो कु स्य प्र। स्यो नामि स्तन स्यातां। हलसूकरयोः पुवः। हलस्य सूकरस्य च मुखे पोत्रं। मुखस्य स्यात्। अ
र्याः पुवः। ऋत्विग्... पवित्रं। धवित्रं। सवित्रं। खनित्रं। सहित्रं। चरित्रं। पुवः संज्ञायां। पवित्रं। येन ... प्रभृतयः
र्तिलूधूसूखनसहचर इत्रः। कर्तरि चर्षिदेवतयोः। पुवः इत्रः स्यात्। ऋषौ कर्तरि देवतायां कर्तरि। ऋषिर्वेदमंत्रः। तेऽस्य
यं च्छी। ... नाभिका वेष्टन किंचित् ... पवित्रं। देवतायां तु अग्निः पवित्रं स मा पुनातु॥ ॥ अथोणादयः॥ कृवापाजिमिस्वदि
साध्यशूभ्य उण्। करोतीति कारुः। शिल्पी। कारकश्च। वातीति वायुः। पायुर्गुदं। जयत्यभिभवति रोगा
न्। जायुरौषधं। मिनोति प्रक्षिपति देहे ऊष्माणमिति मायुः पित्तं। स्वादुः। साध्नोति परकार्यमिति साधुः। आशु शीघ्रं। अश्नु
ते। आशु व्रीहिः। पाटलः स्यात्। कृहलि ... मातृ मान्यायो ... दि विव तीति ... दीर्घता इति दारु। भनु: प्र
स्वः। स्याद्वरः स्त्रियां। जानु। जानुनी। इह जनि वधोः ... इति न निषेधः। आनुबंधह्रय सामर्थ्यात्। चारु रम्यं। चाटु प्रियं वा

कोः। मृगाख्यादि त्वात्कुप्रत्ययो च द्रुमस्यापि। किं जायोः स्त्रिलः। किंश्वरणातीति किंशारुः। स स्य शस्तं कं वा राज्ञ। जरामेति जरायुः। ग
र्भाशयः। त्रोस्थलेः। गर सेवेन नवरणाद् इति तालु। हेकेय चः केश्च। हेके न गलेन वर्त्मीति हेकवाकुः। हेक वा कुम्भ पुरे च
स्तर दे चरणाय धइति विध्वः। मृष्ठी लयं चेति स्तरि त विध नि निमस्ति प्रयुः। भरातिबिभर्ति वा भेरुः। स्वाली हरिभ्यां जिय
ते स्मिन्नता निमरुः। निर्जल देशः। भूतेश्चायुः। अजगरः तलर्व हुः। पर्वः तिम स्यंतिदेय ताम्समि ति चरुः। सरुः। खड्गादि
मुष्टिः। तनुः स्वल्पे। स्त्रियां मे त्रिस्त नु स्तरुः। धनुः शास्त्र विशेषः। धनुष्पा च धनु विदुः। धनुरि वाजन्निवर्क इति भी
ह धिः। मयुः किन्नरः। मकुः पानीय कां कि केति। दर्भ सेः। न्यंकादि त्वात्कुः। जम्बोन मरस्थदः। आलम्ब्यात वकमे घ कसग लगण वः
चात्कन्ति वरि मां। कपुः। वटति वदन्ती ति वदुः। धान्ये नित। धान्ये वीच्येः रोगुप्रत्ययः स्यात स च नित॥ नित्या दायु दात्तः।
प्रियंगव क्षमेग व श्रमे। ब्रीहि भेदः स्तगुः पुमान्। निऊ हरणं फलिपा [illegible] मरी रूपादि स्तत्रम भि व्योप्य। सेवध्य
ते। मृदर स्त्रिहि त्र प्व लि च सि ह ति कि रि वधिमति प्रभ्वो भ्रणातीति शारुः। शारः स्यायुधकोपयोः। स्वरुर्वज्रो। स्वक्
र्याथिः चंडदत्स्ये। त्रपुसी सं। पुंसि भेन्मत्स्य कः प्रारणः। वसुरुद्रे गोयोवृ शोचस्तुतो येध नेमहो। हेनु वज्रे कदेशः।
केतुश्च उः। बंधुः। मनुः। चान्तविदि ग्रावयवे विदुः। स्पदेः संप्रसारणं धश्च। देशे नदविशेषेऽब्धौ सिंधुर्ना सरिति स्त्रि
यामिस्यमरः। उंदेरिच्चादेः। उनत्ति इंदुः। इंधेः किच्च। इंधेः। उः स्यात्स च कित्। आदेरिकारादेशश्च। इध्यते हिनस्ति
इषुः शरः। इषुहृदयोः। स्कंदेः सलोपश्च। कंदुः। कंदेरसुम् च। च्या त सलोपः गुप्रत्ययश्च। रज्जुः। हितेरा घतं विपर्यय
श्च। अक्कारस्त कारयो विनिमयः। तर्कुः। सृज वेष्टने। नात्वचेः। न्यं कादि त्वात् कुत्वं। नियतम चरतीति न्यंकुः। मृगः। फाल
पाटिन्मिमनिजनां। गुक्। पटिना। किध तक्ष। फलेर्गुकफल्गुः। पान्दः टेः पटिः। पाटयतीति पटुः। मन्यते सनेन नौ
कः। पुल्मीकं। मन्यते इति मधु। जायत इति जत्तु। वलेर्गुक्। वलसं वरतो। वल्गु। शकि सच च्चाध्यते रुः स्यान्संवि कि
लस्य चो अर्कि शुः बालः। येहेश्च। पयुरश्वोध्यायधीयः। सन्वदितिप्र स्नेहेग हणां मित्वा निर्ह्वये भी। कुमंर्भो बन्धु
र्वेत्य नरे विश्वौ अमृत नकुलपिंगलौ। अन्य तोपि। चक्रुः केतौ। जम्बुरस्ते। पंगुः पालकः। हिमि हि व्याधिजयि धात
र्वः। कुः स्याद्। पुरुः। मिन ति मिद्व वज्रा। गृहिर्ज्ये तिसं प्रसारणं च। गृह्णतीति गृधुः। गृधुः शशांके कर्पे रे

पीतर

सि० कृ०
१८

उणादि पाठ

हृषाके शेच स्ता हुसे। गृध्रुः कामः। धृषुर्दक्षः। शिगोरंजुः। करोतीति कुरुः गुरुः। अपटुः सुषुरस्त्वः सुषामादिषु चेति षत्वं। अपशुप्रति कु
तं कुष्ठुः। सुष्ठु। रपेरि चोपधायाः। आतिष्ठ रपतीति रिपुः। अर्ति हृ [illegible] कमिमिपृ [illegible] वाधाम्र [illegible] कृधुकृदीर्घहको
राश्च। अर्जयति गुणान् ऋजुः। सवति विशेषे सपश्यती त्रिपशुः। केतुः। अंशुः कृपः। पांसु नर्महत्वारजः। तालव्यान्त्य
पिदं स्याश्च। संबसकरणं सवः। बाधते इति बाहुः। [illegible] स्योः। प्रथिम्रदिभ्रस्जां संप्रसारणं सलोपश्च। ग्रेयाराग
कुः। संप्रसारणं भृस्जेः सलोपश्च। पृथुः। मृदुः। [illegible] कुचि। [illegible] ति तपसा [illegible] गुः। लघिवं ह्योर्न लोपश्च। लघुः।
बालमू लघ्व [illegible] संगुलीनांवालो [illegible] र्यमापघो। दसु [illegible] प भेदः। बहुः। ऊर्णोतेर्नु लोपश्च। ऊरुः। जंघा। महतिकृस्व
श्च। उरु महत्। श्लिषेः कश्च। श्लिष्यतीति श्लिकुः भृत्यः। उषतो [illegible] श्च। आङ्परयोः [illegible] खनिशृस्यो [illegible]। आखनन्ती
त्याखुः। परीं [illegible] णातीति परशुः। [illegible] दित्यादिकार लोपात्पशुरपि। हरिमितयोर्द्रुवः। हरिमिद्रुयतेहारिद्रुर्वृक्षः। मित
द्रवतीति मितद्रुः समुद्रः। शतेच। शतधा द्रवति शतद्रुः। बाहुलकात्केवलादपि। द्रवत्यधो [illegible] मितद्रुः द्रुः। शाखा
च। तद्धातुमः। खरुः शं कुपीयुनीलंगुलिगु। पंचैते कुप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते। खनतेः रेफश्चान्तादेशः। खरुः कामः।
क्रोधः मूर्खः। अश्वश्च। [illegible] कुनाकीलः तु त्वपयोः। पिबतेरीत्वयुगागमश्च। पीयुर्वीं [illegible]: कालः सूर्यश्च। निपू
र्वा [illegible] नीलवर्णो। कः नेर्दीर्घश्च। नीलंगुः कृमिविशेषः। [illegible] गोलश्च। नीलंगुरितिपाठान्तरं। तेत्रधातोरपिदीर्घः।
लगेः संगे [illegible] अतङ्गच्च। लगतीति लिगु। [illegible] लिगुर्मूर्खः। [illegible] मृगयादयश्च। एते कुप्रत्ययान्ता निपात्यन्ते। म
गयातीति मृगयुः। [illegible] व्याधः। [illegible] [illegible] कः। मित्रयत्तां [illegible] भिद्वाः। [illegible] तिगरसेोयं। [illegible] वाथिमत्रिच
ति चं कां किं [illegible] मंदुरा वा [illegible]। बाहुस्त्राति [illegible]। मधुराच। [illegible] चंकुरो रथः। अंकुरः। खज [illegible]
कुरोति। व्यधेः संप्रसारणं किच्च। विधुरश्चोरस्त्वसोः। मृकुरदर्दुरौ। मकुरो दर्पणः। बाहुलकान्मुकुरोपि। दर्दुर वि
[illegible] ताति द्वित्वं च। अभ्यास स्यरुकु टिलोपश्च। दर्दुरः [illegible] पाने के बाघ [illegible] योः। [illegible] दर्दुरा च [illegible] का
यां [illegible] मद्रा [illegible] दर्दुर [illegible] विश्वः। मद्गुरादयश्च। उरजंता निपात्यन्ते। मा [illegible] मद्गुरो मत्स्य भेदः। क
र्षः। [illegible] मागमः। कर्बुर [illegible] त र [illegible] सोः। व [illegible] ख [illegible] रादित्वादुरोपि। वंधुर [illegible] स्पतानां [illegible] स्य [illegible] क्लिष्ट।

रामः
१८

पापानः = ९

स्यात् ३

स्तात २ ... श्रे ... दे २

इतिरं तिदेवः। कोकतेर्वा किकुका कुकुरः। कंकुरः। असेरुरन्। असुरः। प्रज्ञा मुरा। आसुरः। मसेरुछा। पंचमे पादे मसेरुरन्नितिवद्भ्य
तो। मसूरः। मसुरा। त्री हि प्रभेदे पलवयोर्यिता। मसूरः। मसुरो चाविति [illegible] विभुवः। श्ता वशे रा सौ। शुङ् इति ओषचके च्यवे शुरः।
अविमव्योरुष्ट चर्च। अविषः। महिषः। असेर्दीर्घश्च। आमिषं। स्त्रियामामोलेत पा स्या द्रोग्यवस्तुनि। रुहेर्वृद्धिश्च।
रं कुरुंबरं रोहिषाः। तवे णिदा। तवे निःसो रोधानुः। तविषना विषा वरौ स्वर्गो च। सिनेर्णिन विषो ता विषी देवक नदीषु
न्याचं मिश्यो। तविषी वलमिति वेद भाष्ये। नाम्रे व्यचेः। अव्यचिषा ग्रि स्त्यययोः अव्यथिषो धरासान्योः। कि
लेवुकौ। किल्विषं। इषिमदि मुदि खिदि छिदि भिदि मन्दि चंदि तिमि मिहि मुहि मुचि रुचि रुधि बंधि शुषिभ्यः किरच्
रच्। इषिरोः ऽग्निः। मदिरा। खुरा। मुदिरः कामुकाभ्रयोरिति विश्वः। मेदिन्यो। खिदिरश्चंद्रः। छिदिरो सि कुठारयोः। भि
दिरं वज्रं। मंदिरं गृहं। चंदिरो चंद्र हस्तिनो। तिमिरं तमः। अदितिरोगभ्यश्च। मिहिरः सूर्यः। मुहिरः कामयस मयो।
मुचिरो दाता। रुचिरं। रुधिरं। बधिरः। शुषश्च। शुषिरं छिद्रं। शुकमि स्वमे त्र। खुरनूा। अहोरश्चोव किरच्
सोः। अजिरं। शिशिरः। स्थिर। स्फिर। स्फुर। स्थविर खदिरः। अजे वीभावो भावः। अविरमंगरं। शापनिपधायाद्
त्व शिथिरं स्थाद्रतोऽभेदे तुषारे शीतले न्यवलतुम्। पमो च निउपधायाइत्वं। रेफलोपः। प्रस्थये रेफस्य लत्वं। शि
थिलं। स्थापस्फायोपष्टि लोपः। स्थिरं निश्चलं। स्फिरं प्रभूतं। तिष्ठते वृक् अस्य च। स्थविरः। खदिरः। बाहुलकात्
नशो ओवुकु अस्य च। शिथिरं। सलिकल्यनिमहि भडि भंडि शंडि पिंडि तुंडि कुकि भूभ्य इलच्। सलति गच्छति नि
म्न मिति सलिलं। कलिलं। अनिलः। महिलाः। पद्मोदरादित्वान्महेला। पिभंडइति सौत्रो धातुः। भडि भैरवस
व कौ। भंडिलो दूतः। शंडिलो सप्ताविः। पिंडि तुंडिलो नाभिः। तुंडिलो मुखरः। कोकिलः। भविलो भव्यः। बाहु
लकात् कुपेः लः। कपिः। कपिला। कपिलः। गुपादिभ्यः कित्। गुपिलो गूढः। तिमिलो तिमिकादिः। गुहिलो वनं। मिथिला
दयश्च। मिथ्यंते अत्र रिपवो मिथिला नगरी। पथिलः। पथिकः। पतिकुठिकुठिगुडिगुडि दंशिभ्य एरक्। पतेरः पक्षी गंता
वा। कठेरः कुच्छजीवी। कुठेरः पर्णाशः। बाहुलकात् गुमृ। गडेरो मेघः। गुडेरो गुडकः। दंशेरो हिंस्रः। कुंबेरन लोपश्च।
कुबेरः। शदेस्त्त [illegible] शतेरः शत्रुः। मूलेरादयः। एरन्। मा विपासं तोमृ केसरजटा। गुधेरो गोप्ता। गुहेरो लोहघातकः

सि॰ कौ॰
१५

मुहेरोमश्च। कवेरोत् चुपश्च। कपोतः पक्षी। भातेर्डवतुः। भातीति भवान्। कठिचकिभ्यामोरन्। कठोरः। चकोरः। किशोरा
दयश्च। किं पूर्वस्य श्रृणातेः टिलोपः किमोर् सलोपः। किशोरः अश्वशावः। सहोरः साधुः। कपिगडिगण्डिकटिपटि
भ्य ओलच्। कपोतिर्निर्दिष्ट लोपः। कपोलः। गडोलः। गण्डोलः। कटोलः कटुः। पटोलः। मीना
तेरूरन्। मयूरः। स्यन्देः सम्प्रसारणं च। सिन्दूरः। सितनिगमिमसिसच्यविधाञ्क्रुशिभ्यस्तुन्। सिनोतीति सेतुः।
तिनुन्तेति नेर्यन्। तन्तुः। गन्तुः। मस्तुः दधिमण्डं। सच्यत इति सक्तुः। ओतुर्विडालः। धातुः ... तन्त्रे कितीत्यनुवर्त्तते
इति मितन्तुर्वा कुल कातेः। ओतुर्विडालः। धातुः। क्रोष्टा पः किच्च। पिबतीति पोतुर्वर्कौदिकाकवरे अतेश्चित्तुः। अ
र्त्तेस्तुः स्याल्लस्च कित्। अस्तुः स्त्रीपुंस्कालयोः। कमिमनिजनिगाभायाहिभ्यश्च। एभ्यस्तुः स्यात्। कन्तुः कन्द
र्पचित्तयोः। मन्तुरपराधः। जन्तुः प्राणी। गातुः पुंस्कोकिले ... गन्धर्वे भ्रमरे पथिके च। भातुः ... आदित्यः। वास्तु
र्भागकालयोः। रप्रसिद्धौ ... हेतुः कारणं। चायः किः। केतुर्ग्रहपताकयोः। आप्नोतेर्ह्रस्वश्च। आप्तुः शरीरं।
वसेस्तुन् वस्तु। अगारे णिच्च। वेश्म मर्त्यास्तारं स्त्रियां। कृञः कतुः। क्रतुर्यज्ञः। एधिवह्योश्चतुः। एधतुः पुरुषः। व
हतेरनड्वान्। जीवेरातुः। जीवातुर्जीवनौषधं। आतृकन् वृद्धिश्च। जैवातृकश्चन्द्रः। ...
कृस्वितु भिषग्वायुघ ... सुहृत् पावकले। सपितृत्व ... च मितृन्नियमितिसञ्जि स्वजि भ्यः ... कृषेः पुंसि करीषाग्नेः कृष्ण
न घासाख्यामत्ता। चर्मः ननेः शष्कः। सर्ज सर्जनो। सर्जः। वल्मीकः। स्वर्जः कचने। [illegible] खर्जुः पोमा। मर्जेर्गुणश्च। मर्जूः
शुद्धिकृता वहो धश्च। वधूः जायास्नुषास्त्री ... कचेर्षुश्च। कच्छूः पामा। शिल्के शिपष्विचेः। कासूः शक्तिः। पाङ्गुः च
रणाघोरणी। आपेः पिङ्गलः। अणो डश्च। अण्डुः जलत्यव्रवदन्ते। निन्दिताम्बेर्नलोपश्च। नन्दूः। मला कुररमेः समेरुस
मेरः। केवयस्य उः च। ... कृशेरुप्पदेऽन्नभूणात्तेः। स्याद्दर शूदेरः। केशरोः स्यात्। कन्दे स्त्रीयाः कुल कोडुप्र ..
यकेश्ररस्कौ च पुंसि च। त्रो द्रुद्रुमस्त्ते सर्तेस्तः स्यात् सप्तु द्रु। तद्रुः स्याद्धस्य समः। दृशि... तेर्या लोपश्च। इङ् श्रिभ्यश्च
एषां न यलोपः ... अतिमृजोः कृः ... नेतन्नेत्रं कः ... वधस्य पानो अतेर्यम्। अदितिरौधा
तुः। ततः कुः। अमेर्गागमश्च ... नदी सस्यान् ... कपोतः ... दिधिषुः। एते कुप्रत्यया ता

राम
१५

त्रिपा संते। अंहूर्वं धनं। इह भोगं चो। निपातनान्नुमागमः। अनुस्वारस्याभावोऽपि निपातनात्। स्त्रियां केऽदन्मः। उनेवु कुञ्जं वुः।
ञम्पर्य्यन्ते सोऽस्य के। बाहुलकात् कुक्षौ च। कपि लाति कपेलुः। म्लेच्छ्यातकः। निपातनादि द्वयं। ककं ध्याति कर्कं धूर्वद
री। निपातनान्नुम्। द्विघ्नं वर्यं स्यन्ति। त्यजेस्तीति तिष्ठिभिरः। पितृमर्दः। केचित्तु अंहिदृपूजेषु कं वृड्डति पठन्ति। दृफडु
त्कृ धातोः दफूः। स्पर्श उरा ति। कमेर्बुकुः। कम्बुः। परउभाव हारी। मुरारी। मारुति। मरुत। मरुता। पञ्चः। ओमुंदुणिरतेक्तस्व
स्व च मुटो गमुस्तकुवरणं मृ। तत्ता विघृषेभ्यः। हृषेरुलच्। हृषुलो मृगः। कामिनोः। बाहुलकात् चुटेरेतेः। चटुलं ध्यो
भनं। हसंरुः। हिपुष्य इन्ति। हन्तिकुमिव लेन्वि तपो विकृत्वो वयोः। सरिताहा। रोहितः। त्गा विभूषेष्वयस्त्री।
पुषडू। तिशो अग्ने। तुः। रुश्यस्वरोहितः। परुत्वस्य पोवितरोः। गामाणो। ताडेर्णिलुक्। तोडयतीति तडिला। विघुला। ग्राम
टः। बाहुलकात् तालः। ग्रामीणा। एयादेः। इदुंद्यु। शंदः। कौबः। कमेरठः। कमठः। बाहुलकात् जठरः। रमेर्वृद्धिश्च। रामठं
हिंगु। श्यामेः स्वः। श्वः। केलोष्ठः। कण्ठः। कुलस्य च वेश्च। तपतेः फलप्रत्ययश्चात्तत्फतेः। त्पतालं ता त्रिफला
फलकं त्रिके। शापेर्वश्च। शवलः। वृषादिभ्य श्चित्। वृषलः। पललं। बाहुलकात् कुरालः। सरलः। तरलः। कमे
र्वृकु। कं वलः। मुसल खंडने। मुसलं। लंगेर्वृद्धिश्च। लांगलं। कुटि कटि कौति भ्यः। प्रत्ययस्य मुट्। कुसलः।
कुडेरत्विः। कन्नलः। कमलं। बाहुलकात् कुरलः। कोमलं। मज्जे [illegible] उपलम्। चुपेरच्चोपधायाः। चपलं। ग्र
किशम्याणिनि तः। गोकलं। ग्रामलं। बाहुलकात् छगलः। प्रज्ञादित्वात् नामलः। अमंताडः। दंडः। रण्डा। खंडः। म
रुः। वरुड भित्तुन्दहस्तः। अंडः। बाहुलकात् सत्वाभावः। षण्डः। संघातेः। तालव्यादिरिति स्वपरे। गण्डः। चण्डः। पण्डः॥
क्लीबः। पण्डा वुद्धिः। कुण्ड। कालं। कोत्दिभ्यः। कितः। ककर्णादिभ्योऽडः। किरस्यात्। गुडः। गुडूः। पुणः भ्रमरः। घुणो भ्रमरः।
स्था च तिमस्रेरा लज्वालकमा लीयचः। तिष्ठतेरालच्। स्थालं। स्थाली। चपते वर्तिसू। चषालः। मृदे
रालाश्च। मार्जारो नायो विडालः। पतिचंडिभ्यामालञ्। पातालं। चंडालः। प्रज्ञादित्वात् रौ चाण्डालो
पो स्वके। तमि विशि विडि मृणि कुलि कपि पलि पंचिभ्यः कालन्। तमालः। विशालः। विडालः। मृणालः।

प्र श्री

कुलालः। कपालं पललं पंचालः एते गण्या दिति। पतंगः। ते रत्यादि यस्य। तरंगः। लवंगं। विडादिभ्यः कित्। विडंगः। ...
रंगः। वाकुलकादुलच च। स्त्र ...। किरच्च। सपंगः। वाग्ग्रः स्वरादि भुक्तिः। गना यद्यचोः। गंगा। ... पुडाह। ... ७४६
तिभ्यः कित्। कोगः। पृगः। स्वरूपः। वाकुलकाद। ... नव्यवस्था भावस्य ... स्त्वारलः। ... तसेरे
भवमस्तेन केतिमा पः। ... किंचुह्र। ... कलस्था तस्यन्त ... । ... विकृतिधस्पाद। ... त्रिद्र
गांगतलपत्र कुनो। नुद्रस्वनुवत्रं ता। शार्ङ्गः। मुदिमाग गो। मुहां यार्गि। ... करंडः। ... भंडः।
स्वामी। वरं डमुस्वरोगः। ... दिः। ... कुलयोः। ... वनं। दलोतेषु कुन्डस्त्यंशृंदंदैत। य
सितनिय दि ... । सपदा तद। यदु। सेवादिभ्यः। एतेलुइ एतदे। ... सरकूस्या ह्यातमेघयोः। वेदमा ... यामिः
... व्याख्याता। ले चेन्नलोपश्च। लपदू वायः। ... राम
... एधवु स्वत्वादिपाठादव्ययत्वे। भियः षकुकु स्वश्च। भिषक्। युष्यसिभ्याम्। । १६
स्नुवृत्त्यभू। प्रश्नः। किं संप्रसारणं च। ... वापदिय। ...
युषसैत्रो धातुः। युवापद। ... ।धर्मः। ... । कुशलं। ...
... अर्मश्च लघुरोगः। ... यामः। ... वामः। ...
सोमंच। भामः। आदित्यः। यामः। अयते ... लोपश्च। ...। ...
... ।
... चादिपाठादव्ययत्वे। अपवीति ...
... समीपयोः। ...
... सभितिः। ...
... । हेते हिंचा। हिम। भियः ...।
मः। ... वाकुलकाद। ... चिति जा कुन्न। ... कमा। तिग्म। ...
भीमा। भीष्म। ... संप्रसारणं च।
... । ... विद्विषः। ...
... । लघुप हिंस्वेदः। फलवा। कराच्य पाप। वाजल
... पुष्पस्य हना हे। पुष्कः। स्याद्धेत्वेस्य योः। पुष्पाजलानाकरीका। ...

७ भित्युज्ज्वलदत्त ... तथा मसला ... वस्तुतस्तु स्वरादिपा
ठादव्ययत्वं। १७

कास्ति चेत्किराव मपि। खद्गः। खिच्चं। इत्युग्रा। प्यावं भ्राः चोगं तायेरव एवमरुतः। असत्ये निपातो वै। हे। सं मित्रावरुणाय
सर्वं निघ्न ष्ठ रिष्ठ लक्ष्मी वपद्गु प्र दिष्णा अतत्रे। अकर्मे तेनिपात्स्य तो। स्ततमवेन विश्वमिति सर्वं। विष्णवाद्वेषु णाम
चोचि [illegible] निघ्न ष्टतुं नेन। निघ्नः। प्रभुः। दिव्याद्विस्तः। तिष्ठान्तविः। लिङ्गद्गु स्वत्येति त्रोपधायाद्युत्वमपि। एतेऽस्मिन्
सर्वं शिवः। शंभुः। शाउं अस्वत्वां पद्गोर णोन लोकेष्य। प्रहृयते इतिप्रद्वः। हिरे। आकारस्य च कारलोपः। अहातेरा त्रो
पावाद्दिर्धवर्न ई। द्य आचार्यः। इद्वाइस्यं। अतंत्रे किं। स्वरोसार कः। याकुलेकाद्गस्तः। कृस्वः। शवयद्ध उकावीवा
वामीकाः। शवर्षकद्गस्तो। हृताधाप्रवी यात्सेनेनयक्रः। कृस्वो कुंगागमप्रश्न। लिहत्स्य नयाति कान्तौ। लकौर सृजः। गुरुणी मावगम्या। णि
र स्मनपार्गी वाइइ आगमस्य। आप्नोति साधा। वायुः। मीड्ः। मीवाद्युरदक्रिमिः वायुसिस्मयो। हृमहः दुह्य इक्षावः। कवः का
मे। आखुश्चा। गर्वः। शर्वः दर्व निदसर्व। कन् सुधि चित लिस त्रिधन्वि घुप्रति दिवः। योती तियुवाहि लाइइः। नद्या
राजा। भन्वा। मरुः। मन्वश्च राजन्। पूर्वासूर्य। प्रतिहा व्यसास्मिन् अत्तिदद्धा दिवसः। स्वप्न पुरः। स्यातुद्धाः। सह आत्मष्ट।
नत्रि नहातेः। अहः। धन्यु हनप्रयत्ने सी हन्नकेतुन्नरेन् मर दुनम जेन्यार्य मनु विश्वपूर्णेनउ दे। अन्मातरि
श्वन्मघवयक्ति नि। एतेत्रैयोदश कनि न्प्रत्ययान्तानिपोत्स्यन्ते। श्वयतेति श्वादु सा। पूषा। कि हगतौ। इहकारस्य
दीर्घत्वं। स्मिहतीति प्लीहा। कुद्दिल्याघिः। किदु आदि भावे। कि यतीतिके दाचदइः। स्निह्यतेर्गुणः। स्निह्यतीति स्नेहः।
सुहृच्छन्दस्य। मुख्स्य स्मिन्या हतेम्स उर्मुरेरपवायादौ घः। धेताद्दे धौरमाग स्वामास्य उसे स्निपुम उत्तास्विसा
रः। अयं पूर्वमाउः। अयमा। विश्वपूष्णीति विश्वपस्तानिः। परिजायते परिज्मा। चन्द्रो त्रिश्च जेनेरूपधालोपो मश्चान्ता
देशः। मातरि [illegible] अतरिक्षे श्वयतीति मातरिश्वा। धातोरिकारलोपः। महान् प्रजाया। हस्वघः। अवुगागमश्च।
विघवाउइः। इत्युणादिषु प्रथमः पादः॥ ॥कृहस्यामस्युः। करेणुः। हरेणुः। गा घेद्वाहति कुष्वि नीरिम कामिः। कच
महज्जो विषसः। कुष्ठ। नीयो नेतारुधः। काष्ठ। अत्रम्नेः। श्रवन्स्पेः। उविकुवि गान्ति स्यः। स्यन्। कोष्ठः। कोष्ठ।
गाथा। अर्थः। वोडु लकातन्तु धः। सनेर्लिनि। सार्थः। समूहः। लुढे अर्पार्यप नु कुमलभ मासेवत्सयोद पयुहे। माप
र्तनुदिवचि हि चि सि वि म्प स्यकू। पीयतेर्विहितं पीथं। नीथं शास्त्राद्दरसेत्रोपाद्योपाधाय मंत्रिषु। अवतारक्षि

॥१८॥

श्री २ उत्तंभः स्त्री रजः सुच विस्रुतमिति विस्थः। तुस्तोः स्त्रिः उत्खंसतामसमेदः। रिक्थं। वा फुल्लकादचेरपि। रिक्थं स्फ क्यंधनं
वसुसिवष्प। अन्ने दिविनी निर्भ्मेषः साम। नित्थगोपी धावसं गणः। मिश्री वोद्द सात्र रात्रि मात्रे च। गोपी यंतीयं त्रावं
गत्यः। प्रातः स्नातः। गाङ्गो दिउक्षीपः स्नामो मागविक्षोपः। स्नामी गाः। सप्तिषेः। मिक्षिः सेगतं चातीभएष्ठभो। भयुप
प्रावाः। त्रिडजत्नोपः। तिष्ठ ऽनरके कामस्थपृष्ठगत्वं। विष्णु। युध्यसमहः। क्रोष्ट प स्त्री। तुरगास्यपो पः। प्रस्थान
उच्यते। स्फायितं। चिवं चिगुकि छि पि स्रु दिस्कपितपि दपि वधु दिभ्वि तिच सुतिनोपदिमदि सुदि दिवादि छि दि मि
दिमंदिचे दिद् दिद्स्तिदंभिव सिवापशाउः कृसिसिधिमुभिमोरकु। वा त्रिंशतो कुस्या। वलि यत्नोपः। स्फार्ह। सं
क्रोदिता। कुल्लीत त्रं। वक्रं। शुक्रं। दिप। द्युस्यस्य पक्षाउः। त्वप्रः पुरोडाशः। दशोवलवा। चउः पृत्वः। उंदी। राम
उक्ते जलचौरः। सिचं। कुष्ठं। त्रेपरंपुंचु। धौते भ्रेते चचौ। चंदने वा स्तजे वीरी। धीरः। नीरं। पटोग्रामः। सुद्रोहर्षः। ॥१८॥
देवा भेद्यम्य। मुत्प्रत्ययेका दिला। सिक्क सांगोद दिउमच्छि दुष्प्रिदव जत्रा मं उः। चंद्रः। पचावाद्यचि चत्तो पि। हिमं
शुभ्रं। क्रमश्चोड हर्षीचं। हो हिमं द्युतिः दक्षोऽग्निः। दिसः। स्यंद्र घः। देमः। समुद्रः। स्वल्प चो। वसेः संप्रसारणं। श्वा
वसीति षत्वे प्राप्ते। नरपरस्य पिस्य हि स्यमिस्य दिस्वनादानां। रेफपरस्य सकारस्य सस्यप्याहीनो स्वनादानां च
संज्ञत्यो न स्यात्। पूर्वपदादिति प्राप्तः प्रतिविध्यते उ निरनिभ्यां ये प्राप्ता। तेन श्वासि वसतीति प्राप्तमप्रिनउस्रो
रश्मिः। उस्ना गोः। वाग्ग्रो दिवसः। वाग्ग्रं मंदिरं। क्षीरोदजगरः। हस्तोप्रसर्वः। सिध्रः। साधुः। ऋजुर्ग्रो। सुस्वर कृ वाकुलको
लमुस्त्रप्रमुं। चचि रम्या रुचोपधायाः। चु क्रमस्त्र इच्यं। रुमोरुणः। वोकसः। विकुस्कन्दः। भूमितः स्यादो। पष्य।
प्राम्रं। ताम्रं। निदेन लोपश्च। निद्रा। ऋदेद दधिश्च। आउमं। सुबोधश्च। मरउः। कुरीरा लोपश्च। कुः। स्वेवयते प्रा
प्यतडु निदरं। छत्रे कुचोछा। क्रूरः। रोदेलिकुक्ष। रोदयतीति रुउः। वठुलम् अन्यत्रापि संज्ञासु दस्नोः। निल
गिरयेव। वा निपसाशुवो यातीस्ताः। परस्पर प्रुचो परै। लोरीच। जीरोरणुः। उग्रस्वके। सुमेघाग। भिमः। नौर
शुरः। स्तरः। धीरः। गृध्रः। शुश्रिचिमीनां दीर्घश्च। शुः। सौत्रः। धर्मः। मीरं। चीरं। मीरः समुद्रः। वो। विजेः। वीध्रं वि
मलं। वधि वपि मर्षा रन्। वर्ध्रं चर्म। वप्रः प्राकारः। अजेऽग्न्यवन्त चिप्रवुब्र चुब्र कुरखुर मदुरेग्र मे रमे ल
।३६४

ऊ ततः परमिकृतोवा मितमोदयः प्रवर्षति ५

शुक्रः शुक्लः कोरोऽवन्नो रसाला । रत्नं तातृ विंशतिः । निपातनाद्गुणाभावः । अ भो नायकः ॥ इंदि । इंदुः । अंगे नलोपः ॥
अयं । व न्यो स्त्री हारः केपवी । डुवप् । उप धा या द् त्वं । विपः । कु विचु वेर्न लोपः । कु अपरसां । चुबुमु खा । सुर विलेख
ने । फलोपः । अगुराः । छुरः । खुरः । खुर केद्दने । दलोपगुणाभावश्च । खुरः । भदेर्न लोपः । भद्र । उ चसमवाये । च
स्यगः । उग्रः । त्रिश्री । भेरी । पक्रेलः । भेलोऽज लतरयाउ व्यं भु चेभस्यकः । भ्रुकः । परोलः । भेकः । गुडुः द्विः ॥
कोशारुः । सितेपी वौ । वत्सरः भर्को । वश्चा विमांगी द्रुः । गुणाभावः । इरायच्च मा । टिलि । मामाने । माला । सामिक
सउकन्मावु सगनौ । खप्प कुसे तिपलायंतेऽनया । स्मा । टिति संकसु कोउदर्वः । अस्थिर श्च । पाचन श्रो
गुंक नकतु मो च । पचेः कः । पाकु कः । ऊप कोरः । नहोनुमूः । नं शुकः । भियः कुकन्न । भीरुकः । कु । त्व
संस्रयोरप वस्यावि । तद्रुकः । इकु कुदकः । चे रकः । चेष भसरो । चषकः । शुनकः । भषकः । रमेस्य
लोवा । रमको विलासी । लमकः । जहातेद्वे च । जहकस्सा गौ । कालेभ्य । धमो धमसच । धमकः । कमोस इनोवध
ा । वधकः । वकु लमन्यत्रापि । कुहते लोपश्च । कुहकः । कुरकी कषेर्वृद्धिश्चो दीर्घो । कार्षकः । हसकः । उष
केच । प्रपत्य । धमः । चन्द्रिकाकपोः । विकन्न । वर्ष्मिकः । धविकः । प्रातिपालकः । प्रापपालिकः । पारख्य विनै
यो । पाकविकः । परशास्पद्वी वी । सुषदी । वल्प सृविकश्यावुः । सपमेः संप्रसारणं च । वाह्लीकः । सीमिकोऽच्च स
मेदः । क्रियाकन्न । क्रेपिकः । क्रेना । अवाङ्‌पलिपनिपतिरावलिभ्यः । आपणिकः । आपनिकः । इन्दनीलः । किरात
श्च । आपन्नकः । श्यमः दैवाच्च नश्च । आरव श्चकोमरुषकोचराह श्च । श्या । स्याहत्रे विभ्यडनेच । श्यनः । स्यनः
हरिणः । अविनो ध्वर्युः । वृजेः विकत्थ । उजितम् । अजेरजच । वीभो वा सवेधनाश्चजितं । वकुलमन्यत्रापि । केरि
नो । नलिनं । कुरुनं । घतेः । प्रसरति । द्विनं दिवसो पिहिन । दुइदिशिभ्यामिनन् । दक्षिणा । दक्षिणः । दक्षिणा । अर्तेः
किदिच्चा । इरीणं रून्य । वेपितुहोहस्वश्च । विपिनं । तुहिनं । तलिपुलिभ्यां च ॥ तलिनं विरलं स्तोके स्वच्छपति
३ लिनं त्रिषु पुलिनं । गर्वे रितोच्चा । गोरादिरिति ष । उविणो । गणिणो । रिहेश्चाधेोहिणः । महिषिरणच्च । चोदनं । मा
हिनं महिनं रज्यो । कृ च्चि च प्रा कृ विमि जु पुज्यो दीर्घो संप्रसारणं च । वोकुः प्रादुः । श्वाः । स्तव सतो छत्तादिक मिति

॥१८॥ स्वर्यज्ञोपकरणं॥ छुहिरिखं॥ कच्छपुः कामरूपी॥ कीकसा अस्थि॥ काशः स्वरस्वकसापि॥ शत्त्वां देवने स्त्रियां॥ आप्नोतेर्ह्रस्वश्च॥ आपः॥ मृ
सुयत्रु द्भिः॥ अप्सु॥ पत्येवकेतःवःपदाते॥ वजेः किपुहा॥ चस्तिपद्दांनेतुषश्च॥ पत्रि वाधू॥ पत्रिवाजो॥ कुवः स्तुक्का जुहूः॥ स्कवःकः स्कवः॥
चित्॥ इकारउच्चारणार्थः॥ किरतुः॥ कुर्वं॥ रुकः कृष्ण॥ वर्चश्च सांस कि॥ तन्नोतेरत्नश्चवः॥ तनोतेश्चैकप्रत्ययः॥ अनोवश्चा
देशश्च॥ त्वकू॥ त्वलानुदिश्यांडोः॥ गेलोः॥ नौः॥ छिरप्रायां॥ डो दिस्यवाहश्चेजं तडूति सिद्धेनियमार्थं॥ मेदोत्ता दिप्रत्ययांतः त्वां ७४
तरवेति॥ रातेर्डैः॥ राः॥ रायौ॥ रायः॥ गामेर्डोः॥ गौः॥ नद्दिस्यवलावदेश्चिरणक्तु मेदयोः॥ स्त्रीतुस्यादि शिभाम्यां भूमौ
चसुरभावपि॥ नक्लियोः स्वर्गंच आकुरक्षिद्वारणलोमसु॥ वाकुलकात् चतेरपिडोः॥ द्योः स्त्री स्वेर्गतेरिप्रत्ययोः
मनेश्च॥ ऊः भूः॥ स्यात्॥ मेः॥ अयमः॥ हमेडरितः॥ देः॥ देवो॥ पशाहिउणादिश्चवः॥ वरिवकु॥ स्वाबेदरल्मैनामावा॥ लिडोवलि राम
कूविशः॥ किरा॥ डिगिनगमेपद्वतेपिच॥ अरुणा॥ भुरिक् भूमिः॥ उत्सिरसहेरु किन् जस्रवर्वि॥ सक्रुदिरहः सः॥ पथि ॥१८॥
वाचा॥ पुरुरवसो सुच्चू सवनश्यंऽमाः॥ यवनः॥ रवणः कोकिलः॥ घरणः॥ अर्णः॥ शाचा॥ अश्नोतेर्युच्च स्वाश्चा देशश्च॥ तरशा
दशनाकांची॥ त्रि॥ वाचेतुदं स्वसकारएवान्त्य॥ उदेनलोपश्च॥ ओदनः॥ गमेर्गच्चि॥ गमेर्युच्च सा कृश्चा देशः॥ गगनं॥
वदुलमन्यत्रापि॥ युच्स्यात्॥ स्पंदनः॥ रोचनः॥ स्तेजः कुम्भः अतं॥ भसधूम स्विन्यश्चेद सि॥ भुवनं॥ भुवनमाप्नुस्सः॥ भु
वनोवह्निः॥ निधुवनं सुरतं॥ उत्जननं भवरीषं॥ कूह॥ कं॥ ोमंदितिधामं॥ कः॥ किरणः॥ पुराणः॥ समुद्रः॥ वृजनमंतरिक्षं॥
मंदनं स्तोत्रं॥ निधनं॥ छवेपिच्च तरशायां॥ धिषणो गुरुः॥ धिषणाधीः॥ वर्तमाने पृषन्महद्बृहज्जगच्छन्त वत्॥ अदि
यवतरे त्रिरवयांमाः॥ पृषुसेचनेगुणाभावः॥ पृषंति॥ बृहत्॥ महान्॥ गमेर्जगादेशः॥ जगत्॥ संश्चत्पेदहत्॥ एते निपात्यंते॥ पृषा
करणं॥ दलत्वज्ञायनिहस्यघम्॥ सचिनोति॥ सचिमोतेः सुखू॥ इकारलोपः॥ संश्चत्॥ कुहकः॥ पञ्चकृत्र॥ विस्वढि
तेष्टिलोपः॥ इतएधा॥ वेहत्॥ गर्भोपिपद्यातिमी॥ दस्वसा नचश्च्युत्स्या॥ शवस्तानः पंथाः॥ अरस्तानः पुरुषः॥ अं॥ उदि
धिमंदि सहिभ्यः कित्॥ अं॥ उद्मानोमेघः॥ एधस्तानः पुरुषः॥ मंदस्तानो गिरिः॥ जीवश्च॥ सहस्तानोयज्ञः॥ मन्दरश्च॥ अ

मङ्गलमर्थ्याभिमन इदमीता हृदिनोयथाविधि ४

पुंस्य =

नैगुणः। शुद्धम्। अहर्भिसान्तोऽग्निः। स्यान्नच स्तुवः। स्वस्तवानोवाग्मी। पृथिवीपाद्यया। कियात्। युवानः। युधानः। इत्यानः। कोकप
लः। कुर्के सने लुकुक्च लोपश्च। उकुररागांअंरमाः। अभितरश्च। पृच्छिविदानः पंपुकर्त्ता। तत्र अय्यो ऽशासिस्तस्य दिभ्यः संज्ञायां चात्रि
दो। इंद्रस्यादिभ्यः इदन्दिभ्यश्च क्रमात्तेन न्वौस्तः। तौ चानिदो। पुंसांस्त्रीजाना। पुंसस्तरो। पुंस्तरः। इदिः स्रोतो धातुः। इकलीकरणे। श्री
कृतेच। ऋनु हात्रे नावक कोच ह्लादानं इतिमं त्रातृ उ ह्रादांवावेहतं वा लुप्तेइति आ सरणश्च। हहात्रास्याहारधो दास्येयेश्यायाम
पिशस्उओ। नस्त्रनेष्टृ त्वष्टृ होतृ पोतृ भ्रातृ जामातृ मातृ पितृ दुहितृ। नपतसनेन नभ्रा। पोत्रौ दो हित्रश्च। नयतेः शुभ्युश
ना। नेष्टा। त्विषा स्तोत्रा। त्वष्टा। होता। पिता। भ्रातृतेर्जलोपः। भ्राता। जामाता। तिजामाता। मातरन्। नायता। नलोपः। माता।
पातेराकारस्यकृच्च। पिता। दुहेस्तृच् उइउगुणा भावश्च दुहिता। सुऋस्ये नत्रा स्वसा। यतेर्यडिश्च। याता। मा पस्तृभ्रा ना॰९
त्ववर्गस्ययातरः स्पृः परस्वसा। नञ्चिच वदः नतनंद्रनि। ननांदा। इहष्टुद्वित्रौ तुषद्ध तङ्प्सिको। नंद्रा नुस्चसापस्तुर्न
तंदानंदिनी चसेतिशब्दौ रागैयः। द्विचेर्नत्रंदेवो। देवरः। नयतेडिः। सा। नरौ। नरः। सव्येष्ठ इति। अंबा चेस
त्रिस्वा स्विपन्नुस्पृशामुपर्सस्थाने। सव्येष्ठुत्तार स्थः। सव्येष्ठरो। सव्येष्ठरः। अग्निसिद्धं युधम्य स्य ध्वपवितृ मोनिः।
ऋष्टम्यो ऽनिपसयः स्वात्तु। अरत्तिरगर्यो निः। सरत्तिः। धरत्तिः। धमनिः। अमनिर्गतिः। अशनिः। अयतिः। तरतिः।
बाकुलकातरजनिः। अत्रिभुवः सनभ्रंइसि। अशुशुस्तलिः। अग्निवर्तात्मा। क्षेपरादेश्च चः। चर्षणिजनिः। ऋषे
मुद्रु। अभ्यानरग्निः। एतेभ्यः। चत्तीनिः। गोवर्धनस्मृत्यकाशनुस्पू। वसन्निरिसाहा। छिपेः किश्च। छिपाहितप्रयुधं। ग्री
र्चिम्भु किंकुस्टपिङ्गा। दिद्धद्रिम्पइसिः। अर्चिर्ज्वाला। इहंतोप्रयं। अग्नेर्नोजितेअर्चयः। शोचिर्दीप्तिः। हविः। स्पिः।
इस्मन्नितिउखः। छदेः परलं। छदिर्विमनव्याधिः। इदंतोप्पि। वर्धत्तिसारस्वरैवातु। वेहन्नलोपश्च। वहृन्नकिंशा
शुष्मरगाः। घुतेरिसिन्नादेश्चजः। ज्योतिः। वसेोत्युचेः सन्नाया। वपुरोचियद्दिः। मुवः। कित्। भुविः समुद्रः। सहोधन्वा।
सपित्वहुन्न। पिबतेस्थुक्। पाथिश्च स्तुः समुद्रयोः। जनेरुसिः। जनुर्जननं। मनेधर्श्चइसि। मधुः। आन्निर्दिवपियनि
तात्रिधन्नित विभक्तिर्नता। अरुः। परुर्गतिः। वपुः। यजुः। तनुः। तनुर्वा। तन्नूषि। धनुरस्त्रियां। धनुर्वृक्षा। चिञ्शुद्धो चिनिर्गलताः
किंकरिष्यति। सांतस्यउदंतस्वबाहुरूपं। वपुःस्वयाश्विशानुषु। एतेषिद्धि। आयुः। आयुषी। चहोः। [illegible]। चहूः।

हेकरौ ९

शि॰ ९

सि॰ कु॰ ॥१०॥

६१ ८२

मुहेः किञ्चमपुङ्गरवयं [illegible] ऋच्यति पद्मस्य च । कर्वरो व्याघ्रस्य सोः । गर्वरो हंकारः । शार्वरी रात्रिः । बर्बरः प्राकृतो जनः । च
त्वरं । नौसदेः । त्रिषद्वरस्तु जंबालः । त्रिषद्वरी त्रिः ॥ इत्युणादिषु द्वितीयः पादः ॥ ॥ छित्वर [illegible] धीवर पीवर मीवर ची
वर तीवर नीवर गह्वर कद्वर संयद्वराः । एकादश एते चूप्रसयोर्निपात्यन्ते । छिदिर [illegible] अनयोस्तकारान्तादेशः । छि
द्रगुण भावश्च । छित्वरो धूर्तो [illegible] कुंजयोः । धीवरः कैवर्तः । पीवरः स्थूलः । मीवरो हिंसकः । चिनोतेर्दी
र्घश्च । चीवरं भिक्षुकप्रावरणं । जीवरो जातिविशेषः । तीवरः परिव्राट् । गाहतेः उस्वत्वं गकारः । कटेश्च षष्ठी कद्वर
व्यंजनं । यमेर्द्दकारः । संयद्वरोन्नृपः । पदेः [illegible] सम्पो [illegible] नकु । इनः सूर्य [illegible] पौय
त्रिनः कारणः । जिनोर्हन् । दीनः । उष्णः । ऊनः । फेनमीनो । एतौ निपात्येते । स्फायतेः फेनः । मीनः । कृषेवर्णे । कृष्णः । बंधे
ब्र[illegible] बुधी च । ब्रध्नो [illegible] । [illegible] धानाः । [illegible] पर्वस्त्रियः । पर्णं पत्रं । पूर्णः । किं शुकः । वस्ते
[illegible] तने च । [illegible] वीं । वेनः । [illegible] दिः सः । बाहुलकात् [illegible] णोते । [illegible] ण पंगुः । [illegible]
२ [illegible] तानूनः । स्फातस्याऽऽगमश्च । [illegible] चोलक्षणं । लक्ष्मणं [illegible] चलति [illegible]
ता । लक्षणं हस्तवान् [illegible] चलति लक्षणं । वनेरिच्चोपधायाः । वेनानदी । [illegible] च । हीनो [illegible] साम
६६७ [illegible] । स्थूनः । [illegible] । बाहुलकात्केवलोनः । ऊर्ध्वं [illegible] तुरंगः । स्योनः । कृत [illegible] ६
[illegible] वर्णः । वर्णः । जरणश्चैव [illegible] च । सेना । द्रुणः । पन्नो नीचैर्गतिः । [illegible] मोदनः । स्वप्नः । निद्रा । धेट
[illegible] । धेनः । सिंधुः । नदी धेना । [illegible] । [illegible] । [illegible] नास्तस्ना । स्व
ना वध स्थानं । [illegible] च । रमयती [illegible] । [illegible] स्वर्णाः । वीणाः । [illegible] गंधद्रव्यं । [illegible] गोगलकं बलः ।
[illegible] हस्तः । वीणा वल्लकी । [illegible] । [illegible] पनः । [illegible] दन्ता । [illegible] कुस्तः । कृत्स्नं ।
[illegible] । [illegible] । [illegible] बोपधायाः । [illegible] । [illegible] च । यज्युस्थ्य
यु । मन्युर्दैन्ये क्रतौ क्रुधि । [illegible] । दस्युस्तस्करः । जन्तुः शरीरी । [illegible] । [illegible] मजिनं । म
त्युः । [illegible] । सरयुर्नदी । अयं [illegible] तिपाठान्तरं । सरयूः । पानीविविष्यः पः । पानीरम्य [illegible] तिपापं । तद्योगात्

राम ॥१९॥

अंगुली ८ अ

पापः । तेन पापः पुरोहितः । वकुलकात् गुरुणा भावोनीपोव स्त्रविशेषः विष्णः पानीयं । युवः विक्रा । सुपोयश्रं । स्तुवोर्ह
र्च श्रा । स्कपः । समुद्योयः । सं ... विद्ध । चात्कि ने । स्तपः । भ्रूपा । कुमुभ्यांच । कर्दमेति सुंडूका । स्मिन्नकूपः । युवतिव
धूं ति । स्त्रक्षिन्नपशुसिति प्रयोय हो स्तंभः । स्वष्मपात्यशाष्वचाष्पस्त पपपतत्पाः । सह्रै तेपप्र स्वयां तोः । स्वनतेन को
रस्वपत्वं । स्वष्मः क्रोधे वनो स्कोवे । धीतमोर्क स्वः । धि त्वं । कोमले । प्रासु हिंसायां । निपातनात्सर्वां । धाष्यं । वाल स्र
णः । प्रतिभात्यश्रया । बाधनेः फः । वाष्पो । नेत्रजलो ष्मलोः । वाष्पंच । सोतेर्दुः घः । रूपं स्वभावे सो दर्ये । द्वापर्य
गर्दं वालत्वरांच । तल प्रतिष्ठा करणो । चुराद्ध सो चोलुकः । तल्पुष्णाद शरे । सानिहवियु विगहि मद्धि मो
लो रितुचः । अयामं नेतिलोरयादेशः । स्त्रनाथिन्नुः । इ षयित्नुः । गरयित्नुः । वा वदूकः । मद पित्नुः मद्दिरा हि
तत्विमापांकुः । कृलुः श्रित्वो । द्दल यापिः । श्रस्तंच गामेः सन्वच्चा । लिंगत्नुः । दृप्मा प्योनुः । दानुदति । भानुः । वचे
गोश्रा । वल्गुः । ... । भवतितामितिघेनुः । स्नुवः कित्स्नुः पुत्रेऽनुजेरवो । ... नलोपश्च जंकुः । ।
विश्वः स्था । गुः । स्थाणुः कीले स्थिरे हरे । अविशति । ... निच्छा । अडेवो । वेणुः । चरादिन दहशभेदयोः । रेणुः स्त्रियां धूः । लिः । दूयो
विडाः कद्वा । विष्णुः । ... विकलिप्यः कः । वाकुल कान्नक स्वसंज्ञा । ककोधु व लघोटकः । दाकोदाता । धा
कान कानून । आग्रात्स्य राकापोणामासी । अकः । कः स्के । पापाग्राये पापे ष्टं । वि । छिद्र चोर पि । ... विभः पुष्पि
कः कः । कउ सोल वात योः । ह कः श्वाप इकाकयोः । मक छिद्द । अग्रु घः । मुघो डो । भु कव त्को स्कोः । भुमेर स
... पि । भुकः । व त्के व लम स्त्रियां । उषदाहे च स्पलः । उ स्कोः । ... पि । ... कमु स्वयो
न्य के वलाः । ... कमेषयो रिति विष्वचमेदि न्यो । कावे । पाकः । शिशुः । ... स्कोः । पथिकः ।
शरी रावयव ... कर्णः रवीरका मुः । ... । जहातेः क नस्पालो । विहा का गोधिका । मे स ... । विच्चो स्त्री
हेमित सली । स्प ... स्यमो कोवल्मीकः । ... मेदभ्या ... स्वइति केचित । स्वमिकः । ... मुथ ... नोभ्यो
दोर्यश्यो वाकः । स्वाहात पद्दिरोगाः । ध्रुकाधू कावायुः । विकोद ह्वचिशेषः । ... लो वो । कीका मूका स्पा

विषमे ... नमे इ

॥२०॥

मन्ताऽदम्भेऽस्तोतो सुनयः ऽ नन्तुं तत्र लिङ्गानि एते चत्वारः खुः । शकुनः । शकुन्तः । शकुन्तिः । शकुनिः पुंसोऽधिच्च । भवं तिर्वर्त्तमि
नः कालः । वाकुलकालः । अवेक्षा । अवेक्षा । वरंवदन्तिः । वदन्ती । किं वदन्तो अनभ्युपेतिः । कञ्चुचञ्चिपेश्च । चाटुवः ।
द्विपयुर्वसंतडुलुज्वलदन्तः । ध्रुवलुः स्यात् स्वरयेत् । अनुडः नरेश्च । चाटु द्विपेः । नरनुमेघः । द्विपर्युर्वर्तितः । द
ध्र४ वेदतां स्याकु...नवः । करेणाय यभेदः स्यात् करेणा च हपामनता । वरूताः । हस्तिणी । श्रोरश्च लौवा । तरूरास्त
लुनोयुवाहुद्धिपिधिपिपिधिप्यः कितः । स्तुधनोम्लेछे जातिः । पिशुनः । मिथुनं । फलेरुहा । फल्गुनः पार्थः । आराच्च ।
फाल्गुनः । अष्टोऽलशाचाललशुनं । कार्जातिलशुः । अर्जुनः । तरुणाख्या यांचिते । चित्याद्दनो दत्तः । अर्जुनतरुणां मतो
न्यः । अरुणः । अजियमिष्ठोऽङ्गः प्रभृत्यः । वयुनं देवमंदिरं । यमुना । धायुनोऽङ्गः । वृत्तवद्धिहनिकमिकषिभ्यः सः । राम
वर्षा तर्षहिम वसमुद्भ्यः । वत्सः । वत्स वक्षः । हंसः । कंसोऽस्त्रीपानभाजनं । कंसः । कुशारश्चोपधायाः । स्रुद्रः । मने
दीर्घश्च । मांसं । अस्ता देवने । अक्षः । स्युप्रत्ययस्तु प्रभ्यः कितः । स्नुषा । वृक्षः । वृक्ष मुद्गो । अक्षो । नक्षत्रं । अध ॥२०॥
जातौ । अक्षौ द्विभेदे मलूके । उं दिगुपि कुषिभ्यश्च । उक्षः प्रस्रवणं । गुत्सः स्तवकः । कुक्षौ जठरं । गृधि पर्याद्वको
चाः । मत्सः । कामदेवश्चापचः । आत्मा स्सरः । अर्दा । वसेश्च । वत्सरः । सप्तवाद्धिः । संवत्सरः । कृधकमिदभ्यः कितः । वाकुलं
कान्तबत्वं । कृत्सरः स्यान्तितोऽदनं । धत्सरः । मत्सरः । मत्सरोऽमहिते कोद्योऽयं भमरालीचेत्साम नाप तेरश्च लः । पत्सलः
पंत्याः । तमरकिरसो कसरवः । तसरः सूत्रवेष्टने । अप्सरः । अप्सरः अतिविकपायुस्तो ... काम ... स्वः संप्रसारणं चोपायुः
श्रोत्रं । पिपालोऽजद्रुमभेदः । कणपालो ... भेदः । कण्टिकुपिभ्यां काकुः । कण्टकुः पक्षी । कुकुम्भाकुरामः स्यश्च । तत
नेऊ कूचास्तदाकुः वातलादिनोः । ... वातकुः । वाकुः ... काउकारस्य ... । वातकि । पदेनिस
प्रसारणमलोपश्च । पृदाकुर्वृश्चिके व्याघ्रे चित्रके च सरीसृपे । स्युयुचिभ्यो नुआगूनकूचः । अनुच
आनूचं अकुचूः । एते क्रमात् स्नुः । स्वरण्यु मेघवातयोः । पवागूः । वचकुविपवाभिनोः । आनकः । आङ्गि
पः । शयानकोऽजगरः । भयानकः । आनकोऽनुध्वनिविधौ स्यः । लवाण कांधा वाणको वातः । शिंघाणकः नो हात्रे
ष्मा । पत्वोऽहत्तादिच्छा स्वसे कलोपः । शिंघाणं नासिकामलो । धा[redacted]णकोऽही नारभागः ऽ त्सुकदविहितोमिनः ।

ग्र२

॥२०॥

प्रमृत्अमिदिव्य तौजौर्दु पादान्तः जी पृतः x५

दमैरमादि २

दमर ३०

मिर

उपहाहे ।बस्यलः ।मुकप्रश्रयसंप्रश्न ।उल्मुकं ज्वलदंगारं ।दूरगते विदिरद्विः ।जुहोतेर्मिनिः ।होमी ।क्रियः कुकुरच्चलो वा ।कृ पु॰२

कुः ।क्रौकुं: ।लिङ्गावान्नोहरिरिख विशेणवामिलप धूलिग्य स्तन्नाद प्राप्य स्तनूस्यात् ।तिनुत्रे तिनेद ।हस्तः ।मतः ।ग

तः ।एतः कर्बुरः ।वातः ।अंतः दंतान्तोनः स्याद्धन्के चिकुयोः ।पोतो कालवहित्रयोः ।धूर्तः ।बाकुलका हेमसेर्ना घुष्य ।

तु स्तंपापापं ।धत्रिजराच्च ।नस्यापद्यु ।आप्तिः ।तमिर्ह स्यां क्रिचा ।तता ।स्तिनि ।अं उपधि प्यः कं ।अच्युतं ।सि

तो ।कुतनी स्यात् दीर्घप्राहुतः ।ताताः ।लोष्टप्रलितो ।मुना तेः कं ।तस्य सुहृ धातोः गुरः ।कोष्ठ ।पातितो ।हि ष्या स्यामिन पत्राय

न्त्रहरिनश्यतो वर्णमेदो ।रोहित्य लो वा ।रोहितो मृगमत्स्ययोः ।का हितं र्चकं ।पिष्टः ।किट्ठं ।पिशितं मांसपक्वक्वनादि

स्तहिरहित्य आप्यः ।भवाप्योयज्ञपशुः ।दस्याप्यगमरोग धृष्टः ।स्निह्या घ्यः ।गृहप्य्यो गृहस्वामी ।दिधिषो

स्वहिरहित्य ।मित्र उवयो दिधिवाप्यः ।पुरपरप्य ।वीरतर्पेः ।स्तुविकसे प्यप्पद्र हि ।स्तुषियंपुरपर्प

प्रत्योष्ठ शरन्य: ।दधाते र्हि स्तमि स्वपुष्कं ।मित्रे निद्रा स्वरूप ।पत्त्यः ।प्टपुसेचने ।पस्य जः ।पर्जन्यः भाषमेघयोः ।वेदरान्यः ।

संतरान्यः ।स्तवन्योवद्धिः ।अमि नच्छिय विवद्दिपतिम्यो त्रत्रा ।अमत्रं ।भोजन नक्षत्रं ।पत्रं ।वयत्रमायुधं

दमन्याः २ वदान्यः स्याद्भिवाग्मिनो ।अमि नच्छिय विवद्दिपतिभ्यो त्रः ।कडत्रं ।इलयोर् कलत्रस्मरणस्कन्त्रं ।कृत्रमिति वरत्रो ।चर्मयर्यो रत्रुः ।स्तु ॰३॰

पतत्रं तनूरुहं ।गडेराद्यप्यकः ।कडत्रं ।उतवेर्मयाच्च ।कृतत्रं ।लांगलं ।भ्रमद्रु क्षियतिय विदिवच्यमित मिनमिहु क्रिम्यो

त्विदं कत्र: ।सुविदत्रं कुटुंबकं ।इत्थं स्यान्नेमश्चा ।कृतत्रं ।लांगलं ।सामसत्यर्योः ।चजतं ।अत्विक्तु ।पर्वतः ।पचतो त्रिः ।अ

तच्च ।दधाभ्योतच्च स्यात ।भरतः ।भरतो त्सुः दृष्टतिः सोमसत्यर्योः ।चजतं ।अत्विक्तु ।पर्वतः ।पचतो त्रिः ।अ

मतो ग्राः ।नमत स्त्र प्रापरः ।नमतः प्रहुः ।हर्यतोप्यः ।प्टपिरं जिम्यां चितः ।प्टषतो जंगो विजुप्य ।रजतो ।स्व

लतिः ।स्वरमतेः सतोपः ।अतच्चसर्पा तस्पड्कं चारवलत निष्ठि शट्ट्पः ।धाडः प्रायितगमिवंच्चिजीविप्राणिभ्यो

पः ।सिप्यो उपः स्यात् ।शपथो उगारः ।शप्पथः ।रवेथः ।कोकिलः ।गमथः ।पथिकः ।पंथाश्च ।वंचथः ।धूर्तः ।वंदीतिपाद

वेत्त्वं प्रतवाचस्थः ।स्तोना स्यु सुयश्च ।जीवथः ।आयुष्मान् ।प्राणथो बलवान् ।बाकुलकात्तृशामिदमिभ्यां ।श्र

मथः मस्कृशामः ।द्यांत्रिर्दिलिस्य हम थो दमः ।भम कित ।भर थोतलो कपालः ।ऋ दि विदि भ्यां ।उत् ।शहती ति

रादथः ।पिभ्रुः ।वेत्तानि विदिथः ।उपसर्गे वसेः ।आवसथो गृहं ।संवसथो ग्रामः ।अस चिचमित मिनामि

सि॰ कौ॰
२९

श्रीकृष्णः

२ दण ... नंपयतर्न

रभिलभिनमितपिपतिपनियमिसिभ्योसच्॥ त्रयोदशभ्योसच्प्रत्ययः। अतसी। सतसः। वायुरा रमा च। अवतीयव सः राजन्यानु
ष्य। चमसः। स्मिन्नू यमसः। सोमपानपात्रं। तामसं स्यस्मिन्नू तमसः। अंधकारः। नमसः अनुकूलं। रभ सोवका हर्षयोः। लोभ सोधनंया
च्ञेभ्य। नभति नभाः। तियान भसः। आकाशः। तपसः। पतसः। पक्षी चंद्रश्च। एरसः परागपेडु अंच। पनसः कंटकिफलः। महसं
ज्ञानं। वेत्रस्त्रोद्ध। वाकूलकाहालभावः। वेतसः। वहियुभ्यांणित्। वाहसो जगरः। यावसः। रसंघातः। वयसः। वयगतो। वायसः
काकः। दिवः कित्। दिवसं दिवसः। कृशृशलिगर्दिभ्यो भच्। करभः। शरभः। शलभः। कलभः। गर्दभः। ऋषिवृषिभ्यां कित्।
ऋषभः। वृषभः। रुषविलिशुभ्यश्च। रुषविषिहिंसायां। असमादभच् निरुक्तिस्यांत्। लुबादेशाश्च। लुभ भोम तदंति। नीरा
सिवलिभ्यांच। रासभः। वल्लभः। उषिविदिभ्यां शच्। जरं तोमः हिषः। वेशांतः पल्वलं हृ हिनं हिनी विप्राणिभ्यः। बि
हाक्रिविविरोहंतो ष्ट्रहभेदः। नंदंतः पुत्रः। जीवंत औषधं। प्राणंतो वासः। विद्यानुनीषु योहंती। नंदवहिचसिभासि
साधिमदिमंडिजिनंदिभ्यश्च। हृभृभ्यो रूपा त्वच विता तरंतः समुद्रः। तरंती नौका। भवंतः कालः। वहंतो वायुः। व
संतः ऋतुः। भासंतः सूर्यः। साधंतो भिक्षुः। मडे चंदन दिव्या त्वमिस्यांकस्वः। अयामंतेत्ति रोरयः। गंडयंतो जलदः।
मडुयंतो भववरः। जयंतः शक्रपुत्रः। नंदयंतो नंदकः। हेतेर्मुद हि च। हेमंतः। भंदेर्नलोपश्च। भदंतः प्रव्रजितः।
अब्देरः। अडकरावेष्ट्या। बाकुलकार्तजेजरसूसदसिभ्यः। अदिकार्शिभिवमिदेविवाशिभ्यश्चित्। षडू भ्यो रक्श्चित्
स्यात्। अरतं कपाटं। कमरः कामुकः। भ्रमरः। चमरः। देवरः। वासरः। कुवः करन्। कुररः पक्षिभेदः। अंगिमदिमंदिभ्य
आरन्। अंगारः। मदारो वराहः। मंदारः। गडेः कड च। कडारः। श्रृंगारः श्रृंगारो। श्रृंग ... मनस्य मारनुमगुश्च कस्व
ष्य। श्रृंगारो रसः। भृंगारः कनककालुका। कंजिमर्जिभ्यां चित्। कंजिः सौत्रः। कंजारो मयूरः। मार्जारः। कमेः कि
उ घोपधायाः। चिदि सत्त्व चौरं तो हरः। कुमारः। तुषाराद्यश्च। तुषारः। कासारः। सहारः। आम्रभेदः। सत्तारे
पः षुक। सर्षपः। उल्विकुटिदलिकचिखजिभ्यः कपन्। उषपो वह्निसूर्ययोः। कुटपो मानभांडं। दलपः प्रहरणं।
कचपः शाकपत्रं। खर्जपं पंकं तं। केरोः संप्रसारणं च। कुरुपं। कपअत्रकवमस्तिस्वा। स्वरेभेदः। विटप विष्टप
वि शिपिपोलपाः चत्वारः भी कपन् प्रत्ययांताः। विटः शर्वे। विटपः। विप्रानेराहः पः प्रत्ययस्य तुड्डाषत्वं। विष्टपं।

राम
२९

लोकेऽत्र दीनारः सुवर्णा
... स्वर्णः

पुयवं। चिन्वातेः प्रसयादेरित्यां। चिरित्वं। मंदिरं। वल्लतेः संप्रसारणं। उल्लपं कोमलं। टलं। रोरिति कन्। चर्चिका। कृतिभिदिलति
भ्यः किन्। कृत्तिका। भित्तिका। भित्तिः। लत्तिका। गोधा। दृष्ट्यातेर्ध्मातेः कन्। दृष्टका। अष्टका। इत्यस्य गुण... अमुनो। एतवो
श्रीः स्थलेः। स्थल एतन्। ... ध्वाति ... नीगस्यादेः। वेतनं। पितनं। ... भः। ... स्वाद... चित्रायोः। अ
नि ... भव्य। अभेः ... किल। ... अस्विस्... स्वि। स्विचा... कुवि कुवित्। वित्तु। विष्यः। किं।
लु ... व ... कु ... शुक्ति ... वर्तिः। अ ... अ ... कच्छुः। ... अ विट्... त्रि ... अ वीतरि
रजस्वला। तरीः। नौः। स्तारीर्धमः। तंत्री वीणा ... गुणः। यापोः ... पर्णीः। ... साम ... योः। ल
... लक्ष्मीः॥ इत्युणादौ तृतीयः पादः॥ ॥ वातप्रमीः। वातं ... पपरं माघा ... प्रत्ययः। प्रत्ययं कित्
... लक्ष्मीः। ... पुंसयोः ... तन्व ... ति ... कुशु ... भः ... तु ... लि ... प्रत्यय
वातप्रमीः। अयं स्त्रीपुंसयोः। ... सानुकः। ... भ्यः। ... पृथुः। अ ... कु लिं च। पर्ण। वमुष्टिः। कटोर
इष्ठचूः। स न ... स्य ... तु लसासानुकः। ... तत्पुवायुः सप्त ... जेरलिच। अंजलिः। वनेरि ष्टुच। वनिष्टुः।
... सारलिः। प्रस्तारांगुलिः। ... पचु ... भानुः। अर्पयति ... अयुह्स्थके। कूच च। योतेरासः। यवासः। ...
... चित्रात्रे। अ ... ष्टुच। ... भानुः। ... उत्तर ... कि ... हकारस्य नेत्वं। शाकरा। पुषः कित्। पुष्करं।
भा। ... शत्रुः। अ ... करन्। उत्तर ... कि ... रीगमी। ... मी। ... प्रस्कः। प्रस्थायी। प
कत्ते ... पुष्कलो। गमेरिनिः। गमिष्यती। ... कित्स्यात्। कित्यार ... नकारलोपः। मथानी। पतेस्थ च। पंथाः। पथानौ। स्वज्ञेराकः
रमेकित्। परमेष्ठी। मंथः। मंथनेरिनिः। कित्स्यात्। कित्वार नकारलोपः। ... पिनाकस्य ... पातेरित्वं ... क्लीबपुंसोः पिनाकः स्यो
स्वजाकः पतंगी। बलाका ... बलाका। शलाका। पताका। पिनाका स्यम्या ... कषीका। मल्लिजातिः। दूर्वीकाने त्र्योमन्तिं। अ
... त्रीः। तड आघाते। तडाकः। ... व्यामीकन्। कषीका। ... कल्याण ... कंकण ... दीकन्। धातोः ...
नि ... किन्। अलीका। हलीका। चकाराः ... कंकणाः। ... कशा ... सस्य ... शरीका। हिस्त्रः। पपरीका। दिवाकरः। वर्च
टिकायां ककलीका सेव प्रतिसस्य विचास ... भासस्य ... पर्फरीका। किसलयं। रहर
रीकः। कुटिलके शः। पर्फरीकादयश्च। स्फुरस्फुरणे। अस्मादीकन्। धातोः पर्फराः। पर्फरीकं किसलयं। ...
२ अर्पितोष्ठ ... ततैश्च ... इतः ... स्यः अनोति ... अतिथिः। अंगेरलिः। अंगुलिः
कौतेरस्त ... सः। x २

शोकं वा स्त्रियां । शर्कराऽस्थिकं शारीरं । तितिरिकोरस भेदः । चर्मचटा च चं चटीको भ्रमरः भ्रमरी कोहानजनः । कर्करी कागलं तिकापुतानेः
पुंडरीकं पुंडरीको व्याघ्रोऽग्नि दिग्गजश्च । द्विपेः स्विन्नस्वच्छ । इषीका । शलाका । अनुजेश्च । अंजलीकउपहतः । स्वते नु स्त्रीवा स्तस्य
कालाला । मण्डूकी कनक करोति । मण्डूकीको म्याः । मण्डूकरागः शिवपञ्चः । आलीकारयश्च । कीकेनेत्रा निपानस्यते । आलम्बना
दे । स्थालीक मिथ्या । विसर्ग वा स्थालीकं चिप्रियं स्वेदश्च । वल्लीकं पटलं प्रांतेऽस्त्रादि । कुत्सा मामीषम् । करीषोऽस्त्री शुष्क गो
मये । गराषस्तरीता । नप्रप्रयो किच । शिपीबः । पुरीष । आर्ज अर्ज उच । आजीषमे । पिष्टपचनं । अंबरीषः । आर्य त्रिपात्य
तो । अविशव्दे । अंबरीषः पुमान् आश्च । अमरस्के क्लीबं वरीबं आश्चो नो । कूटकपेव टिपटि शोटि स्पंडुरस्था । वरीरो वे
शांकुरः । शारीरम् । पारीरं फलं । कटीरः कंदरो जघनं देशश्चापटीरश्चंदनः । कंडकः । कामश्च । शोटीरस्त्यागि वीरयोः ।
आ [illegible] णा दिस्वातश्च । शोटीर्ये । वशी । कितांड शीरं । कशेरुश्च । कश्मीरो देशः । तुम्बुरुश्च । कुटीरं मैथुनं । घस्रः
विश्वे । स्त्रीरं । गंभारा गंभीरो गंभीरः । पचेतुन्स्वा । विषा विहा । स्पते उ हतेश्च विपर्यस्या मा प्रत्ययः । विषा । वृद्धिः ।
विहा स्कर्ण्य अव्यये इमे । पचरालि मचूपचे किमे व क्लिरव्योः । शौंडीर्य कुंडु कूवल स्वाकनेः । चत्वारः प्रत्ययाः स्युः ।
शीर्षम चं । शीलं स्वभावः । शोचकः । धृवालं । वाकुलकालंव स्वपो चि । कृवाके शेवलो नस्त्री शेपालो जल नीलि
का । नैकरि प्यामकोकरो । मिरकोम्याः । कारस्कः काकः वल्कलकः । वनेकः । प्रलीउ सलम लंचा उल्कारयश्च ।
वलेः संप्रसारणम् कश्च । उल्लूका विडपेचको । वावदूकोवका । भल्लूकः । शमे [illegible] प्रांवूको जलशुक्तिः । शालिमं द्रिस्यात्
करज । शाल्लूकं । कंद विशेषः । मंडूकः । नियोमिः । नेमिः । अत्रेरुश्च । ऊर्मिः । भुवः किता । भूमिः । अश्मोतेरश्या चारश्मिः वि
रश्मीः द्राजेश्च । दल्मिः । दलविभवे रोदल्मि रिंद्रायुधं । वीज्या ज्वरि भ्योनिः । वीकुलकास्लत्वं । वेणिः स्यात् केशवि
न्यासः प्रवेणी च स्त्रियामुभे । ज्यानिः । ऊर्णिः । सर्ह षिभ्यां कितः । सृणिरंकुशः । ष्टष्णिः हृत्रिय मे षयोः । अंगेनलो
पश्च । अग्निः । वह्निः शिक्षकधुम्लाहा चरिभ्यो नित् । वह्निः श्रेणिः श्रोणिः । योनिः । धुनिः । म्लानिः । हानिः । तूर्णिः ।
वाकुलकात्मनानिः । घृणिः कृपा अर्चिश्च रिर्भ रिः एते पच विपा संतो । घृणिः किरणः । पूप्रातेः स लोपः । पृश्निरल्प
शरीरः । एषेर्वह्निश्च पार्ष्णिः पादतले । चेरूपधाया उत्वं । चूर्णिः । कपर्दकशतं । विभर्तेरुत्वं । भूर्णिर्धरणी । विह न्यां विस्तु ।

राम
२२

यचिर्धस्मरः। दर्विः उत्स्रष्टा लागस्य। किमू जीर्णिः पर्णः। घृणिः विहिंसनः। स्तीविरिध्वर्युः। जागृ विर्नृपः। दिवोर्दी
र्घष्या भ्यासस्य। दिदिविः स्वर्गमदयोः। कृ विद्दृ घृ दृ विस्य विकि की दिवि। कृ विस्तं तु वायत्रं। दृषिः विदस्तिः।
का स्यो कूस्य संचे। कुविः। दो द्वाः। स्तनुवायः। हीकृतेः किकी परवाल्। किकी दिविस्थावः। बाहुलका तद्रू स्वरी
र्घयो गिर्निमयः। चापेण कुक्किदाव नापातेदतिः। पुतिः। [illegible] तिन्नू शाहेत्। अमूतिः। अमतिः। कोलः।
बहिर्वस्य निष्यप्यत्। वहतिः यवनः। वसति गृहयामि न्योः। अरतिः। कोपः। अंचेः कोवौ। अंकतिः। अंचतिः।
यातः। हेतोर्हचाहंतेरे [illegible] तिः स्यादि हादेश [illegible] तोः। हतिदुरितमनयापा [illegible] अं हतिदन्तिः। पादेश
तं निर्वपिरणमपर्वे अनमं हतिः। रमेनित। रमतिः। कालकामयोः। सेउः क्रिः। स्तारिः। अदिस्रादिम शुभिमयः। क्रि
न्। अडिः। षशडिः। शाकरो [illegible] रिपुचुरं शुभि वर्हा। वं क्यारयप्य। किन्न तानिपास्यते। चं क्रि वा चभेदः। ग्रह
दारूपा भ्यां स्पिच। चप्रिः क्षेत्र। अंडुरं [illegible] चरणः। तदिः सोत्रो धातुः। तं दुमेहिः। बाहुलकादुणभेदिः। रा
शादिभ्यां त्रेपूः। रात्रिः। शत्रिः। कुंजरः। आदेस्त्रि निश्च। चा [illegible] पूः। अत्री। अत्रिरोः। अत्रिलः। अत्रिः। अत्री। अ
त्रयः। पतेरत्रिन्। पतत्रिः। पक्षी। करुक [illegible] पामीचिः। मरीचिः। कणीचिः। पंकवीनि नाप [illegible] पयत छिंतृ [illegible]
चिचि व्याधिः। चित्रौ [illegible] वीचिस्तारंगः। नमसमासे अविचिन्तिरकभेदः। अहानिभ्यां [illegible] पन्। अरूषः स्वर्या।
हन्कोशा हंसः। पुरः कुषन्। पुरअगमने। पुरुषः। अन्येषामपीति दीर्घः। पूरुषः। एनहि कक्लिम्यतुषचु। पंरुषान
कुषः। कलुषं। पीयेरूषन्। पीयइति सोत्रो धातुः। पीयूषं। बाहुलकादुणोपियु वोऽभिनवं पयः। मसूरस्तु [illegible] मं [illegible]।
गंडूष्य। गंडूषः। गंडूषा। अर्तेररुः। अररुः शत्रुः। अररु। अरुषः। कुटः कित्। कुटरूवं स्त्रागृहं। कित्वप्रयोज
नं चिंस। शकादिभ्योऽटन्। शकटो स्त्रियां। ककिगस्यर्णः। कंकटः। सन्नाहः। देवटः। शिल्पी। करटः। सोदि [illegible] क
दि करि कुटिभ्यो व वचा। करंबं व्यामिश्रं। कदि कडी सौत्रौ। कदंबो वृक्षभेदः। कडंबो ग्रभागः। कुटंबो वा दित्रं च
दैर्गोत्र्य दिलि। कादंबः कलहंसः। कलिकदेरिमः। कलमः। कर्दमः। कुणिपुत्यौः कित्। कुणशब्दोपकरणयोः।

सि०कौ०
२३

मूर्धन्यमप्राप्तिः २ ... २
२

कुलिशः स्वः पुलिंगे जातिविशेषः। कुपेर्ववि चा कुपिन्द कुविन्दौ तन्तुवाये। तो वञ्जेर्च [illegible]। निष्का घिः। पुल्लिंगः। उप
[illegible] सन्ध्युः। सतेलि [illegible] सारथिः। स्वलि चित्ता [illegible]। ऊ ताल चौ। खजरः। कर्पूरः। वल्लू [illegible] मांसं।
पिञ्जूल कुशव तिः। [illegible]। लोग रुलौ। कुलः। कुव [illegible]। कुवी चित्रतेख निको। सेमा [illegible]। समी
चः। सेमुड्डः। समीची। [illegible]। तिवेष्ट [illegible] चौ। सृ चौ [illegible] कुरः। [illegible] ची। [illegible] बोमुसलो। उल्वाद [illegible]। व
नेता निपात्यं तो। उ [illegible] समवाये। चस्वल [illegible]। गुणाभा [illegible]। उ त्वंग [illegible]। शु [illegible] तीम्र। [illegible]
कौ। तिष्ठतेः [illegible] वचु [illegible] वकरणौ स्तः। [illegible]। स्त [illegible] स्तादिनः। स्तोचकः। पुष्प [illegible]। [illegible]
देह नो। शाद्वे जंबालक शष्पयोः। शद्वः। [illegible]। [illegible] वतीसवः। कौतेनुम् कुंदः। वलि [illegible] कलपन्। वल्
यां मलयः। ननयः। [illegible] पुमुको चपवृक्षयः। [illegible] यः। दृदयं। [illegible]। [illegible]। वाङ्लकादि वत्
रचि। सवल्ल [illegible] पुःपापः। पिहूर्वा सीदिन प्रणीः। जत्सायस्य। जत्रु। जत्रुणी। [illegible]। [illegible] कर्णौ [illegible] तिम्पां कु
नूरुरूमृगभेदः। शात यती तिशत्रुः। [illegible] दोषातो [illegible]। जनि [illegible] चतु [illegible] मिन मिम [illegible] इत्युन्
त [illegible] किन् [illegible] च। जनि [illegible] मातापितरौ। [illegible]। दोना। [illegible]। गंता। [illegible] पुरस्य [illegible]।
स्तृणाः। [illegible] कशः। चेतुः [illegible]। [illegible]। [illegible] कमल [illegible] चामत्स्यः। [illegible]। इत्याद्रिको पः। नमस्ता तिनदः। [illegible]
रणाः। गिम [illegible] कुलालो [illegible]। [illegible] पच्चे ममस्तं। [illegible]। कुसेर भो मेदे तः। कुसुभं।
कुसुमं। कुसीदं। कुसी। सोजनपदः। स्तान [illegible] सिवत्तौ। [illegible] चषाले [illegible] लेप [illegible]। [illegible] पाः।
स नोनोर सि प्रत्ययस्य उपधात्वद्धिः। [illegible] हिरण्यं। [illegible] वै [illegible]। [illegible] पल [illegible] सिजंलिपार्हं। [illegible]
घाते। तण्डुलाः। [illegible] किल [illegible] पुष्प [illegible]। [illegible] कुशः। च [illegible] कः। चषालो यूपकटकः। इत्व लः। दे [illegible]। प त्वलं।
निघ्नृष्टौ अकारस्य इकारः। धिष्ण्यं। [illegible] यः। [illegible] वा पु [illegible] कनीं। [illegible] वि [illegible]। [illegible]। प्रियंव
दो। [illegible] कौवेरसः। वाउल कादमे। [illegible]। [illegible] सि [illegible] योयः। [illegible] पा। [illegible] पा। स स्पं। वाउ [illegible] को [illegible] नोतेः। स
वदं [illegible] यामयोः। जनेयक् । ये विभाषा। जन्यं युद्धं। जाया भार्या। [illegible] यता। निपोसंतोहं तो

राम
२३

पक्वा। अउगमः उपधालोपश्च। अश्मामोहयी। अश्मः प्रजापतिः। कनीहिशै। कन्या। वृवयोरेकं यां वं ध्या। स्यामद्विप
यजोश्च। किमयो वा नपुं। स्त्रावार सिकः। मेहो क्षुरः। पद्मपर्णाः। अवत्रिगोगहर्येयः। पच अन्य प्रस्ता वश्च।
शाकोहस्तौ। उशीरौ। कुरुकरौ। अंगुलिः। शीङः कोपक्रम्य हिडिं। हिंस्तपस्य कनिपु। शीवा। अजगरः। कुष्माण्डः आलये। ऊष्मा
कुक्षेः। जित्वाजयी। हिंसा। वायुः। स्वप्रजापतिः। स्वाविष्णुः। ध्याप्योः संप्रसारणं च। धीवा। कर्मकारः। पीवा स्थू
२५ लः। अर्धपच। अध्व। प्रहरणम्। दोस्तुड्। प्रेश्चीपशत्योश्च सा गरः। प्रेत्वरी प्रहृत्वरी च। नदी। सर्वधातुभ्य इ
न्। पचरग्निः। तुडिः। तुडिः। वलिः। वटिः। यतिः। देवयतिः। काशतेरिति काशिः। यतिः। मलिः। मणी। केलिः। मसी
पचिमाशो मलिः। वाकुलकाकुरुः। कोटिः। हेलिः। बोधिः। नंदिः। कलिः। हपिपिष सहिकृति स्वच विदिछिदि
लिपि। अह। हरिः विद्धा च ह। विडिमे के सि हे हयेरबो। चउकीले ल वगे च पमे वा तेच कीर्तिः। पचिर्वर्जो।
रोहिणी ती। वर्तिः। वृद्धिः। केतिः। छेत्री। कृतिः। इगुपधा। कृतुः। कृषिः। ऋषिः। शुचिः। लिपिः। वाकुलकाक्ष्वले।
लिविः। तूलक्षिप्रभां तूलिः। तूली। कुचिः का। अपमः संप्रसारणं च। भृमिः। यानः। वाकुलकाकृमिः। कृमितमिग्र
तिस्तनामतकृष्ची। किमिः। संप्रसारणं कृष्टः। कुमिर पिता निपिः। मत्स्य मेदः। तिमिश्च कुक्कुयोः। स्तिमिः
समुद्रः। मनेरत्र। मुनिः। वर्णे लिपहरस्य। वर्णिः। सोत्रः। अस्य चलितादेशः। कुसोपहारयो पुंसि बलिः
प्रासंगतो क्रियायां। हरस्य तु। वाणिः। स्वच वपि वस्त्रि सनिकृ जित सहि क्रमि वा कि वा दिवा सि... वी
सिन्धुपत्न वस्तुनि। वापिः। वापी। यान्वयस्त्रा। राजिः। राजी। वाजि वनानि। सादिः सारथिः। नि हाति लोहयो
तिति। बाधिरस्तिः। वादिर्विद्वान्। वागिजलवंधनी जलकुक्षीवा। वाकुलकाक्षरिः। पविः स्तनह्मौ। नल्लेभे अश्वः। वाशिः
स्या स्त्र जिपेपुंसि। प्रारखे नतु स्त्रियां पुंस्त्वमिति केचित्। कृष बुद्धि हहम्क्षहंस सि। कविः। अक्षशकुनो। शारिः। शा
रिका। गेहं अउदो यो कारवु। कादिगि। लिपजनिचसि भापमि... जनिर्जननं। घासि सर्प ह्यं। अग्निश्च। अजपतिश्चाच।
ओजिः संग्रामः। आति। पक्षी। पारिश्च। पदातिः। पदातिः। अर्तिपतत्योरड अपलुको च। अर्तेर्हृदुरापाद्धिः पुंजः।

सि० ५०

२७

परायते राय लुक् पा शिः करः ॥ वाते डि ॥ विंप द्ही स्त्रियां वा स पि ग्रेह रते: कूपे । प्रत्हः कूप: । नौ ब्यो य लोप: पूर्वस्य च दीर्घः ।
क्व ऋ इर स्या तू य लोपश्च नेदी घः । नीविः । नीवी । वस्त्र ग्रं ब्योम त्वे ज ने च । समाने स्य: स चोदा तो: । समा न दा व्येइ प
परस्या इ स्य स्मादि रण् स्वा त्सेच दि घुँ य लो पश्च समानस्य नेदी तो: सड् सा दे श्च ॥ समाने स्य य ते इ ने दि तिस्व
स्वा । ग्र व्रि त्रिह नि म्यां द्ह स्व श्च । इ रण् स्यात् स च दिकू । ग्र ओइ स्व श्चे । [illegible] य: पा । स्य [illegible] को स्य: । सर्पं [illegible] सु
रे प्य हिः । [illegible] रविः । पविः । तविः । कविः । ग्र रिः । ग्र लिः । स्व नि क ष्यु स्य सि य स्वि वा नि मनि च्छ निग् धि च । नि स्पश्च ।
स्व निः । व विहि स्नः । ग्रं त्रिः । ग्र सिः । वाखिर्वस्त्र । वनि र ग्नि: । सनि र्म निर्ह मे चाध्वनि: । ग्रं ष्णि: । वि ल शपष्णः । [illegible] द सि ।
य गि: । भुजेः किन् । भुजिः । कुर र्ष्ट कुष्टि पिष्टि क्षि दि स्व श्च । इः किन् स्यात । किरि र्वराहः । गिरि र्गो त्रा दितोगयोः राम
गिरिला का र्ण: । गो दिका र्णः । शिरिः शूलभः हेती चा । पुरि नं गरा । मन्त्रा नदी चा कुटिः । पूल ला ग्रह्म चा मि च्छि दिव जो ।
भिदिः परशुः । कुं डि कं षोर्न लोपश्च । कुष्टि तते कुष्टि र्हि: कष्टिः । सर्व धातुभ्यो म नि न् । क्रिय ते कृ तिक मी च र्म २४
भ स्माउ न्मा । दृ र्म । स्थाम । वल । द्व स्स नि कि तिकृ स्त्रः । कु न्नो सु श्रमा हे दे नो त्रं ना नः । न कार स्या को । [illegible] ल तय
पाव दः । ग्र ह ली विप्र: प्रजापतिः । ग्र [illegible] दा सि । ग्र श्मा । [illegible]
काल: । म हिमा कुटु बंध रिमा रूपं । स रिमा वायुः । स्त पि मान त्वा । [illegible] मा प्रसिवः । ज नि म ड श्या मि मनि न्
कालः । म हिमा कुटुं बाध रिमा रूपं । स रिमा वायु: । [illegible] विमा वायदं ड: । ग्र द्व वृ द्धि: । साप मनो वे
जनिमा । जन्माम हिमान् स्तुः । वि ग्रः सर्व न्ना [illegible] भाषा यां चेत्स्य घः । [illegible]
म ना इति वृत्तिः । नामन् स्सामन् व्योमन् रोमन् लोमन् पाप्मन् ध्यामन् । सद्य ग्रामो नि पा स्य ते । मान्य ते मन
ति नाम । स्त्रिनो ते र्हि र्घः । सीमा । सीमानौ । सीमानः । पञ्च्यापू । सीम्नि सीमा: । [illegible] व्योमा ते तेः
रोम । लोम । पाप्मा पापं । ध्याम । परिमाणं ते ज श्च । मिथुनेम निः । उपसर्ग क्रियेसं बंधो मिथुनं । स्वराधि मिद्दं । सु
शर्मा । साति स्याम नि रणम नि रोगो । स्य न् । साम । सामनी । ग्रा त्मा । हन्नर निम सि भ्यां स्त कन् । हं सि का हं स
योषि पि मक्षिका । कोश्नन् कवार: । गरुड श्च गरुडः । इं दे: कमि न्न लोपश्च इ न्द्र: । का य ते डि मि: । किम् । सर्व धातुभ्य ष्ट्रन् ।

वस्त्रं। अस्त्रं। शास्त्रं। हस्त्रं। हुम्मन्तितिक्रुस्वश्रुध्यादना त्रः॥ अस्त्रित्स्मितमिहमि विशयसांशदिक्षयः। भाष्रः। गात्रं। शकटं नात्रं।
स्तत्रं। हात्रं मनसां पीबेष्ट्र। सदृष्टमाकादा। दिद्येर्धद्वि। दोत्रं ज्योतिः। उपिदापिश्यकिलउष्ट्रः। स्वात्रं। स्वनित्रं। अलधारग्रा। सि
विमु चौष्ट्रस्च। सत्रं। मत्रं। अमिचिमिदिशसिभ्यः त्रः। अन्त्रं। चित्रं। मित्रं। शस्त्रं। पुत्रो ऽस्त्र्यभ्य पुत्रः। सात्यन्तेर्द्रः। स्त्री।
गुधेऽनीपत्नि वश्चियमि सद् दादि भ्यस्त्रः। गोत्रं स्या नामव शयो। गोत्रोऽष्ट्र्। भित्रो। अन्त्रेष्टि। हावित्रो। पत्रो। वक्त्रं। यन्त्रं। सत्रं।
तन्त्रं। कृयामाच्छ्रमनेलिम्य स्त्रन्। होत्रं। यात्रा। मात्रा। भोत्रं। नक्त्रा। गमेत्राच। गात्रं। दादिभ्य छन्दसि। दात्रं। पात्रं। भव।
विटद्। ष्यौ लिलिवत्रन्। भावित्रं। कुष्टित्रं। गादित्रामोदनं। चरेष्टित्। चारित्रं। अशित्रादिभ्य इत्रो त्रो। अशित्रं। वहित्रं। धनित्रं। प
सोत्रेऽटः। एवमादि भ्यश्च त्रः। श्रोत्रं। प्रहरणं। हत्रः। वहत्रं। प्रावरणं। अमेर्द्विषति चितः। अमित्रः शत्रुः। आः स मिरत्र। निक
पिभ्यां। सं पूर्वाद्दिशः। निपूर्वात्कौशष्ट्यास्यात्। स्वरादिलादव्ययत्वं। समया। निकषा। चितेः कणः। कृष्णः। वाकूलकाद
गुणः। चिक्कणामसृणं स्निग्धं। सूचेः स्मन्। सूस्मौ पातेडुम्सुन्। पुमान्। रुचिभुजिभ्यां किष्यन्। रुचिष्य भिष्वं। भु
जिष्या दासः। वसेस्तिः। वस्तिर्नाभेरधो द्वयोः। वस्तयेः स्वुदुशासस्त्रः। वाकूले कोल शासः। शास्तिः राजदण्डः। वि
श्यास्यमगम स्यानीनि अशक्तिः। शाकं ध्वादिः। सावस्तेः। स्वस्ति। स्वरादिलादव्ययत्वं। वातसेः। वितस्तिः। पदिप्र
थिभ्यां नित्। पत्तिः। प्रथितिः। तिचुत्रघग्रहादीनामितीरः। हरणातेर्डः। स्वस्वादितिः। कुतेर्ह्रेपिभ्यः कीटन्। किरीटं। तिरीटं। सुवर्णं।
शिरोवेष्टनं। कृपीटं कुक्षिवारिणोः। कचिच चिकुचिकुचिभ्यः कितच् स्या चितं चिकुरं। उच्चितं। कुचितं। परिमितं। कुटिलं।
कुटिलो कुटिकुषिभ्यां कलच्। कुकलं। कुमलं। कुवेलभ्य। कुलमलं। पापं। स्वधा स्यादश्च। चेतः स्वरः। पर्वः। सहः।
स्परत्वे एष्वारे पाव घः। आरोर्दवनेयुद्ध। देवनेत्तु नो। यरुः। उत्वं तोपिभ्य। ओजः। भ्रोः। स प्रसारणं च। शर्वः। शर्वरी।
वलपर्ययोयं। अयते। स्वांगेभ्यः। किच्च। अयते। शिरः। आपद्मः। असु किच्च। शिरः। शिरसी। अन्तेरित्युरः। साधो
वलपर्ययो यं। अयते। स्वांगेभ्यः। किच्च। अयते। उत्रलेशः। अत्रलेशः। शिराः इत्यस्य दृशः। असिः। पनः। रि चक्षते चि
२२ शुद्धः। अर्शो मूढ व्याधिः। उक्रे नुद्भ। अतेरसुन्नधान्तस्य च नुट्। अरणः। अर्णो हली। इणः अस्य सिः। पनः। रिचमते पुर्णी।
ब्राचारस्यस्य नुट्। चिरात्केत्वं रे करणः सुवर्णं। चाय तरकौरु स्वश्च। चनोभकेः। रुढः शाहेः। पाकेक्लपस्वाणयोः। पुन
वर्यो रूपं। शेपोगुह्ये। लूपा। भ्योत्तुद्भ। स्मातः रितः। पानेव लहृद्भ। पाजः। पाजसी। उस्केपथुद्ध। पाथः। अन्ते चापाथो भवो।

दू १ सौ ४५

ऋदेर्नुमश्रोच। ऋदेर्मत्किवा। ऋजेःसुन्नुमागमे। धादेशश्च। ऋर्ज श्रोत्रं। स्वंदेःध्रस्वागे। स्वेधः। स्कंधसी। ऋपःकर्मारव्यायां।
ऋस्योनुट्‌च। अप्नः। अपः। बाकुतस्मिकादापः। आपसी। रूपेजुट्‌। अर्ताः रूपंतुदकेनुमुभोच। अंभः। नदः। दिवि भश्च।
नभः। इण आगोपराधेच। आगः। पोपापराधयोः। ऋमेर्हुक्च। अंहः। रंहेश्च। रंहः। देशेदश्च। रमते रिमिनरहः। श्रेयं
तिस्तुजिश्च। ऋमि। ऋक्सः। कुश्च। एभ्योःसुक्कवगस्यांतादेशः। अंकः। श्रियः शरीरयोः। अगः। परुषः। योगः। लमाद्यैः। भगसि
जः। भर्त्सि। भ्राजिः। भुवः। रजः। वहेर्लिग्ध। वासोवस्त्रं। चदेश्च। चच्छः। छंदः। पातिवच्चिभ्यांसुट्‌। पदसीतुसमतौ
पसौ। वचोवचोर्हृदयं। वहिहाधाञ्भ्यश्छंदसि। वक्षः। अनसः। हासः। उरः। धासः। पर्वतः। इतिप्रोचः। वक्षः
स्तुलिदिस्यनुतने नेनुस्तुपूते नवेहरूपधायश्च। इतरयो। तोयागे। सिपुकु। श्रोराधः। ष्टुःन्ववाहसा। श्रोतहवं
रावस्तोमवाहः। विभ्यो विहायाः। वीतंभवरोविहायाः। देवोनयः। ष्ठवि वीश्चधायाः। श्रो धारयत्वविवी वि
श्चधायसं। धासो सिं मुरिजायससिसापिरिदि। सितृ। ऋयावधः। स्वरादिपाठादव्ययं। मिथुने सिः। एवंवक्ष
सर्व उपसर्ग विशिष्टोधातुर्मि थुनं। तत्रासुनोपधादेऽसिः। स्वतीर्थः। नत्रिहनएहुच। अनेहा। अनेहसो।
विधात्रोवेधच। विदधातीति वेधाः। तुवोवृद्धि। तोधाः। चंद्रे मोपितृ। चंद्रोपपदेमाङोऽसिः। स्पातस्य चपुरतात्यं
उमाः। वयशिधात्रः। वयोधाः। स्वरूपं। पयसिच। पयोधाः। समुङोमेघश्च। पुरसिच। पुरोधाः। पुरूरवा। पुरशाद
स्यदीर्घोरितेर्स। सिश्च निपात्यते। चदेबहुलं सि। नचक्षाः। उषः। कित्। उषः। दमसुनसिः। सुमाधि दमुनाः।
अंगिराः। अंगतेरसिः। दरूरु आगमश्च। अप्सरसः। सर्वेर्दीर्घश्च पूर्वोदसिः। प्रायेणायमन्ति। अप्सरसः। चिदिभ्योदि
भ्रांविभ्वे। विश्ववेदाः। विश्वभोजाः। वृक्षः। कनसिः। संप्रसारणं उशना। इत्युणादिवृत्तौ चतुर्थः पादः॥ ॥ ऋदि
मु वोरुनचु। अरुतं। गुधेरूमः। गोधूमः। मसेस्तनमिसरः। प्रथमेपादे असेसरनमसोभ्यःस्वयादस्वाति। स्वः
किरच्‌वौ स्वरः। मनुष्यः। पातेरतिः। पातिः स्वामी। संपातिः पक्षिराजः। वातेर्नित्। वातिरादित्यसोमयोः। अर्तेश्च।
अरतिः। हृदेः। रुहः। क्रोहरतोपश्च। ताराः। वृषेःकुटित्तिनिताडिभ्यः। डान्‌तंउणादि। पंचेल्व। धेतेतन्यतेता। तद
तिकातंतुलाः। हसेष्टदू। नौ। सा। आचादासः। सं[illegible] कप्रदुयोः। दंष्ट्रा। धीवरः। उदि

४८ गतिकारकयोः पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वं च॥ आसुः स्याद्‌सुतपाः। जातवेदाः। भतिकारकोपपदात्
कृदुत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वं सति शिष्टस्वानुदात्तत्वं प्राप्तं इत्यादानि कृदुदाः। ४८

राम
॥२५॥

चैः सि:। स्वरादिपाठादव्ययत्वं। उच्चैः। नीचैः इत्यस्य। नीचैः। सोरमेः। क्रोदमे। पूर्वपदस्य दीर्घः। रमेः सुपूर्वात् दमे वा
न्यकः स्यात्। किन्त्वाल्लु नासिके लोपः। स्मरतेः उपधायाः। लोपालुक्यु पूर्वौ युसमकृत स्वस्यायं स्त्रत्वयोः पुरुणा सू
से: प्रिकु किर्च। स्त्रस्तेः। भिरादेशः। ग्रस्तस्य किल तस्य कुठाग मस्य। ग्राकः। अर्तेः कुट् उपरणो निषेधः। हिसेरी रन्नीस्चो। हि
सीरे कपार्थ कृष्टयोः। उदिः स्नातेर्जलोप उपधायाः स लोपस्य। उदरं। उित्वन्नेर्मुकृ चोदन्तः। अच अलच इत्येस्य स्वपक्षधातोर्मु क्रुसे
चोदात्तः। मुकुवं। आर्मे: स्तन। आरसः। मुकुः। दोमः चौमसर्वः। नलहं लोपस्य। नरवः। शीङ् कु स्वस्य। शिरवा। माङः खोमयच। मयू
खः किलि गति। मपाकु स्यधा। कुल्पः। शरीरावयवो रोगश्च। गुल्फः। पादग्रन्थिः। स्यपेरोभ्यच्छून्नोपच। पशुनोप्रसयोरेङ् स्याद
गः। पार्श्वे स्त्रियौ कन्त्यो:। पशुः। स्युधा। शमनिश्चयतेर्दुतृ। श्मश्रु। श्वः मुखवाची। मुखमाश्रयतेः। तिश्मश्रु। अतस्यश्च
कृ नयन जल। जनेधन लोपश्च। जटा। अचतस्य। जघनं। जस्यजनेः। घ आदेशः। स्यात् नी जघाफ्रतेः। शरीरावयव देचा। जघ
नं। पश्चात्। नितंबः। स्त्रीकट्याः। क्लीबे तु जघनं परः। किशोर लोपश्च। लकारस्य लोपः। केशः। फलेरितजादेश्च पः। पलितं। केत्ती
दिन्यः। स्तनौ याथायुत्तू। करकः। करको। कटकः। नरकः। नरकौ। नरकौ पिचेति किस्य कोश। सरकगगनं। कोरको कोरकंचाची
कपतेर्हृश्च त्वप्ययेश्च। कीचकोवंशभेदः। पिचिप्पयोरित्वोपधायाः। पेचकः। मेचकः। जनेररठच। जठरं। वचिम
निभ्यां चिच्चः। वक्रमेरवर्वः। मठरो मुनि शौण्ड्योः। विदादिभ्यो माठरः। मणिदित्यात्माठर्यः। कुलिरगात् तरलेचोपपद्यलो
पश्च। करदः। करटः। स्यात् कुसलः। कुठारचनश्च। कुठारः। कुसलः। मदरं विलसल्लसदरः सर्पः। तितयुनाच तयोघस्वेच्चोद्धे तनी
मारकः। गोमिगाभि सभिमस्तन्तुर्निश्च। किंशुकः। गोलापसी। गालुपलिकः। नालुकः। मशकः। हयतेः कन्न। तिचेकन्यतप्र
त्ययः। हिरस्या। कृसरः। पोसरः। कर्पासः। बिल्वादिभ्यः। कापित्थचल्लजनेसूत्र। जतुः। हस्ती। पक्षिन्यजतिरेडुः। पुरातिदधाते
चन्ल्लुप्यदि। धात्री। जीर्यतेः क्रिन् रश्च वः। जिविस्यापतःका लप्रहिलोः। गाडूः। काठुलिचेति दीर्घोनि। मव्यतेयलोपश्चोप
दुकूलः। मव्यतेरालप्रत्ययः स्याज्ञस्या पतुरुंगमः। धातोर्यलोपः। मकारश्च। स्वस्यामापतो लोविद्य्यो। मडः। कौकमू
तरलः। तनोतेर्डउः। सन्वच्च। तितउः पुंसि कुविचा। अमेः कुपथकपाकावयसि। मधुरहो। अतौबुध्वकरि
आर्जीकिडूः। धूमस्य। वनुसंप्रसारणंच। पिवतेः कृत्। अवलाव माधमा वर रे फाः। कुत्सिते। वदेर्नत्रिपता अवद्यः। अपत्तीम:
ष्याता रक्शः। प्रथेः कुकुवनसंप्रसारणंच। पिवतेः कन्। अवद्यावमाधमार्वरे फाः कुत्सिते। वदेर्नञ्युपपत्ते। अवद्यः। अपत्त्रीभः
वसु१ पद्यधः। अवमः। अधमः। अर्वा। रिफन्ते स्तोत्रादिका तस्मैरेफः। लारीडःपदे स्वः। पुच्छतरोः ब्लेबरक्कुसनयोः

तरए तौ प्रत्ययो क्रमात् ततः धातोर्ङस्य चः प्रत्ययस्य पुट्। लिलिं। भिक्षुं। सिप्रं कु स्थितं। क्रियो [illegible] लोपधायाः कृत्‌लोपश्च लो नाम्ना। क्रि श्री?
भेः कृत्यस्येति। उपधायाइ ईत्वं लस्य लोपः। नो मागोमेत्यच्‌ कीनोष्ठः चर्मः। किंत्वयकोलं चिं [illegible] स्यं। अभ्यो तेरा शुक्रमलिा चरदु। च
कार कुपधायाइत्व हृभ्यैरः। चनेतर न्त्। चत्वारः। प्रातः तर न। प्रातः। [illegible] अतेन अधे। दस्त्मौ यो दश्वनः। गपस्यचे: धा
तोः स्वस्य लोपः। इकारस्य नकारः। नगः। सिचेः सङ्‌ यो हनुमो कृत्यो सिच्ये तेः कप्रत्ययः हकोरादेश नुश्च स्यातो सिद्‌ः।
ख्याति घातश्च गतो। कप्रत्ययः स्यात्‌। व्याघ्रः हतेन चपुरे च। घोरं। नमोपधा लोपश्च। आदचैष्टमौ। गरनं धिः। त्रयेः।
त्रीन्‌। गरेहरितिः। जहातिः। उपाय ऋणी। व्याधेः भेदः। प्रवरमच। प्रथमः। चरं भ्य। चरमः। मंगलं च। मंगलो। ६। इत्यु
णादि पंचमः पादः॥ ॥ उणादयो बहुलं। एतेवेदे [illegible] मानेसंज्ञायांचबहुलंस्युः। केचिदविहिता अपि ऊह्याः। संज्ञा
सु धातुरूपाणि प्रत्ययाश्च ततः परं। कार्याद्विद्यादनूबन्धमेतच्छास्त्रमुणादिषु। भूते पि दृश्यन्ते। भविष्यति गम्यादयः।
गमी। आगामी। भविष्यति। आगामी। संप्रदाने। प्रदाने कारके निपात्यते। दानं। सृजं। सृज्यमाने दानः। गो ददाति। स्मेरो। छुडेति। क्रिः। भीमादयो पा
दाने। भीमः। भीष्मः। प्रस्कन्दनः। प्ररहा। मरुद्वः। खलतिः। तोभ्यां मन्‌ मन्नौ गात्वा स्युः। संप्रदानापादाने पत्नं उत्त मङ्गल्ये। तिस्याभिलितो
तेति। असिलं। इतरतृतीयसर्गा। चरितं तदिति चर्मा। तुमुन्‌ एवु लौ क्रियायां क्रियार्थायां। क्रियार्थायां क्रियायामुपपद
भविष्यत्यर्थे धातोरेतौ स्तः। मांतत्वादव्ययत्वं। कृष्णं द्रष्टुं याति। कृष्णं दर्शको याति। अत्र वासरूपेण तृजादयो न।
पुनः एवुल्‌ तुमुनौ। समानकर्तृकेषु तुमुन्‌। अक्रियायां चोपपदे प्रयोगे मेतनोऽङ्‌ क्षो वैष्ठक कर्तृषूपपदे षु धातो [illegible]
स्यात्‌। इच्छति भोक्तुं। वष्टि वा काङ्क्षति वा। शक्नोघृषज्ञाग्लाघटरभलभक्रमसहार्हास्त्यर्थेषु तुमुन्‌। एवं पद
धातो स्तुमुन्‌ स्यात्‌ [illegible] भोक्तुं। एवं धृष्णोपसादौ। अथ गेहे लभते विने वससवधसत। अनेन त त्यो
ता अयासिरस्यनि विध्यनेवा भोक्तुं। पर्याप्ति वचनेष्वलमर्थेषु। पर्याप्तिः पूर्णता। तद्वाचिषु सामर्थ्य वचनेषु उपपदेषु तु
मुन्‌ स्यात्‌। पर्याप्तो भोक्तुं। प्रवीणः कुशलः। पटुः रित्यादि। पर्याप्तिवचनेषु किम्‌। अलं भुक्त्वा। अलंकार पर्युदस्य। पर्या
प्तं भुङ्क्ते। प्रभूतमन्नं नतु भोक्तुं सामर्थ्यं। कालसमयवेलासु तुमुन्‌। पर्यायो पादानमध्यो पलक्षणोत्वयं। काल
र्थेषूपपदेषु तुमुन्‌ स्यात्‌। कालः समयो वेला वा भोक्तुं। इति पादियहणाभिहानुवर्ततो तेनेहन। भूतानि
कालः पचते ति वा। भावचवचनाश्च। भाववचने सांधे उत्स उस्यमानात्‌ यं आदयः। क्रियार्थायां क्रियायां भविष्य

तिष्ठ्युः। याग्यापयति। अस्य कर्मलिचि। कर्मण्युपपदे क्रियायां क्रियार्थायां च। याज्ञं स्यात्। ग्ववलोपगादः। कांडलावो व्रजति। प
रस्यां क्ष्यं कादीन्याधत्ते केवलं तृप्यो व्रजति। परस्य जचि [illegible] भविष्यतीति निवृत्तेऽपि घञ्। सो पादः। रुजतीति रोगः।
विशतीति वेशः। स्पृशतीति स्पर्शः। स्ट स्थिरे। स्फुड़ इति लुप्ताविभक्तिकः। स्थिरे कर्तरि घञ् स्यात्। सरतीति कोलान
रमिति सारः। व्याधिमत्स्यबलेषु चेति वाच्यं। अतीसारो व्याधिः। अतीमर्गे [illegible] रुधिरादिकमति
शायेन न्यासारयतीत्यर्थः। विसारो मत्स्यः। सारो बलं। भावे। सिद्धवत्स्याप [illegible] घातो घञ् स्यात्। पाकः। पाकः।
उपसर्गस्य घञीति दीर्घः। परीहारः। [illegible] कोशः। [illegible] नरपदे [illegible] नीकाशः। [illegible] प्रका
शः। नोदात्तोपदेशस्येति न वृद्धिः। शमः। आचामादेरतो। आचामः। कामः। यामः। विश्राम इति च पारगनीयः। [illegible] स्वरे
भिन्नलोपो [illegible] भावकरणयोः निपात्यते। [illegible]। अवोदैधौद्मप्रश्रथ [illegible]। अवोदः। अवकृच्छ्रे न।
रधः। इधनं। [illegible] अकर्तरि च कारके संज्ञायां। कर्तृभिन्ने कारके घञ् स्यात्। घ
भिच भावकरणयोः। रंजेर्नलोपः स्यात्। रागः। [illegible] प्रासः। संज्ञायामिति प्रियि
कः। कोभवतो [illegible] तापमि
गारख्यायां सर्वेभ्यः। [illegible] निष्पावो [illegible] कारो। [illegible]
लिलुकृच [illegible] रयंतीति दाराः। जारयंतीति जाराः। [illegible] उपेपस्मादोपयायः। उपाध्यायः। [illegible] अपादाने स्त्रि
यामुपसंख्यानं। तदंतात् ङीष्वा। उपाध्याया। उपाध्यायी। [illegible] वायु वर्ण निवृत्तेषु [illegible] इत्यस्य विभक्तिको निर्देशः। शारो
वायुः। [illegible] शारो वर्णः। चित्रीकरणमपि शारः। [illegible] निधियते। आनियते अनेनेति निवृत्त समावारणं। [illegible] को
त्केरोकः। [illegible] नीशारः। प्रावरणार्थे [illegible]। उपे स्तर्गे रुद्रः। घञ्। स्वरत्वः।
उपसर्गे क्रिरवः। [illegible] अभिनिरसंसोः। [illegible] स्वरसंज्ञायां। अस्मात् [illegible] स्य [illegible]। अभिनिष्टानो वर्णः। [illegible] संज्ञायां कि।
आमि [illegible] सपवयते [illegible] त्रियवगणादिविधिरिति संयावः। पिष्ट विकारः। अपपाविशेषः। सं
ऊवः। सं [illegible] उपसर्गे [illegible] भायः। नायः। भावः। [illegible] प्रश्रयः। प्रणायः। प्रभवः। [illegible] भोग
इदृति। प्रथ [illegible] भावदृति प्राह समासः। केवलं [illegible] दृति। [illegible] विद्रावः। विश्रावः। [illegible]

सि० कौ०
॥२७॥

स्तवः। अवोदैधौद्मप्रश्रथहिमश्रथाः। अवनायः। अधोनयनं। उन्नायः। ऊर्ध्वं नयनं। कथमुन्नयः उत्प्रेक्षेति। बाहुलकात्। प्रे द्रुस्तुस्रुवः। प्रद्रा-
वः। प्रस्तावः। प्रस्रावः। प्रे किं। उद्रवः। स्तवः। स्रवः। निरभ्योः पूल्वोः। निष्पूयतेऽनेन शूर्पादिना इति निष्पावो धान्यविशेषः। अभि-
लावः। निरभ्योः किं। पवः। लवः। उन्न्योर्ग्रः। उद्गारः। निगारः। उन्न्योः किं। गरः। कॄ धान्ये। उत्करः समात् धान्यस्य विक्षेपकात्।
उन्न्योर्ग्रः ... धान्ये किं। भिक्षोत्करः। पुष्पनिकरः। यज्ञे समि स्तुवः। सं-
प्रस्तवं तिष्ठन्ति छन्दोगाः स देशः संस्तावः। यज्ञे किं। संस्तवः परिचयः। प्रे स्त्रोऽयज्ञे। अयज्ञे इति छेदः। य-
ज्ञे इति प्रकृते स्यात्। प्रस्तारः। अयज्ञे किं। बर्हिः प्रस्तरः। मु ... विशेषः। प्रथने वावशब्दे॥ विपूर्वात् स्तृणातेर्घञ्
प्र- अशब्दविषये प्रथने। पटस्य विस्तारः। प्रथने किं। तृणस्य विस्तरः। अशब्दे किं। ग्रन्थस्य विस्तरः। छन्दोनाम्नि च।
विष्टारपंक्तिश्छन्दः। विस्तारो यतो ... पंक्ति ... ततः कर्मधारयः। छन्दोनाम्नि
च। विष्टारो ... ... छन्दोनाम्नि किं। ... उदि ग्रहः। उद्ग्राहः। समि मुष्टौ। मल्लस्य सं-
ग्राहः। मुष्टौ किं। उदकस्य संग्रहः। परिन्योर्नीणोर्द्यूताभ्रेषयोः। परिपूर्वो नयते नि पूर्वादिणश्च घञ् स्यात्। क्रमे-
परिणायः शारान्। ... परिणायो विवाहः। न्यायो न्याय्यः। परावनुपात्यय इणः। इत्यादौ स्तवः। चित
परिणायो विवाह ... ना ... पर्यायः। ... अनुपात्यये किं। कालस्य पर्ययः। अतिपातः। ... व्युपयोः शेतेः पर्याये। तव विशायः। राजोपशायः। पर्याये किं। विश-
यः। उपशयः। ... हस्तादाने चेरस्तेये। हस्तादानेन चेयो यः। ... पुष्पप्रचायः। हस्तादाने किं। वृक्षस्य ... नाम ... प्रचयं करोति। अस्तेये किं। पुष्पप्रचयश्चौर्येण।
निवासचितिशरीरोपसमाधानेष्वादेश्च कः। एषु चिनोतेर्घञ् आदेश्च ककारः। उपसमाधानं राशीकर-
णं। तच्च धात्वर्थः। अन्ये प्रत्ययार्थाः। ... निवासे। काशी ... निकायः। चितौ। आकायम-
ग्निं चिन्वीत। शरीरे। चीयतेऽस्मिन्नस्थ्यादिकमिति कायः। समूहे गोमयनिकायः। एषु किं। चयः। चः। ... कर्तरि च
अग्निं चिन्वीत। यद्गुणवा ... गोमयानां निकेचयः। पुनः पुनः ... ताभिः ... चयः। ...
तां ... वचनं। अत्र ... भिक्षुनिकायः। प्राणिनां समूहे ... ... सङ्घे ... चयः। स

राम
॥२७॥

चे किं । ज्ञानकर्मसमुच्चयः । कर्मव्यतिहारे णच् स्त्रियां । स्त्रीलिंगे भावे णच् । णचः स्त्रियामञ् । कर्मव्यतिहारे ।
अञ्ञे ऐचु न स्यात् । व्यावक्रोशी । व्यावहासी । अभिविधौ भाव इनुण् । अणिनुणः । आदिवृद्धिः । इनेरापन्नपचे ।।
सांराविणं वर्तते । आक्रोशेऽवन्योर्ग्रहः । अवनिरेतयोर्ग्रहेर्घञ्स्यात् शापे । अवग्राहस्ते भूयात् । [illegible] नि
ग्राहस्ते भूयात् । बाध इत्यर्थः । आक्रोशे किं । अवग्रहः पदस्य । निग्रहश्चोरस्य । प्रे लिप्सायां । पात्रप्रग्राहेण चरति भिक्षुः । पिंडा
र्थी । उत्तरः परिग्राहः । स्फ्यो नवदेस्वीकरणं । नौ वृ धान्ये । वृ इति लुप्तपंचमीकं । नीवाराः । धान्ये किं । निवृत्तिः कन्या
[illegible] किन्निविषयेत्व वाहुलकात् । प्रवृत्तास्ते तिवत् । उदि श्रयतियौतिपूद्रुवः । उच्छ्रायः । उद्यावः । उत्पावः । उद्द्रावः । कथं प
तनोन्नताः स्तनभुजंपइति । वाहुलकात् । विभाषाङि रुप्लुवोः । आरावः । आरवः । आप्लावः । आप्लवः । अवे ग्रहो वर्ष
प्रतिबन्धे । विभाषेति वर्तते । अवग्राहः । अवग्रहः । वर्षप्रतिबन्धे किं । अवग्रहः पदस्य । प्रे वणिजां । प्रे ग्रहेर्घञ्वा वणि
जां संबन्धि चेत्प्रत्ययार्थः । तुलाप्रग्राहेण चरति । तुलाप्रग्रहेण । रश्मौ च । प्रग्राहः । प्रग्रहः ।
वृणोतेराच्छादने । वृणोतेः प्रावृवा प्रावारः । प्रवरः । परौ भुवोऽवज्ञाने । परिभावः । अवज्ञाने किं । सर्वतो भवनं परिभ
वः । एरच् । चयः । जयः । भयादीनामुपसंख्यानं । नपुंसके क्तादिनिवृत्त्यर्थं । भयं । वर्षं । ऋदोरप् । करः । गरः । शरः । यवः ।
लवः । स्तवः । पवः । [illegible] स्तोस्तन्वयोर्विस्तरः । अनेकार्थपूर्वस्वरस्य पक्षे निपात्यते । विष्टरो वृक्ष आसनं च । [illegible] वीकसस्य विस्त
रः । ग्रहवृदृनिश्चिगमश्च । अप् स्यात् । ग्रहः । वरः । दरः । निश्चयः । गमः । वशिरण्योरुपसंख्यानं । वशः । रणः । घञर्थे
कविधानं । प्रस्थः । विघ्नः । [illegible] प्रकाशे [illegible] नामिति [illegible] । चेक्रे । चिकिरः । चेक्रीसः । उपसर्गेऽदः । अप्रघसः । घञर्थे
[illegible] विधानं । प्रस्थः । विघ्नः । [illegible] स्यात् । घञि [illegible] च । प्रघसः । विघसः । उपसर्गे किं । घासः । नौ ण च । नेऽदेर्णः स्या
[illegible] पोऽच्च । न्यादः । निघसः । व्यधजपोरनुपसर्गे । अप् स्यात् । व्यधः । जपः । उपसर्गे तु । आव्याधः । उपजापः । स्वनहसोर्वा ।
स्वनः । स्वानः । हसः । हासः । अनुपसर्ग इत्येव । प्रस्वानः । प्रहासः । यमः समुपनिविषु च । एषु अनुपसर्गे
च पुवा यमेरप् । स्वनः । स्वानः । उपयमः । उपयामः । नियमः । नियामः । वियमः । वियामः । यमः । यामः । नौ गदनदपठस्वनः । अप्
च यमे च । संयमः । संयामः । उपयमः । उपयामः । नियमः । नियामः । निपठः । निपाठः । निस्वनः । निस्वानः । [illegible] नौ एव उपसर्गे चेति
वा स्यात् । निगदः । निगादः । निनदः । निनादः । निपठः । निपाठः । निस्वनः । निस्वानः । क्वणो वीणायां च । एषु उपसर्गेषु चे
णा विषयाच्चेत् क्वणतेरप् वा स्यात् । वीणायां क्वणः । प्रक्वणः । प्रक्वाणः । निक्वणः । निक्वाणः । क्वणः । क्वाणः । वीणायां तु प्रक्वणः । प्रक्वाणः ।
नित्यं पणः परिमाणे । [illegible] मूलकपणः । शाकपणः । व्यवहारार्थे तु लकादीनां परिमितो मुष्टिर्बध्यते सा स्य विष

वधार्हमाच्छांतोऽसैऽभ्यतः। विधेन स्यं। चाद्भुतः। घातः। प्रतौघनः। मूर्ति॰ काठिण्यं त स्मिन्न घे येहं नेरप्रस्यात् १

यः। परिमाणे किं। पाशः। मदे तु उपसर्गो ध्वनेमदः। उपसर्गेऽतु उन्मादः। प्रमदः संमदो हर्षो हर्षे किं। प्रमादः। समुदोरजः पशुषु। संपर्वो द्रुति
समुदृत्य ऽकसेऽश्वप्रेरणोते स्मात पशु विषय कानाः। अप पुंस्त्व तो। अघपपोरि सुच्छे धीभावोनः। समजः पशूंस्य घः। उपघ्नः। प
शसानां प्रेरणं। पशुषु किं। समाजो ब्राह्मणानां। उदजः स्त्रे नियमार्थम्। अत्र सेषु प्रलहः। अत्र ह्रा प्रावेन देव नुलस्यते। नेत्रय स्यां
रूपेणाग्रहणं तत्र ग्लहइति निपात्यते। अत्र सेस्यग्लहः। या अत्र सोम विस्तारा ग्लाहामदी यच्च। अत्र सेषु किं। पादस्य ग्रहः।
प्रजने सर्तेः। प्रजनः। पु वस्य गर्भ ग्रहणं। गुवामुपसरः। वृथ मवसरः। प्रसर इति। अधिकरणेषु सिसंज्ञो यान्ति तेघः। हः स
वः। स्तुके किं। आ को मः। निपानमाह्वयः। आङः प्रवयस्य हवयतेः संप्रसारणं। अपर द्विअ्युदकाधारः श्लोकी वः। आह
वस्के निपाने स्यादुपकूले जलाशये। भावेऽनुपसर्गस्य। अनुपसर्गस्य ह्वयतेः संप्रसारणमप्रयस्यात् भावे। हवः। हन
धः। अनुपसर्गा इति भावे अप्रस्यात्। पुनश्चारेदः। अप्रत्यघनः। वधश्च घवपुनः मान्तये ति। धनम भूजे नघमी लम्यते।
अतय नोदेशो। वाहीक ग्राम विशेषस्यैव स इत्यनेः। अनय पलद्रुति पाठान्तरं। आगारैकदेशे प्रघाणः प्रघाणश्च। द्वारदेशे
होप्रकोष्ठावलिंदो। आभ्यंतरो बाह्यश्च। तत्र स्तो द्वौ प्रकोष्ठेनिपातनमिदं। प्रविश्य दृडिं उपौः पादैः प्रकर्षे राहन्यतेऽस्मिन्
घाणः। कृमत्तपपुप सेविद्धिः। उद्घनो साधानं। अत्र साधानमुपरि स्वाप स्तोय स्मिन्कोऽष्ठ अभ्यादिनिकुत्तानि स्यापचि स्यात स्य
ते तेदुघनः। अपचिकातोऽपा। अपघनोऽगं। अङ्गेऽशरीरावयवस्य चेहन सर्वः। किं तु। पाणिः पादश्च स्योऽङ्कः। करणेऽयः प्रभृतिषु।
तोन्यः। करणेयोविदुषु। एषुहंतेः करणेऽप्यप्रत्ययः स्याद्धनादेशश्च। अयो हन्यतेऽनेनेत्ययोघनः। विघनः। द्रुघनः। द्रुघनाइत्येको।
पूर्वपदात्संज्ञायामिति णत्वं। संश्लेषाकुतस्याऽवर्णप्रेः। संघेवेकृच। स्तंबेउपपदे हंतेः करणे। स्तंबघ्नः अप्य्रदोघना
देशश्च। स्तंबघ्नः। स्तंबघनः। करणाद्वत्येवा। स्तंबघातेः। परेच घः। परोहंते रप्यस्यात्। करणे घश्चादेश्चाद्दृः। परिहन्यते
नेनेति परिघः। परोरङ्घोक योः। परे रेफस्य लो वा स्याद् घशब्दे अङ्कयोरे च। पलिघः। परिघः। पर्यंकः। पल्यंकः।
हहंतरघम पौघद्रुति द्वितिमस्य नयहणं। यग्न्यत्र्यानात्। उपघ्न आश्रये। उपपूर्वाद्धंतेरप्यस्यादुपधाया लोपश्च। आ
श्रये अर्थेन सामीप्यं लक्ष्यते। पर्वतेनोपहन्यते सामीप्येन गम्यते इति पर्वतोपघ्नः। संघोद्घौ गणप्रशंसयोः। संहन
नं संघः। भावे अप्। उद्धन्यते उत्कृष्टो ज्ञायते उद्घः। कृत्यसंघः। गणे संघो नामपशुनां च संघोऽह्रिति प्रमाने। निघो विमितं। सम

तान्नितं निस्मितं निर्विशेषं हस्यते ह्रायते इति निपात्यः । ह्रस्वः । तेहरणपरिग्रहादस्य धे । ह्रितः क्तिः । अयं भाव एव स्वभावात । कर्म
णि तस्य । निस्यन्दनग्रहणं किमर्थं वृद्धि यथा । अत एव अयं तेन विग्रहः । उपचयः । पाकेन निर्वृत्तं पक्त्रिमं । उप्त्रिमं । कृत्रिमं । डितो थु
च् । अथ पुनरपि स्वभावाद्भूयो एव वा । वेपथुः । श्वयथुः । यजयाचयतविच्छप्रच्छरक्षो नङ् । यज्ञः । याच्ञा । यत्नः । विश्नः
प्रश्नः । प्रश्ने चासन्नकाले इति ज्ञापकात् न संप्रसारणं । तृष्णा च । नुविश्न इति गुणाभावे यत्वं न भवति । स्वपो नन् । स्वप्नः । उपसर्गे
घोः किः । प्रधिः । अन्तर्धिः । उपाधीयते नेनेत्युपाधिः । कर्मण्यधिकरणे च । कर्मण्युपपदे घोः किः स्यादधिकरणे अर्थे जला
नि धीयन्ते स्मिन्निति जलधिः । स्त्रियां क्तिन् । स्त्रीलिङ्गे भावादौ क्तिन् स्यात् आदिग्रहणं तपवादः । अजपौ तु परत्वाद्बाधते । कृतिः । चितिः ।
स्तुतिः । स्फायी । स्फातिः । स्फीति कामम् इति ऊष्मा मारुदिकं । स्फीतो ज्ञानत्वमपि चित्र अचकृरितिवत् समाधेयं । यजुः
करणे । अपि यतेः । न पच्यतिः । पचि रिचि सेधि विविहृतिः । स्तुतिः । अद्यत्वादिसे किंनिष्ठा वा च्छयोतेन न च । कीर्तिः । गीतिः । लूनिः ।
ल्यूनिः । यूतिः । जूतिः । सातिः । हेतिः । कीर्तिश्च । भावे इति निपात्यते । पक्तिः । भूतिः । यूतिः । स्यप्तिः । शिप्तिः । चतुर्थी भावे । अ
पचितिः । संपदादिभ्यः क्विप् । संपत् । विपत् । प्रतिपत् । आपत् । संपत्तिः । विपत्तिः । स्याणपाप्ययोर्मावे । निष्ठा स्यादस्य वादः ।
प्रस्थितिः । उपस्थितिः । श्रीमोतिः । संपीतिः । पक्तिः । कथमवस्था संस्थानं । यवस्था माधिनि ज्ञापकात् । ऊतियूतिजूति
सातिहेतिकीर्तयश्च । अवतेऊर्ध्वं वेत्यऊ । ऊतिः । स्वराद्यर्थं वचनं हि ज्ञानं इति हि युतीते । यूतिः । जूतिः । अत्र नयोदीर्घ चेति
पात्यते । स्यतेः सातिः । हन्तेः भावे निपात्यते । सनोतेर्वा अनुनासिकस्यात्वे कृते स्वरार्थं निपातनं । हन्तेर्हि नो नेत्वं हेतिः
कीर्तिः । व्रजयजोर्भावे क्यप् । व्रज्या । इज्या । संज्ञायां समजनिषदनिपतमनविदषुञ्शीङ्भृञिणः । समजन्ति अस्यां समज्या । मन्वादि
हे क्यप् स्यात् स च उदात्तः संज्ञायां । अजेः क्यपि वी भावो निपात्यते । समजन्ति तस्यामिति समज्या सभा । निषीदन्त्य
स्यां निषद्या आपणः । निपतन्त्यस्यामिति निपत्या पिच्छिला भूमिः । मन्यते नयेति मन्या । गलपार्श्वशिरा । विदन्ति
तया विद्या । सुत्या अभिषवः । शय्या । शेरतेऽस्यां शयनं । भृत्या । इत्या । इत्ये । शाचात् सूनुमङ्दत्ते योगविभागः । इत्यः । कृ
पः स्यात् सम्रासः । चाचो । तत्क्रिया । कृतिः । इच्छा । इषेर्मावे निपात्यते उ । इच्छा । परिचर्यापरिसर्या
पर्यपाणीनामुपसंख्यानं । चरो यक् निपात्यते परिचर्या । परिसर्या । परिपूर्वात् सरतेः अरणोऽपि । मृगयाटचैर्व्यो
हावदन्तेः । अन्तो लोपाभावोऽपि । शेयच्छितिलोपः । मृगया । अटतेः टच्च निपातस्याद्विरूप्यं पूर्वभागे यकार इत्यवन्ति

दीर्घिका। आजघा। आजागर्त्तेरकारो वा पच्छे शः। जागरा। जागर्या। अ प्रत्ययात्। प्रत्ययान्तेभ्यो धातुभ्यः स्त्रियामकारप्रत्ययः स्यात्। चि
कीर्षा। पुत्रकाम्या। गुरोश्च हलः। गुरुमतो हलन्तात् स्त्रियामकारः स्यात्। ईहा। ऊहा। गुरोः किं। भक्तिः। हलः किं। नीतिः। नि
ष्ठायां सेट इति वक्तव्यं नेह। आप्तिः। तितिक्षेति नेट। दीप्तिः। चिन्त्यत्रेष्ठ्यमहादीनामिति वक्तव्यं। निष्कृतिः। निपठितिः। षिद्भि
दादिभ्योऽङ्। षिद्भ्यो भिदादिभ्यश्च स्त्रियामङ्। जॄषः। जरा। त्रपूषः। त्रपा। भिदा विदारण एवार्थे। भित्तिरन्या। छिदा। आरा। आ
पेः संप्रसारणं च। कृपा। चिन्तिपूजिकथिकुम्बिचर्चश्च। अङ् स्याद् युचोऽपवादः। चिन्ता। पूजा। कथा। कुम्बा। चर्चा। आतश्चोपस
र्गे। अङ् स्यात्। क्तिनोऽपवादः। प्रदा। उपदा। अत इति किं। उपसर्गे इति किं। श्रद्धा। अन्तर्धा। ण्यासश्रन्थो युच्। अकारस्यापवादः।
कारणा। आसना। श्रन्थना। घट्टिवन्दिविदिभ्य उपसंख्यानं। घट्टना। वन्दना। वेदना। इषेरनि[illegible]च्छो वक्तव्यः। अन्वेषणा। परिवा
पर्येषणा। परीष्टिः। रोगाख्यायां ण्वुल् बहुलं। प्रच्छर्दिका। प्रवाहिका। विचर्चिका। क्वचिन्न। शिरोऽर्तिः। धात्वर्थनिर्देशे राम
ण्वुल् वक्तव्यः। आसिका। शायिका। इक्श्तिपौ धातुनिर्देशे। पचिः। पचतिः। वर्णात्कारः। निर्देशे [illegible] इवर्णः। अकारः। ककारः। २९
रादिफः। रेफः। मत्वर्थाच्छः। बहुलवचनादकारलोपः। मत्वर्थीयः। इणजादिभ्यः। आजिः। आतिः। इञ्वपादिभ्यः। वापिः। वा
सिः। स्वरे भेदः। इक्कृष्यादिभ्यः। कृषिः। गिरिः। संज्ञायां। अन्यधातोस्सर्वं ल्युड्… विभाषाऽऽख्यानपरिप्रश्न
योरिञ्च। परिप्रश्ने आख्याने च गम्ये इञ् ण्वुल्। विभाषोक्ते यथाप्राप्तमन्येऽपि। कां त्वं कारिं कारिकां क्रियां कृ
त्यां कृतिं वाऽकार्षीः। सर्वां कारिं कारिकां क्रियां कृत्यां कृतिं वाऽकार्षीः। एवं गणिं गणिकां गणनां पाचिं पाचिकां पचां पक्तिं।
पर्यायार्हर्णोत्पत्तिषु ण्वुच्। पर्यायः परिपाटीक्रमः। अर्हणमर्हः। योग्यता। पर्यायप्राप्तिरिक्षु एषु ण्वुच् स्यात्। भव
तः आसिका। शायिका। अग्रगामिका। भवानिक्षुभक्षिकामर्हति। ऋणे। इक्षुभक्षिकां मे धारयसि। उत्पत्तौ। इक्षुभक्षि
का उदपादि। आक्रोशे नञ्यनिः। विभाषेति निवृत्तं। नञ्युपपदे अनिः स्यात्। अकरणिस्ते वृषल भूयात्। अजीवनिस्ते शठ भूयात्। अप्रयाणिः।
नपुंसके भावे क्तः। ल्युट् च। हसितं। हसनं। योगविभाग उत्तरार्थः। कर्मणि च येन संस्पर्शात् कर्तुः शरीरसुखं। येन स्पृश
मानकर्तुः शरीरसुखमुत्पद्यते तस्मिन् कर्मण्युपपदे ल्युट् स्यात्। पूर्वेण सिद्धे नित्यसमासार्थं वचनं। पयःपानं सुखं। क
र्हे इति किं। गुरोः स्नपनं सुखं। नेह। गुरुः स्नपयति कर्मणि तु कर्मसंज्ञा याचो। [illegible] अजेर्वी घञपोः स्यात्। प्रवयणं। प्राजनं। करणा
धिकरणयोश्च। ल्युट् स्यात्। इध्मप्रव्रश्चनः कुठारः। गोदोहनी स्थाली। स्वचः। प्राक्करणाधिकरणयोरिति सिद्धिकारः।

अंतरदेशो। अंतं तः शब्दे तेन सिध्यतः स्यात्। अं तर्हि गानं दिशोत्तु अंतरं नमो देशा। अस्य सर्वस्य सेव। अंतं तरति। तपरः। किं। अंतरयानि अ
यमनस्य स्पाऽतः शब्दात् परस्य। अंतरयत्नं अदेशशब्दस्य सेव। अंतरयतो देशः। पुंलिंगे स्त्रियां घः प्रायेण। कादेर्घे सुपसर्गस्य।
द्विप्रभृत्युपसर्गहीनस्य कादेरकस्य च स्याद्धुपरादेत्यादि [illegible] ते तेन दंते तस्य। आकुर्वे स्य स्त्रियां न। आकारः। गोचरसंचरवह
व्रजव्यजापणनिगमाश्च। घांता निपात्यंते। हलश्चेति घः प्रायेण वोपधादेः। गोचरादयः स्त्रियां न भवंति। गोचरादेशः।
संचरंतेऽनेन संचारः प्राणि। वहंत्यनेन वहः। विक्रयः। व्रजः। व्यजः। तालव्ये तं निपातनात्। हीभावो नः। आपणः। पण्यं स्था
नं। निगमः [illegible] सनेन निगमः [illegible] चाकषः। निकषः। [illegible] अवतीर्यते [illegible] कृपादेः। [illegible] स्तोरे [illegible]
कः। हलश्च। हलंतात् घः [illegible] तु घाप वादेः। अपपस्य [illegible] सपामार्गः। विमार्गे समूहनी। अध्यायो न्या
यो घाव संहाराधारावायाः। अध्यायते अस्मिन् अध्यायः। नियंति तु घुवंति संहरंति। [illegible] ने ने ति विग्रहः। अव हारा धारा वाया
नामुपसंख्यानं उदकोदुपदके। उदकं यांति चलते घं [illegible] तु द। कोऽपि [illegible] तेऽप्यत्र [illegible] तो दंक। चोम
मर्यं मांऽ। [illegible] तु दके किं। उदकोदंचनः। ओलमाना यः। [illegible] तेन [illegible] नेसा नायः। जाल [illegible] किं। आनयनः।
खनो घश्च। घाद्वृत्तौ। आखनः। आखानः। खित्करूणमन्यतोऽप्ययमिति [illegible] ते नभगः पद [illegible] खनेः उऽरहक
खनाघश्च। चाद्वृत्तौ। आखनः। आखवः। आखनिकः। आखनिकबकः। एते खनति त्र [illegible] ईषद्दुःसुषु कृच्छ्राकृच्छ्रार्थेषु खल्। एषु
उकव का या न्या। आखवः। आखरः। आखनिकः। [illegible] उपपदेषु खल् स्यात्। तयोरेवेति भावे कर्मणि च। कृच्छ्रे दुःषु
दुः। कर [illegible] ति ति नि वृत्तं। एषु दुःखिषु स्वार्थेषु [illegible] चोर [illegible] नेति या च्यां ईषत्निमयः। दुःप्रमयः। सुविलयः।
रः कटो भवता। [illegible] इषित्कर। सुकरः। [illegible] दुःप्रलंभः। सुप्रलंभः। दुःपालंभः। उ
निमयः। [illegible]। लयः। उपसर्गात्खल्घञोः। उपसर्गादेव लभेर्नुम् स्यात्। ईषत्प्रलंभः। दुःप्रलंभः। सुप्रलंभः। दुःपालंभः। उ
पसर्गात् किं। ईषल्लभः। लाभः। नसुदुर्भ्यां केवलाभ्यां। उपसर्गांतराहिताभ्यां सुदुर्भ्यां लभेर्नुम् न स्यात् खल्घञोः। सुलाभं
दुर्लभं। केवलाभ्यां किं। सुप्रलंभः। अतिदुर्लंभः। कथं तर्हि अतिसुलभम् अतिदुर्लभमिति। [illegible] कर्मप्रवचनी
यो तदा। [illegible] कर्तृकर्मणोश्च भूकृञोः। कर्तृकर्मणोरीषदादिषु च्व्यर्थेषु उपपदेषु भूकृञोः खल् स्यात्। यथासंख्यं
नेष्यते। कर्तृकर्मणोश्च [illegible] धातोर [illegible] प्रयोजने [illegible] ततः प्राक्। कर्तृकर्मणोरिति [illegible] यथासंख्यं इति वाच्यं॥
विरुद्धं च। आतो युच्। आतो नेन [illegible] मार्गभवं [illegible] स्वाध्यंकरः। [illegible] फिम

आधेनस्तु भ्यते। आतो युक् चू। अथ लोपवादः। इषस्पानः सोमोऽम्भवनात् कुः पानः। खुपानः। मा पायो। शासि युधि दृशि धृषि मृषि
भ्यो चा। ख्यः। इ। शास्तनः। युयोधनः। इत्यादि। शब्दात्पदं ततो नस्य णो न। निष्पानं। सर्पिषा नै। कात् किं। निर्णयिनः पदानां किं।
प्रमाता। पश्यन्तः पदान्तोयमिति सर्वमो समासो यं। तेन हन्। सुसर्पि केरा। आवश्यकाधमर्ण्ययोर्णिनिः। अवश्यं
कारी। शतं दायी। के साध्य। आवश्यकाधमर्ण्ययोरित्येव। अवश्यं हरिः सेव्यः। शतं देयं। कृत्य च तौ च संज्ञायां। धातोः किं
चू कृत्य स्यात्। आकृषि संज्ञायां। तिकृत्रे तिने दू। भवतात्। भूतिः। न क्तिचि दीर्घश्च। अनि वनति तनोत्यादीनां
च दीर्घानुनासिकलोपो न स्तः क्तिचि परे। यंतिः। रंतिः। वंतिः। तंतिः। सनः क्तिचि लोपश्चास्यान्यतरस्यां। सनोतेः क्तिचि
आत्वं वास्याल्लोपश्च वा। सनुतात्। सातिः। सतिः। संतिः। दिवा एवं दृशासुः दृ वदतः। अलं खल्वोः प्रतिषेधयोः प्राचां
क्त्वा। प्रतिषेधार्थयोरलं खल्वोरुपपदयोः क्त्वा स्यात्। प्राचां ग्रहणं पूजार्थं। अमैवाव्ययेनेति नियमान्नोपपदसमा राम
सः। दोदद्घोः। अलं दत्त्वा। घुमास्थापा पीत्वो खलु। अलं खल्वोः किं। मा कार्षीत्। प्रतिषेधयोः किं। अलंकारः। उदीचां ४०
माङो व्यतीहारे। व्यतीहारे अर्थे माङः क्त्वा स्यात् पूर्वकोऽलोपश्च मिङ्। मयतेरिदन्यतरस्यां। मेङः इकारोऽन्तादेशः स्यात् सा वा ल्य
पि। अपमित्य याचते। अपमाय। उदीचां ग्रहणात् पूजा प्राग्रहणं [illegible] याचित्वा। अपमयते। पारावर्ययोगे चाथ देशकालपूर्वे
स्यात् [illegible] परस्य योगेऽप्राप्य धातोः क्त्वा स्यात्। अप्राप्य नदीं पर्वतः। परनदीयोगेऽपर्वतस्य। अतिक्रम्य पर्वतं नदी। अव
वरप[illegible]र्वेति योगे अनद्याः। समानकर्तृकयोः पूर्वकाले। समानकर्तृकयोर्धात्वर्थयोः पूर्वकाले विद्यमानाद्धातोः
क्त्वा स्यात्। भुक्त्वा व्रजति। द्वित्वमतन्त्रं। स्नात्वा भुक्त्वा पीत्वा व्रजति। अनुदात्तेतसनुनासिकलोपः। विकृत्य न त्यास्तोति
स्वरसादेः। [illegible] किती ति निसमि [illegible] भावः [illegible] ति षेधेन। [illegible] त्वा। [illegible] त्वा। धृत्वा। [illegible] दोः। एतत्पार्न
त्वो पोन स्यात्। रिपरे। स्कन्त्वा। उदित्वो दिदूवा। स्यन्त्वा। स्यंदित्वा। न क्त्वा सेट्। सेट् क्त्वो किन्न स्यात्। शयित्वा। सेट् किं।
कृत्वा। मृड मृद गुध कुष क्लिश वद वस क्त्वा। एभ्यः सेट् क्त्वा कित्। मृडित्वा। क्लिशः क्त्वा निष्ठयोः। क्लिशित्वा। क्लिष्ट्वा। उ
दित्वा। उषित्वा रुदविदेति किं। संसिद्ध्वा। विदित्वा। मुषित्वा। गृहीत्वा। नोपधात्थफान्ताद्वा। सेट् क्त्वा कित् स्याद्वा।
श्रंथित्वा। गुम्फित्वा। गुंफित्वा। नोपधात् किं। कोथित्वा। रेफित्वा। वंचि लुंच्यृतश्च। सेट् क्त्वा कित् वा। वंचित्वा। व
चित्वा। लुंचित्वा। लुचित्वा। ऋतित्वा। तृषिमृषिकृशेः काश्यपस्य। एभ्यः सेट् क्त्वा कित् वा। तृषित्वा।

तर्पित्वा। मर्षित्वा। कृशित्वा। कर्शित्वा। लोपयाद्धिति या। कित्वं। पूनित्वा। घोतित्वा। लिखि[illegible]त्वा। लेखित्वा। युप धातोः किं। वर्णि
त्वा। रलः किं। सेवित्वा। हलादेः किं। लषित्वा। सेट् किं। भुक्त्वा। वसति क्षुधोरिट्। क्षुधित्वा। लुभित्वा। अंचेः पूजायामिति टि
यन्नेट्। अंचित्वा। गतो नु। अकेसपि। लुभित्वा। लोभित्वा। लुभो विमोहने इट्। विमोहने तु लुब्ध्वा। स्कंदेः स्यंदेः क्तो। अ
पौ परे स्य स्कंदय स्यात्। अहित्वा। जनित्वा। अभ्युपेत्या। उदितो वा। उदितः परस्य क्त्वा इट् वा। शमित्वा। अनुनासिकस्य क्
ति दीर्घः। शांत्वा। पूत्वा। देवित्वा। क्त्वा सन्नय क्रिया उपधाया वा दीर्घः स्यात् क्त्वोदो। क्विपरो। क्रं त्वा। क्रं त्वा। इ साति किं।
क्रमित्वा। एङ्क्त्वा तिवेट्। एवित्वा। पूत्वा। आनत सन्ति विभाषा। जातानो न शश्च न लोपा वा स्यात् क्विपरे। भ क्त्वा। भंक्त्वा। स्क्रां
तं क्त्वा। मस्जिनशोर्झलि इति नुम्। तस्य पदे लोपः। नष्ट्वा। नंष्ट्वा। रधादिभ्यश्च। नंष्ट्वा। नशित्वा। स्त्वा। कलादादि चिति वा [illegible]। नेट्। अं
जित्वा। उदित्वा। दिट्। पचेत्स्य क्त्वा। अं क्त्वा। ऊर्णोतेस्सनोः पा स्वं। स्वा। स्त्वा। पच निलत्वा। पतित्वा। प्रसूती त्वा। दिलत्वा। लिपित्वा। त्यक्त्वा। स्थित्वा॥
दधाते र्हिः। हित्वा। जहातेश्च क्त्वि। हित्वा। हा उ हा त्वा। अ दोड्त्तिः। दत्त्वा। समासे नञ् पूर्वे क्त्वो ल्यप्॥ अव्ययपूर्व
पदे समासे क्त्वो ल्यबादेशः स्यात्। प्रकृत्य। अननि। अकृत्वा। पियुंदी समासपरमा नोहे। मासम कृत्वा। पत्वा। कोप। क्रियः
पे समासे क्त्वो ल्यबादेशः स्या नो प्रकृत्वा। अनंतवा। अधीत्य। प्रेत्य। स्वकर्मणि। तुक्। वा ल्य
प त्वे तु कि च कर्त्तव्येऽनकादेः पूर्वमाम सिद्धं स्यात्। कोसि चत। चत्वं न। अधीत्य। प्रेत्य। नि नमो वा नि [illegible] वा। वा
पि। अनुदात्तोपदेश वनति तनोत्यादीनामनुनासिको लोपा वा स्यात् ल्यपि। व्यवस्थित विभाषेयं तेन मतो नि [illegible] वा। दी
ता नो नि दीर्घ नादीनां च नित्यं। आगत्य। आगम्य। प्रणत्य। प्रणम्य। प्रहत्य। प्रमत्य। प्रवृत्य। वितत्य। अदोजग्धिः। अं
गान त्पिबि धी न्वादि इंमो पि ल्यप् बाधते। जग्ध्विधेः ल्यपेव ग्रहणात्। ते न हि त्वादेशः। अन्यत्र वादिघ से शसुंदु होल्यपि न। वि
धा। प्रदाय। प्रस्वन्य। प्रस्थाय। प्रक्रम्य। आप्लुत्य। प्रदीव्य। न ल्यपि। ल्य पिपरे घुमास्थादेरी त्वं न। धेट्। प्रधाय। प्रसाय। प्रगाय।
प्रपाय। प्रहाय। प्रसाय। मीनाति मिनोती स्या त्वं। प्रमाय। निमाय। उपदाय। विभाषा लीयतेः। विलाय। विलीय। ल्यपि लोपः। उतीयं
विचार्य। ल्यपि लघुपूर्वात्। लघुपूर्वात् परस्य णेरयादेशः स्यात् ल्यपि। प्राणमय्य। प्रणाम्य। प्रवेभिद्य। लघु एव। किं
संप्रधार्य विभाषा पः। आपोपरेणेरयादेशो वा स्यात् ल्यपि। प्रापय्य। प्राप्य। क्षियः। क्षिय त्वा विरीर्घ स्यात्। प्रक्षीय। ल्य
पि च। वेञो ल्यपि संप्रसारणं न स्यात्। प्रवाय। उपस्य। प्रउप्य। उपस्य। उपव्याय्यं। विभाषा परेः। परेर्व्ये ञो वा संप्रसारणं स्यात्
ल्यपि। परिवीय। परिव्याय्य। कंधांमुखं व्यादाय स्वपिति। नेत्रे निमील्य हसती ति। आदान सं
ल्यपि। तुक्। याचित्वा परस्य त्वक्क इति दीर्घः।

सि० कौ०

३१

स्तृये०

मालनोऽस्य काले विस्मापहास्यो रनुष्टुतेः। तद्दृष्टा विवक्षया भविष्यति। आभीक्ष्ण्ये णमुल् च। पौनःपुन्ये द्योत्ये पूर्वविषये ण
मुल् स्यात् क्त्वा च। द्वित्वं। स्मारं स्मारं नमति शिवं। स्मृत्वा स्मृत्वा। पायं पायं। भोजं भोजं। श्रावं श्रावं। चिण्णमुलोर्दीर्घोऽन्यतरस्यां
परे णौ वा दीर्घः। गामं गामं। गमं गमं। विभाषा चिण्णमुलोरिति नुम् वा। लम्भं लम्भं। लाभं लाभं। व्यवस्थितविभाषयोपसृष्टस्य
नित्यं नुम्। प्रलम्भं प्रलम्भं। जाग्रोऽविचिण्णलिति णमुलः। जागारं जागारं। एवं स्पर्शं। न यद्यनाकाङ्क्षे। यच्छब्द उपपदे पूर्वकाले यत्प्राप्तं तन्न।
यत्र पूर्वोत्तरे क्रिये एककर्तृके अपरं नाना काङ्क्षते। यदयं भुङ्क्ते ततः पठति। इह क्त्वाणमुलौ न। अनाकाङ्क्षे किं? यदयं भुक्त्वा
व्रजति ततोऽधीते। विभाषाग्रेप्रथमपूर्वेषु। आभीक्ष्ण्य इति नानुवर्तते। एषूपपदेषु समानकर्तृकयोः पूर्वकाले क्त्वाणमु
लौ वा स्तः। अग्रे भोजं व्रजति। अग्रे भुक्त्वा। प्रथमं भोजं। प्रथमं भुक्त्वा। पूर्वं भोजं। पूर्वं भुक्त्वा। पक्षे लडादयः। अग्रे भु
ङ्क्ते ततो व्रजति। आभीक्ष्ण्ये तु पूर्वविप्रतिषेधेन नित्यमेव विधिः। अग्रे भोजं भोजं व्रजति भुक्त्वा भुक्त्वा। कर्मण्याक्रोशे कृ
ञः खमुञ्। कर्मण्युपपदे आक्रोशे गम्ये। चोरंकारमाक्रोशति। करोतिरुच्चारणे। चोरशब्दमुच्चार्येत्यर्थः। स्वादुमि ण
मुल्। स्वाद्वर्थेषु कृञो णमुल् स्यात् एककर्तृकयोः पूर्वकाले। पूर्वपदस्य मान्तत्वं निपात्यते। अस्वाद्वीं स्वाद्वीं कृत्वा
भुङ्क्ते। स्वादुंकारं भुङ्क्ते। संपन्नंकारं लवणंकारं। संपन्नलवणशब्दौ स्वादुपर्यायौ। वासरूपेण क्त्वापि। स्वादुं कृत्वा भु
एवंकारं कथंकारं ङ्क्ते। अन्यथैवंकथमित्थंसु सिद्धाप्रयोगश्चेत्। एषु कृञो णमुल् स्यात्। सिद्धः अप्रयोगो यस्य एवंभूतश्चेत्कृञ्। व्यर्थ
त्वात् प्रयोगानर्ह इत्यर्थः। अन्यथाकारं। इत्थंकारं भुङ्क्ते। इत्थं भुङ्क्त इत्यर्थः। सिद्धेति किं? शिरोऽन्यथा कृत्वा भुङ्क्ते। यथातथयो
रसूयाप्रतिवचने। हेतुः सिद्धाप्रयोगश्चेदित्येव। असूयया प्रतिवचने। यथाकारमहं भोक्ष्ये तथाकारं भोक्ष्ये किं तवानेन।
कर्मणि दृशिविदोः साकल्ये। कर्मण्युपपदे णमुल् स्यात्। कन्यादर्शं वरयति। सर्वाः कन्या इत्यर्थः। ब्राह्मणवेदं भोज
यति। यं यं ब्राह्मणं जानाति लभते विचारयति वा तं सर्वं भोजयतीत्यर्थः। यावति विन्दजीवोः। यावद्वेदं भुङ्क्ते। यावल्लभते ता
कर्मण्या सेव४ वदित्यर्थः। यावज्जीवमधीते। चर्मोदरयोः पूरेः। चर्मपूरं स्तृणाति। उदरपूरं भुङ्क्ते। वर्षप्रमाण ऊलोपश्चास्यान्यतरस्यां। कर्म
ण्युपपदे पूरेर्णमुल् स्यात् ऊकारलोपश्च समुदायेन चेद्वर्षप्रमाणं गम्यते। गोष्पदप्रं वृष्टो देवः। गोष्पदपूरं। अस्यति किं? उ
पपदस्य मा भूत्। मूषिकाबिलपूरं। चेले क्नोपेः। चेलार्थेषु कर्मसूपपदेषु क्नोपेर्णमुल् स्याद्वर्षप्रमाणे। चेलक्नोपं वृ
ष्टो देवः। वस्त्रक्नोपं। वसनक्नोपं। निमूलसमूलयोः कषः। कर्मणीत्येव। कषादिषु यथाविध्यनुप्रयोगं वक्ष्यति। अत्र प्रकर

राम ३१

णे पूर्वकालइति न संबध्यते। निमूलकाषं कषति। समूलकाषं कषति। निमूलं समूलं कषतीत्यर्थः। एकस्यापि धातोः स्वरूपस्य निमि-
त्तादि विशेषणेन संबंधात् भेदः। तेन सामान्यविशेषभावेन विशेषणविशेष्यभावः। शुष्कचूर्णरूक्षेषु पिषः। एषु कर्मसु पिषेर्णमु-
ल्। शुष्कपेषं पिनष्टि। शुष्कं पिनष्टीत्यर्थः। चूर्णपेषं। रूक्षपेषं। समूलाकृतजीवेषु हन्कृञ्ग्रहः। कर्मण्येषु यथासंख्यं समूलघातं हं-
ति। अकृतकारं करोति। जीवग्राहं गृह्णाति। जीवतीति जीवः। इगुपधलक्षणः कः। जीवं गृह्णातीत्यर्थः। करणे हनः। पा-
दघातं हन्ति। पादेन हन्तीत्यर्थः। येन विना न प्रयोगः। कस्मात् इत्यस्मात् विधिर्विषयोगः। भिन्नप्रत्ययत्वे बंधनेषु हिंसार्थानां च
तैव इयते। स्नेहने पिषः। स्निह्यते येन तस्मिन् करणे पिषेर्णमुल्। उदपेषं पिनष्टि। उदकेन पिनष्टीत्यर्थः। हस्ते वर्तिग्रहोः। हस्ता-
र्थे करणे हस्तवर्तं वर्तयति। करवर्तं। हस्ते वर्तुलीकरोतीत्यर्थः। हस्तग्राहं गृह्णाति। करग्राहं। पाणिग्राहं। स्वे पुषः। कर-
णइत्येव। स्वस्य पर्यायग्रहणं तेन स्वरूपे पर्याये विशेषेषु च णमुल्। स्वपोषं पुष्णाति। धनपोषं। गोपोषं। अधिकरणे बंधः।
चक्रबंधं बध्नाति। चक्रे बध्नातीत्यर्थः। संज्ञायां। बध्नातेर्णमुल् संज्ञायां। क्रौंचबंधं बद्धः। मयूरिकाबंधं। अट्टालिका-
बंधं। बंधविशेषाणां संज्ञा एताः। कर्त्रोर्जीवपुरुषयोर्नशिवहोः। जीवनाशं नश्यति। जीवो नश्यतीत्यर्थः। पुरुषवाहं वह-
ति। पुरुषो वहतीत्यर्थः। ऊर्ध्वे शुषिपूरोः। ऊर्ध्वे कर्तरि। ऊर्ध्वशोषं शुष्यति। वृक्षः। ऊर्ध्व एव तिष्ठन् शुष्यतीत्यर्थः। ऊर्ध्वपू-
रं पूर्यते। ऊर्ध्वमुख एव घटादिः वर्षोदकेन पूर्णो भवतीत्यर्थः। उपमाने कर्मणि च। चात्कर्तरि। घृतनिधायं
निहितं जलं। घृतमिव सुरक्षितमित्यर्थः। अजकनाशं नष्टः। अजक इव नष्ट इत्यर्थः। कषादिषु यथाविध्यनुप्र-
योगः। यस्मात् णमुल् कषादिभ्यः स एवानुप्रयोक्तव्य इत्यर्थः। तथैवोदाहृतं। उपदंशस्तृतीयायां। इतः प्रभृति पूर्वकालइति
न्यर्थ न संबध्यते। तृतीयाप्रभृतीन्यन्यतरस्यामिति वा समासः। मूलकोपदंशं भुंक्ते। मूलकेनोपदंशं। उपदंश्यमानस्य मूलकस्य
भुजिं प्रति करणत्वात् तृतीयायां प्राप्तायामुपपदं सहनप्रवृत्तेः संबंधः। तथापि अभ्योसाद्वकर्मत्वात् एतौ
वर्तेते सामर्थ्ये न प्रत्ययः। समासश्च। तृतीयायामिति वचनसामर्थ्यात्। हिंसार्थानां च समानकर्मकाणां। तृ-
तीयायां तेनैवोपपदे अनुप्रयोगधातुना समानकर्मकाद्धिंसार्थाद्धातोर्णमुल् स्यात्। दंडोपघातं गाः कालयति। दंडेनोपघा-
तं। दंडताडं। समानकर्मकाणां किं। दंडेन चोरमाहत्य गाः कालयति। सप्तम्यां चोपपीडरुधकर्षः। उपपूर्वेभ्यः पीडादि-
भ्यः सप्तम्यां तृतीयायां चोपपदे णमुल् स्यात्। पार्श्वोपपीडं शेते। पार्श्वयोरुपपीडं। पार्श्वाभ्यामुपपीडं। व्रजोपरोधं।

उपसेधं व्रजेन गाः स्थापयति वा। पार्श्वोपकर्षं धानाः संगृह्णाति। पार्श्वाभ्युपकर्षं। पाणिनोपकर्षं समासस्तौ। तृतीयासप्तम्योर्धा
तोर्णमुल् स्यात् निकर्षे गम्यमाने। केशग्राहं युध्यन्ते। केशेषु गृहीत्वा। हस्तग्राहं। हस्तेन गृहीत्वा। प्रमाणे। तृतीयास
प्तम्या इत्येव। द्व्यङ्गुलोत्कर्षं खण्डिकां छिनत्ति। द्व्यङ्गुलेन द्व्यङ्गुले वोत्कर्षं। अपादाने परीप्सायां। परी त्वरा। शय्याया उत्था
यं धावति। द्वितीयायां च। परीप्सायामित्येव। यष्टिग्राहं युध्यन्ते। लोष्टग्राहं। अपगुरो णमुलि। गुरी उद्यमने। अस्येव अ
स्यापगोरं युध्यन्ते। अस्यपगारं। स्वाङ्गेऽध्रुवे। द्वितीयायामित्येव। अध्रुवे स्वाङ्गे द्वितीयान्ते धातोर्णमुल्।
भ्रूविक्षेपं कथयति। भ्रुवं विक्षेपं। अध्रुवे किं। शिर उत्क्षिप्येमं छिनत्ति न जीवनं तद्धि ध्रुवं। परिक्लिश्यमाने च। सर्वतो विबाध्य उप
माने स्वाङ्गे द्वितीयान्ते णमुल् स्यात्। उरःप्रतिपेषं युध्यन्ते। कृत्स्नमुरः पीडयन्त इत्यर्थः। उरो विदारं प्रतिचस्करे नखैः। अध्रुवा
र्थमिदं। विशिपतिपदिस्कन्दां व्याप्यमानासेव्यमानयोः। द्वितीयायामित्येव। द्वितीयान्त उपपदे विश्यादिभ्यो णमुल् स्यात्
व्याप्यमाने आसेव्यमाने गम्यमाने। गेहादिद्रव्याणां विश्यादिक्रियाभिः साकल्येन संबन्धो व्याप्तिः। क्रियायाः पौनःपु
न्यमासेवा। नित्यवीप्सयोरिति द्वित्वं तु न भवति समासेनैव स्वभावतः समासेनैव तस्य भवतः। तयोरुक्तत्वात्। यद्यपि
मीओ णमुलु ... त व्याप्तिउपपदस्य समासविकल्पेन वायामित्येतद्विधिः। गेहानुप्रवेशमास्ते। गेहं गेहमनुप्रवेशं गेहा
नुप्रवेशं। एवं गेहानुप्रपातं। एवं गेहानुप्रपादं। गेहानुस्कन्दं। अस्य समासे तु गेहस्य णमुलन्तस्य च पर्यायेण द्वित्वं।
अस्यतितृषोः क्रियान्तरे कालेषु। क्रियामन्तरयति व्यवधत्ते इति क्रियान्तरः। तस्मिन्नस्यतेर्वर्तमानात् तृष्यते
ध्यतेश्च कालवाचिषु द्वितीयान्तेषूपपदेषु णमुल् स्यात्। द्व्यहात्यासं गाः पाययति। द्व्यहमत्यासं। द्व्यहतर्षं। द्व्यहं तर्षं।
अत्यसनेन तर्षणेन च गवां पानक्रिया व्यवधीयते। अद्य पाययित्वा द्व्यहमतिक्रम्य पुनः पाययतीत्यर्थः। नाम्न्या
दिशिग्रहोः। द्वितीयायामित्येव। नामादेशमाचष्टे। नाम ग्राहमाह्वयति। अव्ययेऽयथाभिप्रेताख्याने कृञः क्त्वा
णमुलौ। अयथाभिप्रेताख्यानं नाम अप्रियस्योच्चैः प्रियस्य नीचैः कथनं। उच्चैः कृत्वा उच्चैःकारं। अप्रियमाचष्टे।
नीचैः कृत्य। नीचैः कृत्वा। नीचैःकारं। प्रियं ब्रूते। तिर्यच्यपवर्गे। तिर्यक्शब्दे उपपदे कृञः क्त्वाणमुलौ स्तः। समाप्तौ गम्यमा
नायां। तिर्यक्कृत्य गतः। तिर्यक्कारं। समाप्य गत इत्यर्थः। अपवर्गे किं। तिर्यक्कृत्वा काष्ठं गतः। स्वाङ्गे तस्प्रत्यये कृभ्वोः। मु
खतः कृत्वा। मुखतःकारं। मुखतो भूय। मुखतो भूत्वा। मुखतो भावं। नाधार्थप्रत्यये च्व्यर्थे। नाधार्थप्रत्ययान्ते च

चौवे

राम ३२

कृ३ उच्चैःकारं ४

अयथेतद्यथ...

३३

थ्यविषये उपपदे कृभ्वोः क्त्वाणमुलौ स्तः। अनानानानां कृत्वा नानाकृत्य। नाना[illegible]कारं। विनाकृत्य। विनाकृत्वा। विनाकारं।
नानाभूय। नानाभूत्वा। नानाभावं। एकधाकृत्वा। अनेकं द्रव्यमेकं भूत्वा एकधाभूय। एकधाभूत्वा। एकधाभावं। एकधाकृ-
त्य। एकधाकारं। प्रत्ययग्रहणं किं। हिरुक् कृत्वा। पृथग्भूत्वा। तूष्णीमि भुवः। तूष्णींशब्दे भुवः क्त्वाणमुलौ स्तः। तूष्णींभूय।
तूष्णींभूत्वा। तूष्णींभावं। अन्वच्यानुलोम्ये। अन्वक्शब्दे उपपदे भुवः क्त्वाणमुलौ स्त आनुकूल्ये गम्यमाने। अन्व-
ग्भूय आस्ते। अन्वग्भूत्वा। अन्वग्भावं। अग्रतः पार्श्वतः पृष्ठतो वानुकूलो भूत्वा आस्त इत्यर्थः। आनुलोम्ये किं।
अन्वग्भूत्वा तिष्ठति पृष्ठतो भूत्वेत्यर्थः॥ इत्थं लौकिकशब्दानां दिङ्मात्रमिह दर्शितं॥ विस्तरस्तु यथाशास्त्रं द- १
र्शितः शब्दकौस्तुभे॥ भट्टोजिदीक्षितकृतिः सैषा सिद्धान्तकौमुदी॥ प्रीत्यै भूयाद्भगवतोर्भवानीविश्वनाथयोः॥ ॥
इति श्रीभट्टोजिदीक्षितविरचितायां सिद्धान्तकौमुद्यामुत्तरार्धं स[illegible]माप्तं॥ ॥ शुभमस्तु॥ रामे[illegible]जयति॥ ॥ राम
३३